

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Diplomová práce

2024

Theodor Spitzer

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Pražské jaro pohledem amerických novinářů

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Theodor Spitzer

Studijní program: Balkánská, euroasijská a středoevropská studia

Vedoucí práce: PhDr. Oldřich Tůma, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jsem jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. července 2024

Theodor Spitzer

Bibliografický záznam

SPITZER, Theodor. *Pražské jaro pohledem amerických novinářů*. Praha, 2023. 140 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Oldřich Tůma, Ph.D.

Rozsah práce: 161 581 znaků s mezerami bez abstraktu, seznamu, příloh; 263 877 znaků celkem.

Abstrakt

Diplomová práce *Pražské jaro pohledem amerických novinářů* se zabývá dílem vybraných amerických novinářů o pražském jaru. Hlavními hrdiny této práce jsou reportéři a komentátoři deníku *The New York Times* Clyde H. Farnsworth, Harry Schwartz a Tad Szulc a novinář deníku *The Washington Post* Anatole Shub. Tito čtyři vybraní novináři se liší od mnoha – až několika set – ostatních zahraničních novinářů tím, že jsou Američané, věnovali se fenoménu pražského jara relativně dlouho a důkladně a především se k Československu vrátili alespoň v jedné knize.

Primárním důvodem volby je důležitost díla Clyda H. Farnswortha, Anatola Shuba, Harryho Schwartze a Tada Szulce pro nazírání zejména angloamerického světa na pražské jaro. Svými články na titulních a předních stranách svých *newspapers of record* dali prvotní impulz k vnímání pražského jara v angloamerickém světě a následně tento vzniklý narativ – většinou ještě před historiky – ve svých knihách zejména v letech 1969 až 1974 utvrdili. Cílem práce je prozkoumat, jaký byl pohled těchto amerických novinářů na fenomén pražského jara v jejich aktuálních člancích a následných knihách. Diplomová práce k tomu využívá kvantitativního metodologického přístupu obsahové analýzy a kvalitativních metod diskurzivní analýzy, komparace a vyprávění.

Tato diplomová práce je pochopitelně standardně rozdělena, přičemž *Stat'* je složena z krátké podkapitoly o pražském jaru, delších podkapitol o životě a díle vybraných novinářů a podkapitol prezentujících souhrnné výsledky obsahové analýzy. Hlavní část *Statě* se pak věnuje mezinárodním aspektům rozděleným podle jednotlivých zemí (na prvním místě samozřejmě se Sovětským svazem) a domácím tématům tak, jak je viděli novináři. Práce na prvním místě pracuje s devíti knihami a několika sty článků novinářů, ale snaží se – zejména pro účely komparace – využívat i celou řadu dalších pramenů a literatury.

Abstract

The diploma thesis *The Prague Spring from the Perspective of American Journalists* deals with the selected American journalists' view of the Prague Spring. The selected correspondents and commentators are Clyde H. Farnsworth (born 1931), Harry Schwartz (1919-2004) and Tad Szulc (1926-2001) from *The New York Times* and Anatole Shub (1928-2006) from *The Washington Post*. These journalists devoted profound interest toward the Prague Spring but especially wrote books on this subject. Their view in their articles in the *newspapers of record* and in their books (published mainly from 1969 to 1974) laid the foundation for the narrative of the Prague Spring. The aim of this diploma thesis is to examine their view in their works. Diploma thesis uses a quantitative methodology of content analysis and qualitative methodology of discourse analysis, comparison and narration. The main part of this diploma thesis is divided into chapters about international aspects with subsections about individual states (in first place with the Soviet Union) and chapters about domestic topics according to journalists' views. The sources and literature for the diploma thesis are nine books and hundreds of articles of selected journalists and also others appropriate sources and literature.

Klíčová slova

Pražské jaro; Československo; 1968; The New York Times; The Washington Post;

Clyde H. Farnsworth; Anatole Shub; Harry Schwartz; Tad Szulc.

Keywords

Prague Spring; Czechoslovakia; 1968; The New York Times; The Washington Post;

Clyde H. Farnsworth; Anatole Shub; Harry Schwartz; Tad Szulc.

Title

The Prague Spring from the Perspective of American Journalists

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, panu PhDr. Oldřichu Tůmovi, Ph.D., za vstřícnost, odborné vedení a množství cenných rad při konzultacích a zpracování této práce.

„Czechoslovakia was a country where, in the spring and summer of 1968, it looked like anything might happen. The winds of change were blowing in Prague as they never had in Belgrade and Bucharest.Dubcek, who as an unsophisticated party bureaucrat elevated suddenly to high office probably did not fully appreciate what was happening.“

Clyde H. Farnsworth, *Out of This Nettle*, 1973, s. 161.

„There is the fear of another Hungary – of going too far and being crushed – but also determination to avoid the fate of Poland, whose “glorious October“ of 1956 was slowly ground to death by old fashioned Communists.“

Anatole Shub, *The Washington Post*, 15. 3. 1968, s. A14.

„But if Prague refuses to surrender and continues to permit an island of free speech and legal dissent within the ocean of neo-Stalinist conformity, then the Communist hawks may win...“

Harry Schwartz, *The New York Times*, 13. 5. 1968, s. 42.

„His dilemma was between Moscow... ..as the Communist mecca, and his Czechoslovak and human loyalties. ... This inner dilemma Dubcek has never really resolved.

Tad Szulc, *The New York Times*, 12. 1. 1969, s. 384.

„From the outset, the new leadership was a house divided. More and more, Dubček had to act as arbiter and moderator... It was a perilous balancing act, and it was proper to ask whether Dubček at this juncture of events was truly leading the revolution... ..or was simply being carried on the crest of its wave. ... But the situation was too fluid and fast moving to permit him to stabilize his own thinking.

Tad Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 305.

Obsah

Abstrakt.....	5
Abstract.....	6
1. Úvod.....	12
1.1 Stručná charakteristika tématu práce.....	12
1.2 Důvody volby.....	12
1.3 Cíl práce.....	15
1.4 Metodologie.....	16
1.5 Popis struktury práce.....	17
1.6 Charakteristika zdrojů a literatury.....	19
2. Stat'.....	22
2.1 Pražské jaro.....	22
2.2 Američtí novináři v Československu.....	26
2.2.1 Clyde H. Farnsworth.....	26
2.2.2 Anatole Shub.....	29
2.2.3 Harry Schwartz.....	31
2.2.4 Tad Szulc.....	33
2.2.5 Další zahraniční novináři.....	35
2.3 Mezinárodní aspekty pražského jara.....	38
2.3.1 Sovětský svaz.....	38
2.3.2 Spojené státy.....	48
2.3.3 Polsko.....	50
2.3.4 Jugoslávie.....	52
2.3.5 Východní a Západní Německo.....	54
2.3.6 Francie a Itálie.....	57

2.3.7 Maďarsko.....	59
2.3.8 Dálný východ.....	60
2.3.9 Rumunsko.....	62
2.3.10 Další mezinárodní aspekty.....	63
2.4 Obsahová analýza novinových článků se zahraniční tematikou.....	65
2.5 Domácí aspekty pražského jara.....	68
2.5.1 Alexander Dubček.....	68
2.5.2 Politici a politika.....	71
2.5.3 Ekonomika.....	73
2.5.4 Slovensko.....	75
2.5.5 Židé a antisemitismus, Romové.....	77
2.5.6 Kultura.....	81
2.5.7 Reálie pro americké čtenáře.....	87
2.5.8 Novináři jako aktéři dění.....	90
2.5.9 Omyly.....	95
2.6 Obsahová analýza osobností pražského jara ve vybraných knihách.....	96
3. Závěr.....	99
4. Summary.....	101
5. Seznam pramenů a literatury.....	102
6. Příloha č. 1 – články a komentáře.....	110
7. Příloha č. 2 – výběr fotografií a dalších relevantních materiálů.....	131

1. Úvod

1.1 Stručná charakteristika tématu práce

Předkládaná diplomová práce *Pražské jaro pohledem amerických novinářů* se zabývá čtyřmi americkými novináři, kteří se věnovali pražskému jaru nejen svými články v roce 1968 ale i následně ve svých knihách. Jsou to pánové Clyde H. Farnsworth (narozen 1931), Anatole Shub (1928-2006), Harry Schwartz (1919-2004) a Tad Szulc (1926-2001). Důvodem mé volby tématu je nejen význam děl zmíněných novinářů ale také dlouhodobý vědecký zájem. Cílem práce je prozkoumat pohled vybraných novinářů na pražské jaro. Tato diplomová práce využívá jak kvantitativního metodologického postupu v podobě obsahové analýzy tak kvalitativních metodologických postupů v podobě diskurzivní analýzy, komparace a vyprávění. Diplomová práce je rozdělena na obvyklé hlavní části v podobě tohoto *Úvodu*, *Statě* a *Závěru*. Vychází z četných hlavních (články a knihy všech čtyř novinářů) a vedlejších pramenů a literatury.

1.2 Důvody volby

Všichni čtyři vybraní američtí novináři byli předními reportéry pražského jara už jenom proto, že pracovali v tak prestižních médiích jako byla a jsou *The New York Times* a *The Washington Post*. Tyto noviny jsou dodnes považovány za *newspaper of record*¹ – tedy za často jedny z nejstarších dosud funkčních novin s relativně velkým nákladem, respektovaným zpravodajstvím a s dlouhodobou nezávislostí a dobrou pověstí. Zpravodajství v takových médiích jako jsou *The New York Times* a *The Washington Post*, nota bene na konci šedesátých let, určovalo do značné míry veřejný názor na daný fenomén a vytvořilo u veřejnosti celkový obraz pražského jara. Kniha Harolda Gordona Skillinga (1912-2001) *Czechoslovakia's Interrupted Revolution* z roku 1976 je autoritativním dílem historické literatury, ale pánové Clyde H. Farnsworth, Anatole Shub,

¹ MARTIN, Shannon E. a HANSEN, Kathleen A. *Newspapers of Record in a Digital Age. From Hot Type to Hot Link*. Westport, Connecticut: Praeger, 1998. 159 s. ISBN 0-275-95960-0.

Harry Schwartz a Tad Szulc svými články i následnými knihami pravděpodobně ovlivnili veřejný diskurs mnohem více.

I v rámci těchto médiích byli důležití nejen proto, že přispívali v relevantních situacích na titulní strany ale i pro svůj přesah. Všichni čtyři poznali ve své době opravdu velkou řadu zemí, měli Československo s čím srovnávat jak na straně Západu tak na straně Východu, zároveň měli mimořádné znalosti ať už Sovětského svazu (Shub) či jeho ekonomiky (Schwartz) nebo měli mimořádnou pověst a jazykové schopnosti (Szulc). Většina z nich byla s Evropou či ještě lépe střední Evropou i osobně svázána (Anatole Shub byl dítětem ruských emigrantů; Tad Szulc se narodil v roce 1926 ve Varšavě). Jestliže vezmeme angloamerický svět jako vůdčí jazykovou, vědeckou a kulturní mocnost, potom právě oni v tomto světě nastolili obraz pražského jara jak ve svých tehdejších aktuálních člancích tak ve svých následných knihách. Tím, že se pražskému jaru věnovali i následně v alespoň jedné knize (Harry Schwartz věnoval přímo pražskému jaru jednu knihu a Tad Szulc dvě), se také liší od všech ostatních desítek až stovek zahraničních novinářů.

K tématu samotnému jsem se dostal náhodou byť následně již vědomě rozvíjenou. V rámci jednoho předmětu bakalářského studia jsem objevil pozapomenutého novináře Harryho Schwartze i jeho knihu *Prague's 200 Days. The Struggle for Democracy in Czechoslovakia*.² Na základě toho pak vznikla bakalářská práce *Pražské jaro Harryho Schwartze*.³ Tato diplomová práce se věnuje nejen třem dalším novinářům, ale i k Harrymu Schwartzovi, který napsal snad nejméně článků ze všech čtyř, přidává další dvě knihy. Pokud se vše podaří, potom bych téma pražského jara a amerických novinářů chtěl dále rozvíjet v disertační práci *Zpravodajové a zpravodajci: americká média a Československo v letech 1967 až 1969*.

Osobně jsem rád, že jsem se takto náhodou dostal k tématu, které snad lze považovat – i přes jeho obrovské dopady na celou jednu generaci Čechoslováků skrze okupaci a normalizaci – za

2 SCHWARTZ, Harry. *Prague's 200 Days. The Struggle for Democracy in Czechoslovakia*. New York: Frederick A. Praeger, 1969. 274 s. LCCN 69-19700.

3 SPITZER, Theodor. *Pražské jaro Harryho Schwartze*. Praha, 2021. 72 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

méně emocionálně náročné oproti některým jiným českým, československým či světovým dějinným událostem. Vyrostl jsem s prarodiči, kteří byli narozeni v letech 1912 a 1914, a pro mého dědečka byla absolutně hlavním tématem jeho vzpomínek a našich rozhovorů léta 1938 až 1953. Rok 1968 pro něj, jako pro „bývalého člověka,“ živnostníka, obchodníka a národního socialistu, nuceně pracujícího v dělnické profesi, skutečně nic neznamenal, respektive se po dvaceti, třiceti letech ve vzpomínkách na osmdesát, devadesát let života stal jednou nevýznamnou položkou. Pro mě byl rok 1968 v dětství a mládí, i přes četbu, asi vnitřně nepochopenou a nereflektovanou, řady děl osmašedesátníků, barvotiskovým příběhem dobra a zla, zničehonic objevivše se dobrých československých komunistů a trvale zlých ruských/sovětských komunistů.

Skutečně mám pocit, že všichni čtyři novináři jsou pro naše pochopení pražského jara důležití. Samozřejmě jejich důležitost je relativní. Celá práce se neptá, co se v roce 1968 stalo, ale jak je to reflektováno. Pro zahraniční reflexi je obraz nastolený těmito čtyřmi muži klíčový. Zahraniční zpravodajství, neporovnatelně svobodnější než, byť necenzurované, československé, bylo i ve dvou okolnostech nedobrovolným aktérem tehdejšího dění. Zahraniční zpravodajství bylo Československu Sovětským svazem předhazováno jako jedna z nejvážnějších výtek, bylo lživě obviňováno sovětskou stranou z aktivního působení v Československu a i novináři sami se dostávali okrajově do zpravodajství při „handrkování se“ o jejich pobytu a nakonec o jejich vyhoštění z Československa.

Na jednu stranu mám radost, že existují tito čtyři velmi zajímaví dopisovatelé, kteří se od ostatních angloamerických novinářů v rámci pražského jara liší tím, že se k tématu vrátili alespoň v jedné knize. Na druhou stranu po přečtení všech devíti knih a mnoha set článků si zpětně myslím, že by pro lepší zpracování bývalo bylo úplně stačilo vybrat jen jednoho z nich a zpracovat jen jeho dílo jako v případě bakalářské práce věnované Harry Schwartzovi.

Navíc – Rusko již deset let vede válku na východě Ukrajiny. 27. února 2014 začalo okupovat Krym, v dubnu 2014 rozpoutalo válku na východě Ukrajiny a od 24. února 2022 se

pokusilo neúspěšně dobýt Ukrajinu celou. Díky spojitosti Ruska a Sovětského svazu a naopak ovlivňuje tato dějinná událost i pohled nás všech na pražské jaro. Díky tomuto historicky nepřesnému ale lidsky pochopitelnému pohledu na kontinuální agresivitu ruského-sovětského-ruského impéria⁴ je pak neočekávání násilného ukončení pražského jara pro běžného pozorovatele méně pochopitelné či spíše nepochopitelné. Je to jen další kamínek do lidového chápání historie, že Rusko/Sovětský svaz časem napadne prakticky každého svého souseda. Každodenní novinové články mých novinářů z pražského jara nám připomínají, že přítomnost respektive minulost je nesmírně zajímavá a budoucnost je vždy otevřená a nic není nevyhnutelné.

1.3 Cíl práce

Cílem této diplomové práce *Pražské jaro pohledem amerických novinářů* je zkoumat, popisovat a hodnotit dobovou žurnalistickou a následnou literární produkci vybraných amerických novinářů o pražském jaru. Cílem práce tedy není samotná historie tak zvaného pražského jara, která je už důkladně prozkoumána z mnoha stran, ale naopak historie jeho soudobé a následné reflexe. Její základní výzkumnou otázkou je, jaký byl pohled amerických novinářů na pražské jaro. Tato hlavní výzkumná otázka nás bude provázet po celou *Stat'*. Je ovšem rozdělena do řady výzkumných podotázek, kterým se věnují jednotlivé kapitoly *Statě*. Ač se vlastně v *Závěru* pokouší práce komplexně odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, přijde mi přehlednější a pro zodpovězení hlavní otázky účelné, ptát se na jednotlivé podotázky. V souladu s hlavním rozdělením *Stati* na dva velké bloky – mezinárodní a domácí aspekty pražského jara – jsou rozděleny i podotázky. Tedy v mezinárodních aspektech pražského jara se práce více ptá, jak (na prvním místě) viděli zkoumaní novináři v souvislosti s pražským jarem Sovětský svaz respektive další státy. Hlavní výzkumná otázka má tedy zhruba dvacet podotázek.

4 Anatol Shub píše v roce 1969, že sovětská ideologie je neodlišitelná od xenofobního ruského nacionalismu. SHUB, Anatole, *Lessons of Czechoslovakia*. *Foreign Affairs*. New York City: Council on Foreign Relations, roč. 47 (1969), č. 2, s. 266-280, ISSN 0015-7120.

Tato diplomová práce je bez hypotézy. Hypotézu jsem si na počátku zkoumání nepoložil. Postoj každého ze čtyř zkoumaných novinářů je v něčem stejný a v něčem odlišný. Jejich texty se také liší v tom, že většina novinových článků byla psána jako zprávy – naprostá menšina pak jako komentáře. Jejich texty pochází ze tří různých období: novinové články zejména z roku 1968, knihy především z let 1969 až 1974 ale také z pozdějších období (Clyde H. Farnsworth vydal své a otcovy paměti až v roce 2017). I z tohoto důvodu by se hypotéza pro tuto práci těžko sestavovala a zároveň i obtížně potvrzovala či vyvracela. Zkrátka nepřišlo mi, že by hypotéza byla vhodná, a pokusím se raději vypořádat se s onou masou textu prostřednictvím otázek a níže rozepsaných metod.

1.4 Metodologie

Diplomová práce vychází z kvantitativní metody obsahové analýzy a kvalitativních metod diskurzivní analýzy, komparace a vyprávění.⁵ Kvantitativní vědecká metoda obsahové analýzy⁶ je použita především v podkapitolách *Obsahová analýza novinových článků se zahraniční tematikou* a *Obsahová analýza osobností pražského jara ve vybraných knihách*. Novinové články bylo možné u jednotlivých autorů spočítat a kategorizovat podle dat a témat. V případě knih jsem prostě sečetl počet zmínek o jednotlivých československých aktérech pražského jara. Výsledky obsahové analýzy novinových článků a rejstříků knih, o čem a o kom mí hrdinové psali, se ovšem promítají do rozvržení ostatních kapitol – o jednotlivých pozorovaných aspektech pražského jara.

Kvalitativní metoda diskurzivní analýzy⁷ je vlastně velmi mnohoznačná. V případě tohoto textu znamená její využití, že na všechny novinové články i knižní texty se dívám skrze tehdejší panující diskurs, respektive snažím se jej pochopit. Ač pevně věřím – po přečtení všech pramenů ještě více – ve snahu všech čtyř amerických novinářů o objektivitu, přece jenom – alespoň z pohledu diskurzivní analýzy – svými texty zároveň realitu utvářeli.

5 BRYMAN, Alan. *Social Research Methods*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012. 766 s. ISBN 978-0-19-958805-3.

6 Ibid., s. 288 a násl.

7 Ibid., s. 528 a násl.

Kvalitativní metoda komparace⁸ se snaží o různé srovnávání textů. Jednak novináři psali texty v relativně dlouhém časovém období (v průběhu celého roku 1968 a v následujících letech) a jednak lze samozřejmě srovnávat jejich texty mezi sebou. Navíc lze srovnávat články a komentáře a novinové články a knižní texty. V případě nesrovnalostí či dokonce zjevných chyb lze zároveň srovnávat texty novinářů s jinými prameny a literaturou. Tedy na místech nebo v situacích, kde se to bude zdát účelné, se snažím o nejen základní porovnávací komparaci ale o jaksi metodologicky vyšší komparaci výkladovou a interpretující.⁹

Celý text diplomové práce je napsán pomocí základní a jediné původní historické metody vyprávění,¹⁰ byť nejde o vyprávění podél časové osy ale podle jednotlivých témat. Práce vypráví o pohledech vybraných čtyř amerických novinářů na pražské jaro z mnoha úhlů, tak je jej viděli. Také si pokládá otázku, proč naopak něco neviděli či nekomentovali.

1.5 Popis struktury práce

Tato diplomová práce *Pražské jaro pohledem amerických novinářů* je samozřejmě především rozdělena na obligátní *Úvod*, *Stat'* a *Závěr*. *Úvod* je opět rozdělen na podkapitoly *Stručná charakteristika tématu práce*, *Důvody volby*, *Cíl práce*, *Metodologie*, tento *Popis struktury práce* a *Charakteristika zdrojů a literatury*. *Stat'* byla po delším přemýšlení rozdělena na šest částí. Na prvním místě je to stručná podkapitola *Pražské jaro*, která uvádí čtenáře do děje, seznamuje jej s nejzákladnějšími informacemi o fenoménu pražského jara, jeho vývoji, názvu (názvech) a mezinárodních souvislostech. Na druhém místě je to podkapitola *Američtí novináři v Československu*, která představuje životopisy Clyda H. Farnswortha, Anatola Shuba, Harryho Schwartze, Tada Szulce a jejich dílo věnované pražskému jaru a Československu vůbec. Podkapitolu *Američtí novináři v Československu* zakončuje systematicky nižší podkapitola *Další*

8 HROCH, Miroslav. *Hledání souvislostí. Eseje z komparativních dějin Evropy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2016. 340 s. ISBN 978-80-7419-232-6.

9 *Ibid.*, s. 13 a násl.

10 *Ibid.*, s. 35.

zahraniční novináři, která z celkových mnoha set povšechně představuje zejména ty, kteří byli především nějak úžeji spojeni s vybranými novináři v rámci diplomové práce.

Další díl stati tvoří *Mezinárodní aspekty pražského jara*, které byly vybrány před *Domácími aspekty pražského jara*, protože zrovna to je parketa, na které zahraniční novináři nejvíce září. Právě mezinárodní aspekty jsou u nich nejzajímavější. Kapitola *Mezinárodní aspekty pražského jara* je rozdělena na deset dalších podkapitol podle jednotlivých zemí a oblastí. Podkapitoly, začínající pochopitelně Sovětským svazem, jsou seřazeny podle jejich četnosti výskytu, podle výsledků obsahové analýzy novinových článků se zahraniční tematikou. Výsledky obsahové analýzy pak uzavírají kapitolu o mezinárodních aspektech pražského jara.

Domácí aspekty pražského jara představují vybrané a utříděné myšlenky zahraničních novinářů k domácím československým problémům pražského jara. Jedná se o podkapitoly *Alexander Dubček* (neboť vyšel pochopitelně v obsahové analýze knižních rejstříků jako zcela dominantní postava), *Politici a politika* (kde jsou ostatní politici kromě Alexandra Dubčeka), *Ekonomika, Slovensko, Židé a antisemitismus, Romové*, rozsáhlá podkapitola *Kultura, Realie pro americké čtenáře* a konečně podkapitoly *Novináři jako aktéři dění* a *Omyly*. Poté opět následuje obsahová analýza – tentokrát osobnosti pražského jara ve vybraných knihách, která primárně vedla nejen k rozvržení této části *Statě*. Po *Závěru* (a *Summary*) následuje *Seznam pramenů a literatury*.

Diplomová práce je dále doprovázena dvěma přílohami. V *Příloze č. 1* jsou vypsány všechny články a komentáře všech čtyř novinářů i dalších autorů. Je také zvýrazněno, jaký článek a komentář byl použit v diplomové práci, nicméně jejich celek tvoří základ (spolu s knihami) mého pochopení jejich práce. Diplomová práce je zakončena *Přílohou č. 2*, která obsahuje fotografie Clyda H. Farnswortha, Anatola Shuba, Harryho Schwartze, Tada Szulce a další relevantní materiály.

1.6 Charakteristika zdrojů a literatury

Jednotlivé tituly hlavních pramenů, jednotlivých devět knih, bude rozebráno detailněji v rámci kapitol věnovaných jejich tvůrcům. Stručně snad lze říci, že Clyde H. Farnsworth napsal dvě knihy vztahující se k Československu. Celkově nepříliš povedenou *Out of This Nettle. A History of Postwar Europe*¹¹ (1973) jsem „ofotil,“ a posléze vytisknul, přes obrovskou digitální knihovnu Internet Archive.¹² Naopak velmi čtivý životopis Clyde H. Farnswortha a z poloviny také jeho otce, taktéž zahraničního novináře, Clyde A. Farnswortha (1908-1984), který byl zároveň nepřiznaným editorem a pomocníkem synova pokusu o stručnou historii poválečné Evropy, *Tangled Bylines. A Father and Son Cover the Twentieth Century*¹³ (2017) jsem zakoupil – dokonce podepsanou samotným autorem – z amerického antikvariátu.

Anatole Shub nakonec udělal z pražského jara zásadní závěrečné kapitoly své skvělé knihy o beznadějnosti sovětského impéria *An Empire Loses Hope. The Return of Stalin's Ghost*¹⁴ (1970). Odborník na sovětskou ekonomiku Harry Schwartz se svým způsobem věnoval Československu třikrát. V kalendářním létě právě vrcholícího pražského jara vydal svou zajímavou knihu *An Introduction to the Soviet Economy*¹⁵ (1968). Fenomén pražského jara shrnul v přehledné knize *Prague's 200 Days. The Struggle for Democracy in Czechoslovakia*¹⁶ (1969) a o několik let později popsal celou východní Evropu pod sovětskou nadvládou v knize *Eastern Europe in the Soviet Shadow*¹⁷ (1973), kterou jsem – spolu *An Introduction to the Soviet Economy* – opět získal ze stránek Internet Archive stejně jako ještě útlejší Szulcovu knížečku *The Invasion of Czechoslovakia. August 1968. The End of a Socialist Experiment in Freedom*¹⁸ (1974). Shubovu knihu,

11 FARNSWORTH, Clyde H. *Out of This Nettle. A History of Postwar Europe*.

New York: The John Day Company, 1973. 209 s. The New York Times Survey Series. ISBN 0-381-98248-3.

12 Digitální knihovna Internet Archive. Dostupné na <https://archive.org/>. [citováno 2024-07-22].

13 FARNSWORTH, Clyde H. *Tangled Bylines. A Father and Son Cover the Twentieth Century*.

Columbia: University of Missouri, 2017. 316 s. ISBN 978-0-8262-2108-7.

14 SHUB, Anatole. *An Empire Loses Hope. The Return of Stalin's Ghost*.

New York: Norton & Company, 1970. 474 s. SBN 393-05419-5.

15 SCHWARTZ, Harry. *An Introduction to the Soviet Economy*.

Columbus: Charles E. Merrill, 1968. 168 s. Merrill Economic Systems Series. LCCN 68-9277.

16 Schwartz, *Prague's 200 Days.*, 274 s.

17 SCHWARTZ, Harry. *Eastern Europe in the Soviet Shadow*.

New York: The John Day Company, 1973. 117 s. The New York Times Survey Series. ISBN 0-381-98177-0.

18 SZULC, Tad. *The Invasion of Czechoslovakia. August 1968. The End of a Socialist Experiment in Freedom*.

Schwartzových *Prague's 200 Days* jsem podobně jako dvě následující Szulcovy knihy sehnal na amerických antikvariátech přes společnost Amazon. Hodně a rád píšící Tad Szulc napsal rozsáhlou knihu o Československu *Czechoslovakia Since World War II*¹⁹ (1971) a k Československu se později okrajově vrátil ve své „kissingerovské“ práci o světových dějinách druhé poloviny dvacátého století *Then and Now. How the World Has Changed Since WWII*²⁰ (1990).

Články z *The New York Times* (dále také *New York Times* či jen *Times*) jsem vyhledával přes opět obrovského poskytovatele informací a dat ProQuest²¹ a ověřoval a četl jako předplatitel *Timesů* na jejich vlastním archivu TimesMachine²² všech vydání od roku 1851 do roku 2002. Novinové články pro bakalářskou práci *Pražské jaro Harryho Schwartze* jsem poměrně složitě vyhledával v méně přehledném systému TimesMachine. Při opětovném věnování se článkům Harryho Schwartze se ukázalo, že ProQuest dokáže nejen všechny články přehledně seřadit, uvést všechny, které jsem původně vyhledal, ale dokonce i dohledat dva články, které jsem původně přehlédl. Tím se tedy ověřilo, že kombinace ProQuestu a TimesMachine (a často i vzájemná provázanost článků mezi sebou) vytváří značnou jistotu, že mi snad skoro žádný Farnsworthův, Schwartzův nebo Szulcův článek neunikl.

Anatole Shub psal po krátkém spojení s *Timesy* jako zahraniční korespondent od roku 1964 pro *The Washington Post* (dále také *Washington Post* nebo jen *Post*). *Washington Post* sice slibuje na svých stránkách archiv (Print Archives)²³ přístupný pouze pro předplatitele, nicméně proklik vede rovnou k volně přístupným článkům v rámci ProQuestu. Přečetl jsem snad všechny relevantní novinové články všech čtyř autorů v letech 1967 až 1969. Z toho jsem si zaznamenal a opoznámkoval všechny alespoň částečně relevantní k problematice pražského jara. Články

New York: Franklin Watts, 1974. 66 s. A World Focus Book. ISBN 0-531-02172-6.

19 SZULC, Tad. *Czechoslovakia Since World War II*. New York: The Viking Press, 1971. 503 s. SBN 670-25332-4.

20 SZULC, Tad. *Then and Now. How the World Has Changed Since WWII*.

New York: William Morrow & Co, 1990. 515 s. ISBN 978-0-688-07558-3.

21 Internetový poskytovatel informací ProQuest. Dostupné na <https://www.proquest.com/>. [citováno 2024-07-22].

22 TimesMachine, archiv vydání *The New York Times* v letech 1851 až 2002.

Dostupné na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>. [citováno 2024-07-22].

23 Print Archives v rámci *The Washington Post*.

Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/>. [citováno 2024-07-22].

samozřejmě tvoří spolu s knihami hlavní pramennou oporu této práce a budou analyzovány v rámci kapitoly *Obsahová analýza novinových článků*. Krátce však lze říci, že u Clyde H. Farnswortha se jedná o padesát jedna článků od srpna do listopadu 1968. Anatole Shub napsal do *Washington Post* od března 1967 do dubna 1969 sto šedesát šest relevantních článků. U Harryho Schwartze jsem vzal v úvahu rozsáhlejší období od listopadu 1957 do srpna 1973, ve kterém napsal padesát čtyři relevantních článků a komentářů. Tad Szulc napsal v období od ledna 1967 do září 1969 celkem sto čtyřicet jedna článků a komentářů relevantních k Československu. Jedná se tedy o masu čtyři sta dvanácti článků.

Naprostá většina novinových článků se přímo týká dění v rámci pražského jara – to platí zejména u Clyda H. Farnswortha, který od příjezdu do Prahy od začátku invaze do začátku listopadu 1968 každodenně pokrýval dění v Československu. U Anatola Shuba přesahuje určitá část článků do dění v Sovětském svazu a Jugoslávii a podobně je tomu taky tak u Harryho Schwartze, u kterého je samozřejmě znatelný přesah do sovětské ekonomiky. Jak již bylo řečeno, všechny přečtené články jsou uvedeny a seřazeny podle data publikování v *Příloze č. 1*. Označeny jsou pak ty, které byly použity jako citační opora. Uvedeny jsou všechny články vybraných autorů, neboť celková suma je pomůckou pro orientaci a představu čtenáře a zejména hlavním zdrojem mého výsledného uvažování, jak mí hrdinové o pražském jaru smýšleli, jak se měnilo jejich psaní a jak jej lze porovnat s jejich následnými knihami. A v neposlední řadě bude mít také z příloh radost ta společnost, u které bude diplomová práce vytištěna.

Tato diplomová práce se dále snaží vycházet z celé řady pramenů a literatury podle potřeby daného místa v textu. Jsou zde zastoupeny články jiných autorů jak z *New York Times* tak z *Washington Post*. Mezi prameny jsou vzpomínky nebo historické práce většinou českých účastníků pražského jara, na příklad *Mráz přichází z Kremlu*²⁴ Zdeňka Mlynáře (1930-1997), *Pražské peřeje*²⁵ Alana Levyho (1932-2004), *Jarní probuzení – iluze a skutečnost*²⁶ Oty Šika (1919-2004), *Naděje a*

24 MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremlu*. Praha: Mladá fronta, 1990. 288 s. ISBN 80-204-0196-2.

25 LEVY, Alan. *Pražské peřeje*. Praha: Primus, 1991. 324 s. ISBN 80-900078-8-0.

26 ŠIK, Ota. *Jarní probuzení – iluze a skutečnost*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 320 s. ISBN 80-204-0208-X.

*zklamání. Pražské jaro 1968*²⁷ Jiřího Vančury (1929-2015), *Československo v letech 1967-1969*²⁸ Karla Kaplana (1928-2023), *Pražské jaro. Průlom do nového světa*²⁹ německého historika Martina Schulze Wessela nebo *Dvě století střední Evropy*³⁰ Jana Křena (1930-2020).

Jak prameny tak literatura doplňuje a podepírá text diplomové práce či slouží k porovnání informací od mých vybraných novinářů. Mrzí mě také velké množství vybraných pramenů a literatury, které jsem nestihl přečíst a které na mě ještě čeká. Samozřejmě k tématu pražského jara je možno využít mnoho set možností ať už pramenů nebo literatury, což dokládá i rozsáhlý seznam, nicméně uzavřený před dvaceti lety, v podobně knihy Věry Břeňové, Slavěny Rohlíkové a Jiřího Hoppe *Pražské jaro '68. Bibliografie*³¹ (2013), kde jsem taktéž prohledával prameny, případně jiné zahraniční novináře a koneckoncům i literaturu.

2. Stat'

2.1 Pražské jaro

Tak jako u většiny historických událostí se jejich název či názvy postupně vyvíjí a ustálí se třeba na poněkud jiné podobě, tak i u pražského jara nebyla situace jiná. Husité byli kališníky a první světová válka byla dvacet let velkou válkou. Podle Schulze Wessela používali českoslovenští reformátoři pojmu „obrodný proces,“ už jen pro jeho spojitost s národním hnutím předchozího století, zatímco pražské jaro byl pojem používaný spíše na Západě.³² K tomu lze dodat, že politici také často hovořili o čase „před lednem a po lednu.“ Zajímavý je už jen vývoj názvu u „našich“ čtyř novinářů. Anatole Shub používá v březnu 1968 na titulní straně *Washington Post* pojem „revoluční

27 VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968.*

2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 160 s. ISBN 80-204-0179-2.

28 KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969. 4. část.*

Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-04-26-142-6.

29 SCHULZE WESSEL, Martin. *Pražské jaro. Průlom do nového světa.*

Praha: Argo, 2018. 275 s. ISBN 978-80-257-2514-6.

30 KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy.* 2. vyd. Praha: Argo, 2019. 1109 s. ISBN 978-80-257-2848-2.

31 BŘEŇOVÁ, Věra; ROHLÍKOVÁ, Slavěna a HOPPE, Jiří. *Pražské jaro '68. Bibliografie.*

Praha: ÚSD AV ČR, 2013. 347 s. ISBN 978-80-7285-170-6.

32 Schulze Wessel, *Pražské jaro*, s. 149.

euforie,“ přičemž v článku píše o probíhající (ovšem v žádném případě protisovětské) revoluci,³³ načež Harry Schwartz, který se s Anatolem Shubem navzájem velmi respektuje, označuje československé dění ve své rozsáhlé eseji „pražskou revolucí.“³⁴

V květnu se už Tad Szulc zamýšlí nad tím, že to je poněkud „zvláštní revoluce,“³⁵ a krátce po invazi se ani on, v pojmu „jaro svobody,“³⁶ ani Clyde Farnsworth, v pojmu „osm měsíců svobody,“³⁷ nemohou shodnout na označení toho, co právě (o čemž si ovšem v té době nejsou sto procentně jisti) skončilo. Zhruba od poloviny roku 1969 je, jak se zdá, pojem „pražské jaro“ již usazen. Vychází kniha česko-britského historika Zbyňka Zemana (1928-2011) se stejným názvem a Harry Schwartz, který v prosinci 1968 dopsal knihu ještě o „československém jaru“³⁸ už při ohlédnutí v roce 1970 píše samozřejmě také o „pražském jaru.“³⁹

Pražské jaro především znamenalo nečekaně rychlou emancipaci společnosti. Lze na něj také nazírat jako na sled dramatických setkání a konferencí. Na konci ledna 1968 navštívil čerstvě zvolený Alexander Dubček (1921-1992) Moskvu, v únoru naopak komunističtí politici v čele s Leonidem Brežněvem (1906-1982) přijeli na oslavy dvacátého výročí 25. února do Prahy, na začátku března se politici setkali na poradě Varšavské smlouvy v Sofii, 23. a 24. března bylo Československo tvrdě kritizováno v Drážďanech, 4. května se československé a sovětské vedení setkalo v Moskvě, v druhé polovině května se „druhý muž po carovi“⁴⁰ Alexej Kosygin (1904-1980) „léčil“ v Karlových Varech, v polovině července nepřijalo československé vedení pozvání do Varšavy a ve dnech 29. července až 1. srpna se československé a sovětské vedení setkávalo v Čierné

33 SHUB, Anatole. Prague: The Euphoria of Revolution.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 15. 3. 1968. s. A1 (A14). ISSN 0190-8286.

34 SCHWARTZ, Harry. Prague's Revolution Within the Revolution. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 3. 1968. s. 106 (404, 443-445, 448, 451, 453, 456, 458). ISSN 0362-4331.

35 SZULC, Tad. Tensions in Czechoslovakia. I – A Heady Taste of Freedom.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 19. 5. 1968. s. 211. ISSN 0362-4331.

36 SZULC, Tad. A Spring of Freedom Is Cut Short in Czechoslovakia.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 1. 9. 1968. s. 126. ISSN 0362-4331.

37 FARNSWORTH, Clyde H. Sadness and Fear Are Descending on Prague. Czechs See Their 8 Months of Liberty Is Near an End – Helplessness Is Voiced. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 8. 1968. s. 2. ISSN 0362-4331.

38 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 267.

39 SCHWARTZ, Harry. Dubcek and the End of the 'Prague Spring.'

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 1. 6. 1970. s. 33. ISSN 0362-4331.

40 Mlynář, Mráz přichází z Kremlu, s. 184-185.

nad Tisou, z čehož vyústilo setkání vedoucích představitelů východoevropských komunistických států 3. srpna 1968 v Bratislavě.⁴¹

Velice se mi líbí košaté přemýšlení Petra Pitharta o/v *Osmadesátém*,⁴² nicméně pro rychlé uvedení čtenáře do děje bych pražské jaro vymezil sensu stricto jako snahu jedné vedoucí generace komunistických politiků o nápravu svého díla, tedy čtených a obřích poučkových chyb nebo jak řekl Ludvík Vaculík na čtvrtém sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu 1967 „...za dvacet let nebyla u nás vyřešena žádná lidská otázka,⁴³“ a sensu lato jako celospolečenský pohyb směrem k větší svobodě a normálnějšímu životu.

Pražské jaro bylo nepřímo ovlivněno řadou událostí ve světě a zároveň i ono tyto události ovlivnilo. Po celý rok stále doznival zájem o Izrael a obecně Blízký východ po šestidenní válce v červnu 1967, světová veřejnost průběžně sledovala americkou účast ve vietnamské válce a k tomu po celý rok trvající zajetí americké posádky a lodi USS Pueblo Severní Koreou. Po celý rok probíhaly americké prezidentské volby, ve kterých nakonec zvítězil Richard Nixon (1913-1994). Protestovalo se na řadě amerických univerzit a zavražděni byli Martin Luther King (1929-1968) a Robert Kennedy⁴⁴ (1925-1968). Francie zažila zejména v květnu obrovské protesty. V Africe zuřila válka mezi Nigérií a odštěpenou Biafrou respektive nigerijská občanská válka. Západní Evropu trápila na konci roku krize měnových kurzů. A celý svět sledoval nejen v říjnu vesmírný let Apolla 7 ale zejména v prosinci kroužení posádky Apolla 8 na oběžné dráze Měsíce.

Rok 1968 byl také v oblasti kultury vyvrcholením tak pestrých a barevných 60. let, které se podle slov Václava Havla (1936-2011) vůbec nedala srovnat s následujícími 70. léty.⁴⁵ V Československu vznikala malá divadla, z nichž Divadlo Na Zábradlí (založeno roku 1958), Semafor

41 Kaplan, Československo v letech 1967 až 1969, s. 50-60.

42 PITHART, Petr. *Osmadesátý*.

4. doplněné vyd. Praha: Academia, 2019. 582 s. Spisy Petra Pitharta. ISBN 978-80-200-2914-0.

43 MERVART, Jan. *Naděje a iluze. Čeští a slovenští spisovatelé v reformním hnutí šedesátých let*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-80-7294-402-6. s. 216.

44 Čechoslováci byli vraždou senátora Kennedyho, pro ně nejoblíbenějšího Američana, šokováni. SZULC, Tad. A Soviet Army Convoy Rolls Casually Through the Czech Countryside.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 6. 6. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

45 HVÍŽĎALA, Karel a HAVEL, Václav. *Dálkový výslech. Rozhovor s Karlem Hvižďalou*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-042-8. s. 105.

(1959), Studio Ypsilon (1963), Činoherní klub (1965) nebo Divadlo Jára Cimrmana (1967) hrají dodnes. S francouzskou a československou filmovou kulturou je spojena tak zvaná nová vlna – nástup nových tvůrců a nové filmové perspektivy a poetiky. Československé filmy z této „vlny“ Kadarův a Klosův *Obchod na korze* (1965) a Menzelovy *Ostře sledované vlaky* (1966) získaly Cenu Americké akademie filmových umění a věd (Oscara) za nejlepší cizojazyčný film. Však se také zahraniční novináři podivovali nad tím, že se v kině u železničářského klubu Výhybka v malé „maďarské“ vesnici Čierna nad Tisou před schůzkou československé a sovětské delegace promítal (sci-fi neo-noir) film *Alphaville* (1965) Jeana-Luca Godarda (1930-2022).⁴⁶

V hudbě šedesátých let nastoupil (big) beat a po vzoru Velké Británie (s dnes nejznámějšími skupinami The Beatles a The Rolling Stones)⁴⁷ se i v Československu zakládaly beatové kapely (Olympic, založeny v roce 1963, koncertuje jako Rolling Stones dodnes). Vedle mánie beatu a rozvoje populární hudby obecně (pro mnoho lidí je pražské jaro spojeno s písní *Modlitba pro Martu Marty Kubišové*) začalo v šedesátých let hrát a zpívat mnoho písničkářů. Bob Dylan (narozen 1941), Paul Simon (narozen 1941) nebo Jaroslav Hutka (narozen 1947) hrají dodnes. A tak jako ve Francii byl populární Georges Brassens (1921-1981), v Kanadě Leonard Cohen (1934-2016), v Německu Wolf Biermann (narozen 1936), tak v Sovětském svazu začala sláva Vladimira Vysockého (1938-1980) a Bulata Okudžavy (1924-1997).

A v neposlední řadě v šedesátých letech začala publikovat díky celkovému uvolnění svá díla řada spisovatelů a v případě Československa byli s politikou propojeni ze všech kulturních sfér snad nejvíce. Neboť na příklad čeští spisovatelé Pavel Kohout (narozen 1928), Milan Kundera (1929-2023), Ladislav Mňačko (1919-1994) nebo Ludvík Vaculík (1926-2015) se vyskytují kvůli svému podílu na pražském jaru i ve zprávách amerických novinářů.

46 SHUB, Anatole. Czechs, Soviets Confer. Security Heavy As Meeting on Reforms Starts.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 30. 7. 1968. s. A1 (A7). ISSN 0190-8286.

47 Od 50. let 20. stol. to byla a je populární hudba, která udělala pro české poznávání Anglie, Velké Británie a angličtiny nejvíce.

MORGAN, Kenneth O. et al. *Dějiny Británie*.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Dějiny států. ISBN 80-7106-347-9. s. 531.

2.2 Američtí novináři v Československu

2.2.1 Clyde H. Farnsworth

U prvního sledovaného hrdiny práce uděláme výjimku a po jeho vzoru propojíme jeho život s životem jeho otce. Otec **Clyde A. (Addison) Farnsworth** (1908-1984) začal pracovat už v raném mládí, v letech 1927 až 1934, jako kriminální reportér pro deníky v rodném Ohiu. Od roku 1935 začal v New Yorku pracovat pro agenturu Associated Press (AP), která ho v listopadu 1942 vyslala do světa jako válečného zpravodaje. Místo do původně plánovaného Sovětského svazu se přes Káhiru, tehdejší Transjordánsko, Irák, Írán a Indii, odkud všude reportoval, dostal v roce 1943 do Číny. V roce 1948 se stal prezidentem Klubu zahraničních korespondentů v Číně (Foreign Correspondents' Club),⁴⁸ který v roce 1949 přestěhoval do Hong Kongu. Protože opustil svou rodinu, musel přejít od Associated Press k mediální společnosti Scripps Howard. Vztah s jeho druhou ženou, Paulou „Dolly“ Prcic-Dittrich, židovsko-srbskou uprchlicí z Vídně, začal podobně jako ve slavném filmu *Casablanca* (1942). Pak psal do časopisu pro poválečnou asijskou leteckou společnost Civil Air Transport (CAT) generála Claire Chenaulta (1893-1958).

Po sedmi letech v Číně, kdy se naučil čínsky, se v roce 1951 usadil v Římě, kde si vzal Dolly a začal pokrývat Egypt a Írán. Přidal k tomu i Jugoslávii a v roce 1952 se přestěhoval do Beirutu. V roce 1953 byl zpravodajem v Buenos Aires, od roku 1955 hlasatelem v Cincinnati v rodném Ohiu. V roce 1958 se s Dolly usadil v její rodné Vídni, kde se stal příležitostným dopisovatelem (stringer) zejména pro *Chicago Tribune*. Nejenže se na jejich adrese vystřídalo mnoho hostů, zejména zahraničních žurnalistů, ale v únoru 1964 jako první přinesl pro významné médium portrét Simona Wiesenthala (1908-2005).⁴⁹ V letech 1965 až 1975 byl pro *Chicago Tribune* zpravodajem zároveň z Vídně i Bonnu. 21. srpna 1968 vyjel ve čtyři ráno z Mnichova a odpoledne již v Praze požádal syna o pomoc při odesílání zpráv. V letech 1978 až 1984 dožil u syna ve Washingtonu, D.C.⁵⁰

48 Klub zahraničních korespondentů (Foreign Correspondents' Club) v Hong Kongu. Dostupné na <https://www.fcchk.org/about-us/club-history/>. [citováno 2024-07-22].

49 FARNSWORTH, Clyde A. Sleuth With 6 Million Clients. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 2. 1964. s. 234 (265-267). ISSN 0362-4331.

50 Farnsworth, Tangled Bylines, s. 3-173.

Clyde H. (Henri) Farnsworth (narozen 1931) je synem Clyde A. Farnswortha a jeho francouzské manželky Marthy Herail Farnsworth. Francouzštinu se ovšem naučil při pobytech ve Francii, dva jeho strýcové bojovali u Verdunu, než od matky, která se bála, aby neovlivnila jeho angličtinu. Sám Clyde H. Farnsworth své dětství a mládí – oproti otci – ve společných pamětech odbývá. Po absolvování Yaleovy univerzity dostal jako vojenský medik bronzovou hvězdu za statečnost za svou účast v bojích o Heartbreak Ridge v korejské válce. Na začátku roku 1953 ho z Koreje do Japonska k rekonvalescenci dopravily právě stroje Civil Air Transport (CAT). To, že se později stal zpravodajem svého regimentu, mu pravděpodobně zachránilo život.

Po návratu z korejské války byl v letech 1954 až 1959 zpravodajem United Press (UP) a v letech 1959 až 1962 deníku *New York Herald Tribune*. V roce 1962 nastoupil do *The New York Times* a začal pracovat v Londýně. Mezi významné události jeho zpravodajství patřil Churchillův pohřeb, zavírání uhelných dolů nebo pomalu se rozmotávající špionážní aféra okolo Cambridžské pětky v čele s Kimem Philbym (1912-1988). Šéfem londýnské kanceláře *Timesů* byl Sydney Gruson (1916-1998), poslední (do roku 1968) šéf pobočky v Československu v letech 1955 až 1957.⁵¹ V létě roku 1964 byl Clyde H. Farnsworth narychlo válečným zpravodajem na Kypru. Od roku 1965 se stal zpravodajem v Bruselu. Otec ho v té době přemlouval k přechodu na volnou nohu a k vzájemné spolupráci, ale zvolil jistotu v podobě stálého a prestižního zaměstnání, a nakonec to byl on, kdo pomáhal otci. 20. srpna 1968 přiletěl z Bělehradu do Prahy, aby posílil tým Tada Szulce. Vzhledem k tomu, že předtím i potom se věnoval ekonomice, měl domluvený⁵² rozhovor s Otou Šikem, který se také zmiňuje o očekávaném návratu do vlasti – paradoxně z dovolené z Jugoslávie (sám Ota Šik byl na dovolené v Istrii a ráno 21. 8. krátce navštívil Josipa Broze Tita (1892-1980) v Brijuni, načež se sešel s dalšími třemi československými ministry v Bělehradě).⁵³

51 Reuters. Prague Expels Times Reporter and Closes Office.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 8. 1969. s. 3. ISSN 0362-4331.

52 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 204.

53 Šik, *Jarní probuzení*, s. 200.

Zatímco on byl v Praze do poloviny listopadu, otec odjel již v polovině září. Clyde H. Farnsworth také prožil v Praze románek s blíže neupřesněnou novinářkou Susan, nicméně se rozhodl pro zachování rodiny s manželkou Barbarou Ann Blaha, se kterou měl dva syny. Od roku 1969 působil v Paříži, kde pro lepší reprezentaci získal služební vůz Jaguar. V letech 1977 až 1990 pracoval v kanceláři v hlavním městě Washingtonu a svou novinářskou kariéru zakončil v letech 1991 až 1996 v Kanadě, během druhého velkého vzepětí quebeckého separatismu, a v posledním roku 1997 v Austrálii. Jak již bylo naznačeno i řečeno, v šedesátých a sedmdesátých letech hodně spolupracoval se svým otcem a staral se o něj na konci jeho života ve Washingtonu. V novinářském světě se nakonec otci, protože do *New York Times* začal přispívat až po synovi, začalo říkat „Clydesworth,“ aby se nějak ti dva jednoduše zaměnitelní novináři rozlišili.⁵⁴ Pod názvem *Clydesworth* měly také původně vyjít samostatně otcovy paměti.⁵⁵

Clyde H. Farnsworth napsal od 14. srpna do 14. listopadu 1968 oněch jednapadesát článků o pražském jaru. Kromě toho je autorem čtyř knih.⁵⁶ Jeho prvotinou je finanční příručka *No Money Down* (1963), varující před vysokými úroky. A po odchodu do důchodu vydal špionážní román *Shadow Wars* (1998). V roce 1973 vydal svůj pokus o zpracování poválečné evropské historie se Shakespearovským (jedná se o citát ze hry *Jindřich IV. Díl 1.*)⁵⁷ názvem *Out of This Nettle. A History of Postwar Europe* (Pryč z nebezpečí. Historie poválečné Evropy). Tato kniha se mu ale příliš nepovedla a to i přes nepřiznanou velkou pomoc otce.⁵⁸ Nepodařilo se mu rozvrhnout rovnoměrně látku a na dvou set stranách se příliš pustil do kritiky nešvarů západní společnosti, ve které žil. V roce 2017 naštěstí dopsal a vydal paměti své a svého otce *Tangled Bylines. A Father and Son Cover the Twentieth Century* (Propletené titulky. Otec a syn reportují o dvacátém století), čímž nám zachoval byť okrajové ale cenné a zajímavé historické poznatky.

54 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 174-286.

55 (Special to The New York Times) Clyde A. Farnsworth, 76, Dies. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 25. 5. 1984. s. 85. ISSN 0362-4331.

56 Osobní stránky Clyda H. Farnswortha.

Dostupné na https://clydeharnsworth.com/clyde_books.html. [citováno 2024-07-22].

57 „Z této kopřivy nebezpečnosti utrhneme sobě kvítko bezpečnosti.“ v překladu Ladislava Čelakovského.

58 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 234-235.

2.2.2 Anatole Shub

Novinář a editor Anatole Shub (1928 New York – 2006 Washington, D.C.) se narodil v rodině kulturního ruského a etnického židovského původu. Jeho otec **David Shub** (1888 Vilno – 1973 Miami) byl socialistickým revolucionářem, který byl v roce 1905 poslán na Sibiř. Z vyhnanství se mu podařilo odejít do Spojených států, kde se roku 1908 usazuje v New Yorku. Skoro půl století, v letech 1924 až 1969, byl editorem největšího amerického židiš deníku *The Jewish Daily Forward* (*Forverts*; dnes už digitální a převážně anglický *The Forward*).⁵⁹ A kromě několika pozitivních knih o socialismu (*Sociale denker un kemfer*, 1968, Socialističtí myslitelé a bojovníci) a negativních o komunismu (*Fašizm un komunizm. Vi azoj Moskva hot geholfn brengen fašizm un nacizm auf der velt*, 1939, Fašismus a komunismus. Jak Moskva pomohla fašismu a nacismu na svět) napsaných v židiš napsal především v roce 1948 Leninovu biografii (*Lenin. A Biography*), která byla v angličtině mnohokrát znovu vydána a byla nejen synem Anatolem⁶⁰ ale i obecně považována za první autoritativní text o tomto ruském komunistickém vůdci v angličtině.⁶¹ Koneckoncům i knihu o Vladimíru Leninovi (1870-1924), kterého osobně znal, napsal původně v roce 1928 v židiš. V roce 1970 napsal své paměti *Fon di amalike jarn* (Z dávných let).

Anatol Shub měl také staršího bratra **Borise Shuba** (1912-1965), který byl od roku 1952 jedním z hlavních organizátorů zahraničního vysílání do komunistických zemí *Radio Liberty* (Rádio svoboda; v roce 1976 se spojilo se Svobodnou Evropou), právníka z Michiganské a Kolumbijské univerzity, který nicméně kromě podílu na různých rozhlasových stanicích (Radio Luxembourg v roce 1945 a RIAS v roce 1948) psal protikomunistické články a knihy o Rusku.⁶²

59 *The Forward*. Dostupné na <https://forward.com/about-us/>. [citováno 2024-07-22].

60 Shub, An Empire Loses Hope, s. 445.

61 (bez uvedení autora či tiskové agentury) David Shub Dies; Expert on Lenin. Wrote Famous Study in '48 – Long on *The Forward*. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 29. 5. 1973. s. 38. ISSN 0362-4331.

62 (bez uvedení autora či tiskové agentury) Boris Shub Dead; Writer on Soviet. Organizer of Radio Liberty – Editor and Author. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 4. 1965. s. 45. ISSN 0362-4331.

Anatol Shub chodil do vyhlášené newyorské střední školy Townsend Harris,⁶³ v roce 1945 byl krátce povolán k námořnictvu, a po válce vystudoval City College of New York a dvě novinářské školy – Medill School of Journalism na Northwestern University a Graduate School of Journalism na Kolumbijské univerzitě. Je jasné, že dětství a mládí s hosty domácnosti Davida Shuba v čele s Alexandrem Kerenským (1881-1970) přivedlo Anatola Shuba k psaní o Sovětském svazu. Nejprve byl editorem levicových ale protikomunistických časopisů *The New Leader* a *Commentary*. Pak se stal editorem v *New York Times* a členem Institutu současných mezinárodních vztahů (Institute of Current World Affairs),⁶⁴ což mu umožnilo v letech 1962 až 1963 procestovat celou východní Evropu.⁶⁵ Svou kariéru jako zahraniční novinář *Washington Post* začal v roce 1964 v Bonnu a skončil vyhoštěním z Moskvy v roce 1969.⁶⁶ Pak se stal ředitelem zpravodajství Svobodné Evropy.

S první manželkou Joyce Lasky, sestrou významné americké právničky Florie Lasky (1923-2007) a novináře Melvina Laskyho – právě z časopisu *The New Leader*, měl dvě děti. Jeho druhou manželkou byla spisovatelka Barbara Bellman-Raskin (1936-1999), autorka pěti románů včetně nejpopulárnějšího románu *Hot Flashes* (1987) a bývalá žena humanitního vědce Marcuse Raskina (1934-2017). Anatol Shub vydal knihu *The New Russian Tragedy* (1969, Nová ruská katastrofa), což byla původně rozsáhlá série deseti esejů pro *Washington Post*. V roce 1970 pak vydal *An Empire Loses Hope. The Return of Stalin's Ghost* (Impérium ztrácí naději. Návrat Stalinova ducha), ve které zhruba posledních sto stran ze čtyř set představuje pražské jaro jako předěl, *a breaking point*, za kterým právě končí naděje na postupnou liberalizaci sovětské říše. Recenzent *New York Times*, odborník na Rusko Harrison Salisbury (1908-1993), to vidí jako návrat „měkčího“

63 Townsend Harris High School. Dostupné na <https://www.thhs.qc.edu/>. [citováno 2024-07-22].

64 Institute of Current World Affairs. Dostupné na <https://www.icwa.org/author/ashub/>. [citováno 2024-07-22].

65 Zprávy Anatola Shuba pro ICWA z let 1962-1963.

Dostupné na <https://www.icwa.org/anatole-shub-newsletters/>. [citováno 2024-07-22].

66 Washington Post Foreign Service. Post's Moscow Correspondent Expelled for His Reporting.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 22. 5. 1969. s. A2. ISSN 0190-8286.

stalinismu už bez Stalina.⁶⁷ Jako ředitel zpravodajství Svobodné Evropy pak Shub ještě v sedmdesátých a osmdesátých letech recenzoval pro *New York Times* knihy o Sovětském svazu.⁶⁸

2.2.3 Harry Schwartz

Odborník na ekonomiku Sovětského svazu, obecně na východní Evropu a později na zdravotnictví, profesor ekonomie, novinář *The New York Times*, Harry Schwartz (1919-2004), se narodil a zemřel v osmdesáti pěti letech v New Yorku. Jeho rodiče byli Sam a Rose (rozená Schnell) Schwartzovi. V roce 1941 si vzal manželku Ruth (rozenou Blummer; 1921-2014). Měli spolu tři syny, přičemž rakovina mozku a smrt prvorozeného Williama Daniela Schwartze (1943-1980) přivedla Harryho Schwartze v sedmdesátých letech na změnu tématu a profesní orientaci na ekonomiku amerického zdravotnictví.

Harry Schwartz vystudoval na Kolumbijské univerzitě bakalářská (jako valediktorián v roce 1940), magisterská (1941) i doktorská studia (1944). V letech 1943 až 1946 pracoval jako ekonom a rusista pro americkou armádu a pro OSS (Office of Strategic Services), předchůdkyni Ústřední zpravodajské služby (CIA), přičemž se snažil analyzovat sovětskou ekonomiku. Po druhé světové válce začal učit na Syracuse University a až do konce sedmdesátých let působil jako profesor a přednášející na mnoha univerzitách zejména ve státě New York.

Od roku 1947 začal psát o sovětské ekonomice a v letech 1951 až 1979 byl členem ediční rady *The New York Times*, tedy jménem *Timesů* psal redakční komentáře zejména k ekonomice Sovětského svazu a dalším východoevropským tématům.⁶⁹ Jak již bylo napsáno, od konce sedmdesátých let se deset let věnoval jako profesor, novinář a spisovatel novému tématu – ekonomice amerického zdravotnictví.⁷⁰

67 SALISBURY, Harrison. Stalinism without Stalin. An Empire Loses Hope. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 29. 11. 1970. s. 337. ISSN 0362-4331.

68 DOUGLAS, Martin. Anatole Shub, 78, a Researcher and Reporter on Russian Topics, Dies. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 8. 7. 2006. s. B6. ISSN 0362-4331.

69 Spitzer, Pražské jaro Harryho Schwartze, s. 19 a násl.

70 MCFADDEN, Robert D. Harry Schwartz, 85, Times Editorial Writer, Dies. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 12. 11. 2004. s. C11. ISSN 0362-4331.

Harry Schwartz je jako akademik a novinář autorem více než dvaceti knih. Mezi jeho nejvýznamnější publikace patří: *Russia's Postwar Economy* (1947, Ruská ekonomika po válce), *Russia's Soviet Economy* (1951, Sovětská ekonomika; několik vydání), *The Red Phoenix. Russia since WWII* (1961, Rudý fénix. Rusko od druhé světové války), *The Many Faces of Communism* (1962, Mnoho tváří komunismu), *Tsars, Mandarins, and Commissars. A History of Chinese-Russian Relations* (1964, Carové, mandaríni a komisaři. Historie čínsko-ruských vztahů), *The Soviet Economy Since Stalin* (1965, Sovětská ekonomika po Stalinovi), *China* (1965, Čína; několik vydání), *An Introduction to the Soviet Economy* (1968, Úvod do sovětské ekonomiky), *Prague's 200 Days* (1969, Pražských 200 dnů), *Eastern Europe in the Soviet Shadow* (1973, Východní Evropa v sovětském stínu), *The Case for American Medicine. A Realistic Look at Our Health Care System* (1972, Případ amerického lékařství. Realistický pohled na náš zdravotní systém), *National health insurance. A pragmatic perspective* (1983, Všeobecné zdravotní pojištění. Pragmatická perspektiva) a *Breakthrough. The Discovery of Modern Medicines at Janssen* (1989, Průlom. Objev moderní medicíny ve společnosti Janssen).

Pro tuto práci jsou klíčové pochopitelně tři Schwartzovy knihy. Harry Schwartz byl v Československu v červnu roku 1962 a potom v březnu už v roce 1968, což spojil s pracovní návštěvou Maďarska a Jugoslávie. Než jel v červenci roku 1968 opět (tentokrát) do Rumunska a Československa, dopsal svou velmi zajímavou knihu *An Introduction to the Soviet Economy*. Ještě v prosinci téhož roku dopsal *Prague's 200 Days*. S odstupem několika let napsal menší knížku o východní Evropě v sovětském stínu (*Eastern Europe in the Soviet Shadow*). Pak až na několik článků na začátku sedmdesátých let téma Československa a dokonce i Sovětského svazu navždy opustil.⁷¹

71 Spitzer, Pražské jaro Harryho Schwartze, s. 19-26.

2.2.4 Tad Szulc

Bezpochyby světově nejznámějším z naší čtveřice je opravdový světoběžník Tad Szulc (1926-2001). Jeho proslulost, zkušenosti i jazykové znalosti jsou přímo propojeny s jeho pestrým životopisem. Narodil se v roce 1926 ve Varšavě jako Tadeusz Witold Szulc v židovské rodině Seweryna a Janiny (rozené Baruch) Szulcových. Jeho rodiče byli pravděpodobně prozíraví i vlivní a bohatí, neboť v polovině třicátých let odjeli do Brazílie a jemu na konci třicátých let zaplatili středoškolské vzdělání v proslulé soukromé švýcarské internátní škole Institut Le Rosey.⁷²

V roce 1941 odjel za rodiči do Brazílie, kde v letech 1943 až 1945 studoval na Federální univerzitě v Rio de Janeiru. Hned v roce 1945 se tento „muž z Ria“ stal místním zpravodajem pro Associated Press. V letech 1949 až 1953 pak pro United Press International (UPI) referoval z New Yorku o Organizaci spojených národů. Jeho teta Irena Monique rozená Baruch (1906-1972), sochařka a malířka,⁷³ si vzala amerického diplomata Johna C. Wileyho (1893-1967), který byl od konce třicátých do začátku padesátých let americkým velvyslancem v řadě zemí. O jejich diplomatickém životě napsala také knihu *Around the Globe in 20 Years* (1962, Okolo světa za dvacet let).⁷⁴ Právě John Wiley sponzoroval Szulcovo pozvání do Spojených států i následné americké občanství.

Tad Szulc, vyzdvihovalý ve své době⁷⁵ i v nekrologu,⁷⁶ mimo jiné pro svou novinářskou dravost, se nejvíce proslavil svým upozorněním na přípravy invaze na Kubu v dubnu 1961.⁷⁷ I přes tlak amerických úřadů a určité úpravy v člancích publikoval informace o výcviku kubánských

72 Webová prezentace internátní školy Le Rosey. Dostupné na <https://www.rosey.ch/>. [citováno 2024-07-23].

73 Webová prezentace sbírky uměleckých děl Ireny Wiley. Dostupné na <http://www.irenowiley.com/index.html>. [citováno 2024-07-23].

74 (bez uvedení autora či tiskové agentury) Mrs. Irena Wiley, Sculptor, Author. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 27. 4. 1972. s. 46. ISSN 0362-4331.

75 MEYER, Karl E. Czechs Expel N.Y. Timesman for Allegedly 'Abusing' Position. *The Washington Post*. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 17. 12. 1968. s. A16. ISSN 0190-8286.

76 LEWIS, Daniel. Tad Szulc, 74, Dies; Times Correspondent Who Uncovered Bay of Pigs Imbroglia. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 5. 2001. s. C17. ISSN 0362-4331.

77 SZULC, Tad. Anti-Castro Units Trained to Fight at Florida Bases. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 7. 4. 1961. s. 1 (2). ISSN 0362-4331.

emigrantů. Ač proti němu CIA nevedla žádnou složku, tak určitá nechut' k jeho osobě a podezření z jeho různých styků (včetně oslovování komunistických politiků) byla ve státní zprávě zjevná.

V letech 1953 až 1972 mohl tedy Tad Szulc rozvinout svou fascinaci mezinárodní politikou jako zahraniční reportér *New York Times*. Jako mateřské jazyky ovládal angličtinu, francouzštinu, němčinu, polštinu, portugalsčinu a španělštinu. Jako reportér *Timesu* se zaměřoval především na Latinskou Ameriku, Španělsko a komunistickou východní Evropu. Koneckonců do Československa přijel otevřít tiskovou kancelář v květnu 1968 ze Španělska. A jeho vyhoštění z Československa v prosinci 1968 nebylo zdaleka jeho prvním. Prakticky přesně rok předtím nebyl vpuštěn do Portugalska,⁷⁸ kde s ostatními zahraničními novináři zavěřili senzaci v podobě procesu okolo nevěstince s nezletilými prostitutkami, které navštěvovaly elity Salazarova (1889-1970) režimu.⁷⁹

Tad Szulc, vášnivý kuřák, napsal zhruba dvacet knih, polovinu v době své služby pro *New York Times* v letech 1953 až 1972 a polovinu jako spisovatel na volné noze. Latinskou Amerikou se zabýval ve svých prvotinách *Twilight of the Tyrants* (1959, Soumrak tyranů), *The Cuban Invasion*. *The Chronicle of a Disaster* (1962, Invaze na Kubu. Kronika katastrofy; spoluautor Karl E. Meyer), *The Winds of Revolution*. *Latin America Today and Tomorrow* (1963, Vítr revoluce. Latinská Amerika dnes a zítra), *Dominican Diary* (1965; Deník z Dominikánské republiky) a *Latin America* (1965). Mezi jeho nejznámější knihy patří *The Bombs of Palomares* (1967, Atomové bomby nad Palomares) o vypadnutí čtyř vodíkových bomb při kolizi strategického bombardéru a „stratotankery“ nad španělským pobřežím. Svoje pobyty v Československu, respektive ve Španělsku zúročil v knihách *Czechoslovakia Since World War II* (1971, Československo od druhé světové války) a *Portrait of Spain* (1972, Portrét Španělska).

Už na volné noze napsal pro tuto práci druhou důležitou knihu či spíše útlou brožurku *The Invasion of Czechoslovakia, August, 1968. The End of a Socialist Experiment in Freedom* (1974,

78 (Special to The New York Times) A Times Reporter Barred by Lisbon.
The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 16. 12. 1967. s. 4. ISSN 0362-4331.

79 SZULC, Tad. Portugal's Restrictions Are Linked to Sex Scandal.
The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 17. 12. 1967. s. 18. ISSN 0362-4331.

Invaze do Československa v srpnu 1968. Konec socialistického experimentu se svobodou). Následovalo pět knih s americkou tematikou *Innocents at Home. America in the 1970s* (1974, Nevinní jsou doma. Amerika v 70. letech), *Compulsive Spy: The Strange Career of E. Howard Hunt* (1974, Kompulzivní špión. Zvláštní kariéra E. Howarda Hunta), *The Energy Crisis* (1978, Energetická krize), *The Illusion of Peace. Foreign Policy in the Nixon Years* (1978, Iluze míru. Zahraniční politika za Nixona) a román *Diplomatic Immunity* (1981, Diplomatická imunita). V roce 1989 mu vyšel velký „kritický pohled“ na Fidela Castra *Fidel. A Critical Portrait* a v roce 1990 publikoval rozsáhlou studii *Then and Now. How the World Has Changed Since WWII* (Tehdy a nyní. Jak se změnil svět od druhé světové války). V roce 1992 vydal *The Secret Alliance: The Extraordinary Story of the Rescue of the Jews Since World War II* (Tajná aliance. Mimořádný příběh záchrany Židů po druhé světové válce) a ve svých posledních biografiích *Pope John Paul II. The Biography* (1996, Papež Jan Pavel II. Biografie) a *Chopin in Paris: The Life and Times of the Romantic Composer* (1998, Chopin v Paříži. Život a doba skladatele romantismu) a románu *To Kill The Pope. An Ecclesiastical Thriller* (2000, Jak zabít papeže. Církevní triler) se zabýval převážně polskou a náboženskou tematikou.

2.2.5 Další zahraniční novináři

Na přelomu července a srpna se do Československa sjelo na pět set zahraničních novinářů. 20. srpna 1968 jich bylo v Praze několik desítek.⁸⁰ Nicméně někteří novináři z této skupiny ale i jiní jsou s Československem propojeni mnohem těsněji. Někteří zde byli déle nebo opakovaně a někteří byli spolupracovníci nebo přátelé hrdinů této diplomové práce.

Dana Adams Schmidt (1915-1994) byl zahraničním reportérem pro *The New York Times* v letech 1943 až 1972. Pracoval po celé Evropě, ale nejvíce je – jako jakýsi Lawrence z Kurdistánu⁸¹

80 SHUB, Anatole. The Kremlin Is as Much an Enigma as Ever.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 1. 9. 1968. s. B2. ISSN 0190-8286.

81 Farnsworth, Tangled Bylines, s. 238-239.

– spojen s Blízkým východem. Z Československa odešel v roce 1950 a v roce 1952 o něm vydal jednu ze svých knih *Anatomy of a Satellite*.⁸²

Sydney Gruson (1917-1998) se vypracoval z dvanáctiletého chudého poslíčka během své kariéry v letech 1944 až 1986 v *New York Times* až na druhého muže po vydavateli a investičního poradce u Rotschildů. Zahraničním zpravodajem byl prvních dvacet let a v letech 1955 až 1957 sídlil v Praze,⁸³ ovšem Pulitzerovu cenu získal za informování o polském říjnu, pařdzierniku 1956.⁸⁴

Henry Kamm (1925-2023) byl, jako šéf zpravodajství v Moskvě, kterému bylo 20. srpna 1968 zakázáno vrátit se do Prahy,⁸⁵ spolu s Tadem Szulcem a Clydem H. Farnsworthem navržen na Pulitzerovu cenu za zahraniční zpravodajství o pražském jaru, nicméně on sám Pulitzerovu cenu vyhrál v roce 1978 za zpravodajství o humanitární krizi (tzv. boat people) v jihovýchodní Asii. Narodil se v židovské rodině v Breslau (Wrocław), hovořil pěti jazyky, u *New York Times* pracoval 47 let, a jeho československým zdrojem byl Václav Havel.⁸⁶

David Binder (1931-2019) pracoval jako odborník na Německo, východní Evropu a Balkán pro *New York Times* v letech 1961 až 1996, zachytil stavbu i bourání berlínské zdi. Už jeho otec byl zahraniční korespondent, sám Binder vystudoval Harvardovu univerzitu a byl v Německu na základě Fulbrightova stipendia. Rodinu založil s východoněmeckou lékařkou. Byl blízký kancléři Willy Brandtovi a věnoval mu jednu ze svých knih.⁸⁷

Jonathan Randall (narozen 1931) byl od roku 1961 zahraničním korespondentem pro časopis *Time*, od roku 1965 pro deník *New York Times*. V době pražského jara byl dopisovatelem z Polska. V letech 1969 až 1998 pracoval pro *Washington Post*. Často reportoval z válečných zón a

82 PACE, Eric. Dana Adams Schmidt, Reporter Based in Europe and Mideast, 78.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 26. 8. 1994. s. 36. ISSN 0362-4331.

83 Reuters. Prague Expels Times Reporter and Closes Office.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 8. 1969. s. 3. ISSN 0362-4331.

84 PACE, Eric. Sydney Gruson, 81, Correspondent, Editor and Executive for The New York Times, Dies.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 9. 3. 1998. s. 28. ISSN 0362-4331.

85 SZULC, Tad. Tanks Enter City. Deaths Are Reported – Troops Surround Offices of Party.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 8. 1968. s. 1 (14). ISSN 0362-4331.

86 MCFADDEN, Robert D. Henry Kamm, Pulitzer-Winning New York Times Journalist, Dies at 98.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 9. 7. 2023. s. B5. ISSN 0362-4331.

87 MCFADDEN, Robert D. David Binder, 88, Dies; Chronicled the Cold War and Its Aftermath.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 7. 2019. s. A17. ISSN 0362-4331.

proto byl také v roce 2014 předsedou poroty pro ocenění Bayeux-Calvados pro válečné korespondenty.⁸⁸

Osgood Caruthers (1915-1985) je vzpomínán jako dobrý kolega jak Clydem H. Farnsworthem⁸⁹ tak Harry Schwartzem.⁹⁰ Hovořil pěti jazyky a za druhé světové války byl členem posádky bombardéru. Dvacet pět let pracoval jako zahraniční korespondent. V letech 1945 až 1955 pracoval jako vedoucí kanceláře Associated Press v Jeruzalémě a Bělehradě, v letech 1955 až 1961 byl vedoucím kanceláře *New York Times* v Káhiře a v Moskvě. Potom čtyři roky pracoval jako zástupce mluvčího Organizace spojených národů a v letech 1965 až 1977 byl zpravodajem *Los Angeles Times* v Bonnu a Vídni.⁹¹

Richard Eder (1932-2014) po absolvování Harvardovy univerzity pracoval jako zahraniční reportér od roku 1954 pro *New York Times* a už jako kulturní kritik přešel v sedmdesátých letech do *Los Angeles Times*, kde za své recenze získal v roce 1987 Pulitzerovu cenu. Po prodělané dětské obrně měl postiženou levou nohu. Část dětství také prožil v Argentině, odkud si později vzal za manželku svou spolužačku.⁹²

Alan Levy (1932-2004) žil s rodinou v Praze v letech 1967 až 1971 a poté znovu od roku 1990, kdy založil *The Prague Post*, anglicky psaný týdeník, který fungoval v letech 1991 až 2013. Do Československa přijel jako reportér časopisu *Life* přeložit pro Broadway operu Suchého a Šlitra *Dobře placená procházka* (1965). O svých zážitcích před, během a po pražském jaru napsal vtipnou knihu *Rowboat to Prague* (1972, Kocábkou do Prahy), respektive přepracovanou verzi *So Many Heroes* (1980, Příliš mnoho hrdinů), která v češtině vyšla jako *Pražské peřeje* (1991).⁹³

88 Jonathan Randall, Président du Jury du Prix Bayeux-Calvados (2014). Dostupné na <https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/116-rue-albert-londres/jon-randal-grand-reporter-president-du-jury-du-prix-bayeux-calvados-7249000>. [citováno 2024-07-23].

89 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 170.

90 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. viii (předmluva).

91 BLAIR, William G. Osgood Caruthers, an Ex-Bureau Chief Overseas for Times. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 16. 10. 1985. s. B6. ISSN 0362-4331.

92 WEBER, Bruce. Richard Eder, Arts Critic and Foreign Correspondent, Dies at 82. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 11. 2014. s. A22. ISSN 0362-4331.

93 Levy, *Pražské peřeje*, 324 s.

Clyde H. Farnsworth, Anatole Shub, Harry Schwartz a Tad Szulc se znali a stýkali také na příklad s předchůdcem Ivy Drápalové (1925-2016, ve funkci 1972-1988),⁹⁴ zpravodajem Associated Press **Peterem Rehakem**, Kanadánem narozeným československým rodičům. Nebo se švýcarským odborníkem na Československo, profesorem **Ernstem Kuxem** (1925-2017), rodákem z Mohelnice a novinářem *Neue Zürcher Zeitung*. Nebo často zmiňovaným francouzským odborníkem na Sovětský svaz, novinářem *Le Monde* **Michelem Tatu** (1933-2012). Do *New York Times* přispívali také **Tom Hamilton**, **Peter Groose** nebo nástupce Tada Szulce **Paul Hofmann**, za *Washington Post* přijeli do Prahy také pomoci **Karl E. Meyer** (1928-2019) a **Dan Morgan**. Krátce po Tadu Szulcovi byl relativně divoce vyhoštěn **Alan Tillier** z *Newsweeku*.⁹⁵ A za Reuters byl v Praze také **George Vine** (1919-2016), kterého otec Clyde A. Farnsworth zachránil v Číně v roce 1949 před popravou.⁹⁶

2.3 Mezinárodní aspekty pražského jara

2.3.1 Sovětský svaz

Kapitola o Svazu sovětských socialistických republik by ideálně měla být těžištěm celé této práce, neboť samozřejmě československo-sovětskými vztahy nebo přímo Sovětskému svazu se zahraniční novináři věnovali z hlediska mezinárodních aspektů pražského jara nejvíce. Sovětský svaz hraje u mých čtyř vybraných novinářů zásadní roli ve zhruba 40% článků z roku 1968 relevantních k pražskému jaru. Relativně nejvíce (v 50%) se Sovětský svaz objevuje jako zásadní faktor u třiceti čtyř článků Harryho Schwartze a (ve 47%) u padesáti jedna článků Clyda H. Farnswortha. Relativně méně potom (ve 38%) u sto padesáti dvou článků Anatola Shuba a (ve 28%) u sto dvaceti jedna článků Tada Szulce. Nejprve se budeme zabývat pohledy dvou neoborníků Clyda H. Farnswortha a Tada Szulce.

94 Vzpomínky Ivy Drápalové na stránkách Paměti národa.
Dostupné na <https://www.pametnaroda.cz/cs/drapalova-iva-20110126-0>. [citováno 2024-07-23].

95 (Special to The New York Times) Another Newsmen Is Ousted by Prague.
The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 20. 12. 1968. s. 27. ISSN 0362-4331.

96 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 122-124.

Clyde H. Farnsworth se předtím ani potom Sovětským svazem nezabýval, i když to samozřejmě byla jedna z mezinárodněpolitických veličin jeho života. Ale do jeho psaní (nejen) o Sovětském svazu se propisují dva zásadní faktory – jeho profesní zaměření na západoevropskou ekonomiku a určitá otevřenost či přímost, zcela odlišná od Harry Schwartze a Tada Szulce, kteří sami nikde „brechtovsky“ nekomentují své názory a nepopisují své soukromé životy. Anatole Shub je v tom opět jiný a je na půl cesty mezi Clydem H. Farnsworthem a Harry Schwartzem s Tadem Szulcem.

Každopádně v popisu Sovětů, respektive Rusů zaměňuje Clyde H. Farnsworth – jako ostatní novináři – zcela volně obě označení. Ve všech člancích jsou Sověti prostě Rusové a naopak. Nejčastěji je jako „sovětské“ označováno vše neživotné (stroje, armáda, vedení a podobně), zatímco lidé jsou „Rusové“ a jen málokdy „Sověti.“⁹⁷ Setkání více komunistických vůdců je pak označeno pojmem „rudí“ (Reds). V popisu lidí a vojáků jako „Rusů“ nenápadně prosvítá problém národností, který „objevil“ Richard Pipes (1923-2018), kdy mnozí, a zejména „neschopní“ sovětologové,⁹⁸ přistupovali k Sovětskému svazu jako k tavícímu kotli (ne nepodobnému Spojeným státům) a nikoliv jako k mnohonárodností říši.⁹⁹ Špatné či ještě lépe žádné výsledky kremlinologie, která se stala součástí západní populární kultury, viděl už v roce 1967 Anatol Shub.¹⁰⁰

Clyde H. Farnsworth si velice pochvaluje, jak v rámci soutěžení to byl díky náhodě on, kdo těsně po okupaci napsal nejdůležitější články, neboť zůstal v hotelu Alcron, zatímco Szulc (spolu s Peterem Rehakem) byli na americké ambasádě a Praha byla rozdělena vedví sovětskými hlídkami na mostech.¹⁰¹ V rámci svého novoměstského a vinohradského působení ho později zaujala i Pražany ignorovaná zábava více než padesáti sovětských umělců pro zhruba dva tisíce vojáků ve

97 FARNSWORTH, Clyde H. Russians Become Jumpy In Empty Prague Streets.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 24. 8. 1968. s. 1 (15). ISSN 0362-4331.

98 PIPES, Richard. Vixi. *Paměti nezařaditelného*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1296-4. s. 331-332.

99 *Ibid.*, s. 109-112.

100 SHUB, Anatole. A New Breed of Kremlinologists.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 19. 9. 1967. s. 16. ISSN 0190-8286.

101 Farnsworth, Tangled Bylines, s. 209.

Vrchlického sadech přímo před Hlavním nádražím¹⁰² a stejně tak po bitvě o rozhlas rozložený vojenský tábor včetně letního kina v Riegrových sadech.¹⁰³

Po opakovaných hlášeníh, že v Československu zůstane sto tisíc vojáků¹⁰⁴ tedy zhruba jedna pětina invazních sil,¹⁰⁵ se Farnsworth zaobírá podobnými vojenskými úvahami jako Condoleezza Rice (narozena 1954) ve své knize *Nejisté spojenectví*¹⁰⁶ – přiblížením a tedy posílením Sovětů na úkor neutralizace československé armády a obyvatelstva.¹⁰⁷ Známostou potencionálně nebezpečnou ale veselou historku se třemi ozbrojenými sovětskými vojáky krmícími se jablky na zahradě amerického velvyslanectví opakuje Farnsworth i v knize, nicméně k ní přidává snad ještě riskantnější v podobě míření většího počtu sovětských těžkých zbraní na ambasádu.¹⁰⁸

Jeho zpravodajský ekonomický duch (koneckoncům původně přijel do Prahy na rozhovor s Otou Šikem) se vyžívá v popisech naprosto základních rozporů mezi sovětskou stranou (co největší provázanost s Radou vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) a těžký průmysl) a československou stranou (decentralizace ekonomiky, reálné kurzy měn, přístup na západní trhy, lehký průmysl).¹⁰⁹ SSSR si sám představoval, že bude decentralizovat a bojovat se svým zbožím na západních trzích – to nebyl úkol pro ČSSR.¹¹⁰ V dnešní době i v rámci úvah o budoucnosti automobilismu zaujme Farnsworthovo připomenutí¹¹¹ jednoho ze zapomenutých Chruščovových projektů z roku 1959,

102 FARNSWORTH, Clyde H. A Soviet Troupe Entertains Soldiers in Prague. Russian Songs and Cossack Dances, Plus Big-Beat English Tune, Wow the Occupiers.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 9. 1968. s. 7. ISSN 0362-4331.

103 FARNSWORTH, Clyde H. Prague Tranquil On a Fall Sunday. Baby Carriages and Soviet Troops Mingle in Parks.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 7. 10. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

104 FARNSWORTH, Clyde H. Hungarians Begin Leaving Slovakia.

Start the Pullout of Warsaw Pact Forces – Poles May Be Next to Depart.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 10. 1968. s. 1 (2). ISSN 0362-4331.

105 FARNSWORTH, Clyde H. Czechoslovak Assembly Approves Treaty on Soviet Forces.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 19. 10. 1968. s. 2. ISSN 0362-4331.

106 RICE, Condoleezza. *Nejisté spojenectví. Sovětský svaz a československá armáda 1948-1983*.

Praha: XYZ, 2005. 284 s. ISBN 80-86864-33-2.

107 FARNSWORTH, Clyde H. U.S. Official Asserts He Erred In Finding No Threat to NATO.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 9. 11. 1968. s. 2. ISSN 0362-4331.

108 Farnsworth, Tangled Bylines, s. 215.

109 FARNSWORTH, Clyde H. Czech Hopeful on Their Economy. Experts Doubt Soviet Can Halt Reform Program.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 7. 9. 1968. s. 3. ISSN 0362-4331.

110 FARNSWORTH, Clyde H. Czechs' Reforms Erode Bloc Pact. Economic Shifts Loosen Comecon Alliance.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 18. 9. 1968. s. 20. ISSN 0362-4331.

111 Farnsworth, Out of This Nettle, s. 158.

místo vlastnictví vozů jejich pronájem,¹¹² který ovšem, řečeno s bývalým ruským předsedou vlády Viktorem Černomyrdinem (1938-2010), „dopadl jako vždycky.“

Clyde Farnsworth, byť se zamiloval do pražského jara, Československa i americké kolegyně Susan, si oproti ostatním nebere servítky. Těžko říci, jestli ho brát jako jediného přímočarého a upřímného nebo naopak zpětně až příliš zjednodušujícího. Ve svých zpravodajských článcích od srpna do listopadu 1968 byl naprosto neutrální a korektní (a psáním komentářů pověřen nebyl). Ovšem jeho dvě krátká ohlédnutí za pražským jarem v obou knihách (1973 a 2017) jsou velmi příkrá. Situace kolem pražského jara vypadala nestabilně a zdálo se, že stát se může cokoliv. Intervence byla velmi pravděpodobná a v létě už na ni novináři čekali jako na Godota.¹¹³ Nicméně Kreml, zcela zaujatý v té době Čínou, nedosáhl „zajištěním své západní hranice“ ničeho. Ekonomická liberalizace i národní nezávislost se v rámci bloku nadále jen zvětšovaly.¹¹⁴

Tad Szulc po více než dvaceti letech přirovnává invazi do Československa (viz diskuse o podobnosti či alespoň o snížení západní pozornosti vůči Vietnamu) k americké invazi z roku 1965 do Dominikánské republiky, která se zmítala ve zmatcích po atentátu¹¹⁵ na diktátora Rafaela Trujilla (1891-1961) a kterou sám zachytil jako reportér a následně jako spisovatel. Podle Szulce tak zvané Brežněvově doktríně předcházela tak zvaná Johnsonova doktrína (Spojené státy zároveň v roce 1965 přímo vstoupily do války ve Vietnamu).¹¹⁶ Na textech Tada Szulce se vůbec nejzajímavější zdají některé jeho postřehy z oblasti vojenství. Velice rád používá pojem „tank psychology“ ve smyslu strachu z invaze¹¹⁷ – vlastně opačný pojem k „Panzerkommunismu,“ který použil marxistický myslitel a vyloučený rakouský komunista Ernest Fischer (1899-1972).¹¹⁸

112 (Special to The New York Times) Soviet Rent-a-Car Dies Of an Overdose of Rules.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 27. 1. 1971. s. 74. ISSN 0362-4331.

113 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 204.

114 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 161.

115 Do češtiny byl na téma tohoto atentátu přeložen strhující román *Kozlova slavnost* nositele Nobelovy ceny za literaturu Maria Vargase Llosy (narozen 1936).

VARGAS Llosa, Mario. *Kozlova slavnost*. Praha: Mladá fronta, 2006. 415 s. ISBN 80-204-1151-8.

116 Szulc, *Then and Now*, s. 285-290.

117 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 320. & Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 49.

118 SHUB, Anatole. *Soviets Renew Drive Against Own 'Heretics'*.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 6. 10. 1968. s. A22. ISSN 0190-8286.

Na jednu stranu považuje z vojenského hlediska invazi za „perfektní akci,“ neboť vojáků podílejících se na invazi je více než amerických vojáků ve Vietnamu, nicméně proti schopnostem Sovětského svazu hovoří velmi krátká vzdálenost celé akce zejména z hlediska letectví.¹¹⁹ Podtrhuje často zmiňované obavy ze sovětské nevypočitatelnosti a strategické změny situace, neboť Západ doposud počítal jen s útokem v oblasti severního Německa.¹²⁰ Zajímavé je, že tak zvaný „železný trojúhelník“ vnímá ve vojenském smyslu (jako obranu Východu před Západem)¹²¹ nikoli především jako politickou alianci ortodoxně-komunistických režimů podle Harryho Schwartze¹²² jemuž přitakává český historik Jan Křen (1930-2020) ve svém díle *Dvě století střední Evropy*.¹²³ Neléčitelná nejistota Kremlu¹²⁴ je přitom v době atomových zbraní naprostým vojenským nesmyslem. Představa, že západoevropské armády v čele se zhruba dvěma sty tisíci Američany zaútočí přes „nekonečnou“ pláň směrem na Moskvu, je podle Szulce psychózou a tento nesoulad vnímání a reality „řeší“ Sovětský svaz skrze *cordon sanitaire*,¹²⁵ který Clyde H. Farnsworth označil v rámci pokusu o vtip jako *cordon stalinaire*.¹²⁶

Tad Szulc se také podivuje, proč už (jednodušeji) nebylo v okupaci přeměněno vojenské cvičení Šumava.¹²⁷ Koneckonců už květnový příjezd maršála Koněva (1897-1973) považuje zpětně za přípravu invaze a za počátek diskusí o invazi. On sám čekal 9. května 1968 na invazi celou noc.¹²⁸ Zajímavé je, jak upozorňuje na generační rozdíl obou delegací v Čierne nad Tisou, kdy sovětská delegace měla v průměru šedesát jedna let a československá čtyřicet sedm let (ovšem nepočítá do ní prezidenta Ludvíka Svobodu).¹²⁹ Pražské jaro v knize věnované Československu

119 SZULC, Tad. *Soviet Army in Action Impresses West*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 10. 9. 1968. s. 1 (16). ISSN 0362-4331.

120 SZULC, Tad. *NATO Council Urges New Policy Principles in Wake of Czech Occupation*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 17. 10. 1968. s. 5. ISSN 0362-4331.

121 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 10.

122 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 95-96.

123 Křen, *Dvě století střední Evropy*, s. 758.

124 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 348.

125 *Ibid.*, s. 459.

126 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 6.

127 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 54.

128 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 314-318.

129 *Ibid.*, s. 362.

považuje za největší křížovatku komunismu od roku 1917,¹³⁰ která mohla být inspirací pro Polsko, Ukrajinu,¹³¹ Pobaltí, Kavkaz i sovětskou inteligenci.¹³² Ekonomickému pohledu na věc se Tad Szulc věnuje málo a když už tak v duchu podobném Farnsworthovi – Sovětský svaz chtěl československé suroviny, průmyslové produkty a celkově chtěl rozhodovat o vývoji československé ekonomiky.¹³³

Obrovskou výhodou a přidanou hodnotou Anatola Shuba je jeho vlastní dětství v ruské (emigrantské) intelektuální rodině (o židovství vůbec nemluví), nicméně přes to všechno přiznává své obrovské překvapení z Ruska – či spíše neustálé překvapování. Všechno začíná už jeho znalostí ruštiny jako mateřského jazyka, kdy na příklad vysvětluje, jak na příklad Číňané vážně zranili a urazili Rusy použitím slova „raskolnik.“¹³⁴ Pro pochopení sovětského jednání (nejen) při problému pražského jara jsou nejhodnotnější Shubovy postřehy o původu, životě, zkušenostech a názorech sovětské elity. Sovětskou politickou špičku označuje jako krvavou kastu vzniklou ve třicátých letech,¹³⁵ kdy mladí Alexej Kosygin, Leonid Brežněv, Michail Suslov (1902-1982), Frol Kozlov (1908-1965) a Andrej Kirilenko (1906-1990) vystoupali nahoru po velkém teroru druhé poloviny třicátých let.¹³⁶ Tato skupina lidí se na příklad oproti Vladimíru Leninovi, který žil na Západě a uměl cizí jazyky, uzavřela do izolace (po světě cestuje jen předseda vlády Alexej Kosygin, který se 13. července 1968 na konferenci ve Švédsku čtyřikrát přeřekl a místo Švédska řekl Československo)¹³⁷ a trpí obrovským informačním deficitem, konzervatismem a ztrátou smyslu pro realitu¹³⁸ a nyní (před invazí) stojí před svým největším testem.¹³⁹ Vidí svět skrze sovětská média, která ho popisují

130 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 401.

131 Pod tlakem rusifikace či lhostejnosti neustále doutnal byt' na disidenty omezený ukrajinský nacionalismus. RYCHLÍK, Jan; ZILYNSKYJ, Bohdan a MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*.

2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2022. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-849-0. s. 379 a násl.

132 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 14.

133 *Ibid.*, s. 44.

134 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 184.

135 *Ibid.*, s. 373.

136 *Ibid.*, s. 46.

137 *Ibid.*, s. 391.

138 SHUB, Anatole. Soviet 'Self-Isolation' Disturbs Westerners.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 18. 5. 1968. s. A1 (A12). ISSN 0190-8286.

139 SHUB, Anatole. Kremlin Leadership Faces Biggest Test. *News Analysis*.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 19. 7. 1968. s. A1 (A12). ISSN 0190-8286.

jako místo plné kacírů a zrádců – nejhorší jsou Kuba, Rumunsko, Jugoslávie, Čína a Československo, zatímco trochu důvěryhodní jsou jen progresivní arabské státy a Finsko.¹⁴⁰

Přitom sovětská vládní elita zažila poměrně nepříjemný rok 1967, rok padesátého výročí bolševického převratu, kdy uprchla Stalinova dcera Světlana Allilujeva (1926-2011) do Spojených států, Vladimir Komarov (1927-1967) se stal v lodi Sojuz 1 první obětí dobývání vesmíru a sovětská strana prohrála v šestidenní válce,¹⁴¹ s čímž s ním souhlasí, respektive také na to úplně stejně upozorňuje Harry Schwartz.¹⁴² Shub opakovaně vysvětluje, jaký velký vliv mělo pražské jaro na sovětské intelektuály,¹⁴³ přičemž byl v Sovětském svazu zprvu překvapen samotnou existencí a početností této skupiny po padesáti letech komunismu.¹⁴⁴ Koneckonců samotnou invazi označuje Shub jako intervenci proti ruským intelektuálům,¹⁴⁵ kterým navíc začal být právě od 21. srpna 1968 rušen opět po pěti letech (od 19. června 1963) zahraniční rozhlas.¹⁴⁶

K oblíbenému tématu mých hrdinů, tedy k vojenství, přidává Anatole Shub téma velikosti Sovětské armády, která v počtu více než pěti miliónu mužů byla početnější než veškeré mužské obyvatelstvo Východního Německa, Československa nebo Maďarska.¹⁴⁷ Politickou sílu armády vyvolal Nikita Chruščov (1894-1971), který si ji – oproti Marxovu varování – vzal na pomoc ve vnitrostranickém sporu v roce 1957.¹⁴⁸ Stejně jako ostatní novináři se podivuje nad nutností vojensky obsadit Československo, které bylo „neproblematické“ bez přítomnosti Sovětské armády od roku 1945, v době mezikontinentálních raket.¹⁴⁹ Mimo jiné maršál Ivan Koněv (1897-1973), byl prvním sovětským činitelem, který 23. srpna veřejně pochválil invazi.¹⁵⁰

140 SHUB, Anatole. Soviet Press Sees a World Full of Heretics, Traitors.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 15. 6. 1968. s. A20. ISSN 0190-8286.

141 Shub, An Empire Loses Hope, s. 295.

142 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 74.

143 Shub, An Empire Loses Hope, s. 352.

144 SHUB, Anatole. Amid the Soviets An Eternal Russia.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 1. 8. 1967. s. A12. ISSN 0190-8286.

145 Shub, An Empire Loses Hope, s. 422.

146 Ibid., s. 136.

147 Ibid., s. 20.

148 SHUB, Anatole. Czech Backdown Laid To Efforts of Grechko.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 18. 4. 1969. s. A20. ISSN 0190-8286.

149 Shub, An Empire Loses Hope, s. 417.

150 Ibid., s. 416.

Anatole Shub se od svého vstupu do Sovětského svazu „podivoval“ na strašlivým ukazatelem, kdy Sovětský svaz po desítkách miliónů (zhruba čtyřiceti) nepřírodným způsobem zemřelých došel ke stejnému poznání jako pozdní carský režim.¹⁵¹ Bez technologické a kapitálové pomoci Západu se strašlivé zaostalosti a chudoby nezbaví.¹⁵² I v roce 2019 má jedna čtvrtina až jedna pětina ruských domácností pouze venkovní (suchý) záchod.¹⁵³ Rusové sami se v každém rozhovoru do pěti minut dostanou ke svému výhradnímu utrpení z druhé světové války. Mají zájem jen o Sovětský svaz a Spojené státy s malou výjimkou v podobě Západního Německa.¹⁵⁴ I po invazi pochopila sovětská elita, že buď bude vést studenou válku proti Číně, Spojeným státům a Spolkové republice Německo nebo bude zvyšovat životní podmínky.¹⁵⁵ I zhruba pěti tisícům od Rusů izolovaným moskevským cizincům¹⁵⁶ došlo v dubnu 1969 v privilegovaných obchodech maso.¹⁵⁷ Samotnému Anatolu Shubovi bylo po sérii omezení ukončeno působení v Moskvě, když nečekaně navštívil i s manželkou Joyce a dalšími novináři rodinu historika Andreje Amalrika (1938-1980) uprostřed zásahu KGB.¹⁵⁸ Shub byl vyhoštěn, ale publicita zásahu a tedy dočasný odklad zatčení poskytla Andreji Amalrikovi čas napsat slavnou esej *Přežije Sovětský svaz rok 1984?*¹⁵⁹

Nejenže se Harry Schwartz věnoval Sovětskému svazu skoro celý svůj profesní život, ale v našem případě mu dokonce věnoval, respektive dopsal do července 1968 knihu o sovětské ekonomice. *An Introduction to the Soviet Economy* je strážlivý a skvělý popis sovětské ekonomiky. O kremlinologii se vyjadřuje jako již zmiňovaní Richard Pipes a Anatole Shub a připomíná mínění mnohých, kteří ji přirovnávají k věštění z kávové sedliny (taseografii) nebo astrologům.¹⁶⁰ S Anatolem Shubem se také shodují na zásadním významu nacionalismu napříč východní Evropou –

151 Shub, *An Empire Loses Hopes*, 142-148.

152 *Ibid.*, s. 34.

153 ENNIS, Stephen. US Radio Liberty misrepresents Russian outdoor toilet statistics. *BBC Monitoring*, 8. 1. 2019. Dostupné na <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c200j9od>. [citováno 2024-07-23].

154 Shub, *An Empire Loses Hopes*, s. 135.

155 *Ibid.*, s. 433 a násl.

156 SHUB, Anatole. Alien Is Lonely in Today's Moscow.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 7. 7. 1968. s. B1 (B4). ISSN 0190-8286.

157 Shub, *An Empire Loses Hopes*, s. 437.

158 Reuters. Anti-Soviet Actions Laid To Reporter.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 13. 6. 1969. s. A24. ISSN 0190-8286.

159 Shub, *An Empire Loses Hopes*, s. 438.

160 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 56.

ať už aktuálním, v šedesátých a sedmdesátých letech, nebo budoucím. Naopak se na příklad, dalo by se snad říci vtipně, neshodují právě v kremlinologii, kdy jeden (Schwartz) vidí zpětně na jakémsi hodnocení Dubčekova nástupu na titulním straně sovětské *Pravdy* dne 6. ledna 1968 varovné příznaky (umístění a velikost Dubčekovy fotografie a Brežněvova blahopřejného telegramu a umístění tohoto celku až pod oslavou padesátého výročí Komunistické strany Argentiny),¹⁶¹ zatímco druhý (Shub) nepozoruje nic (oproti později únoru 1968).¹⁶²

Harry Schwartz také hodnotí pro Československo důležité sovětské politiky. Připomíná kolik z nich vystoupalo na své posty díky Nikitu Chruščovovi – na příklad jeho neschopný chránělec Stěpan Červoněnko (1915-2003), který jako velvyslanec zažil rozkol s Čínou,¹⁶³ nebo politický komisař Alexej Jepišev (1908-1985).¹⁶⁴ Pražské jaro si se svým důrazem na rehabilitaci procesů z padesátých let dostatečně neuvědomovalo nepřetržitou propojenost sovětské elity s Josifem Stalinem (1878-1953) a jeho zločiny – zejména v případě Anastáze Mikojana (1895-1978) ale všech ostatních v čele s Leonidem Brežněvem a Alexejem Kosyginem.¹⁶⁵ Každopádně Harry Schwartz pro celou tuto skupinu a její jednání okolo pražského jara hned třikrát za sebou opakuje slovo „neschopnost.“¹⁶⁶ Při vojenských úvahách je u Harryho Schwartze zajímavá jeho myšlenka, že Dubček měl sovětskou stížnost na nezabezpečení československých hranic před Západním Německem použít jako záminku na mobilizaci stovek tisíc rezervistů.¹⁶⁷ Omezenému počtu českých (sic!) reálií se budeme věnovat v domácích aspektech pražského jara, nicméně je milé, že – krom u všech se stále opakujících – Jana Husa (~1370-1415) a Josefa Švejka vstupuje na scénu také Jan Žižka (~1360-1424), kterého zpětně Harry Schwartz doporučuje Čechoslovákům za vzor.¹⁶⁸ V oblíbené diskusi o vojenských výhodách a nevýhodách okupace Československa (viz Tad Szulc i

161 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 71-72.

162 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 341 a násl.

163 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 64.

164 SCHWARTZ, Harry. *West Speculates On Moscow Shift*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 3. 6. 1962. s. 11. ISSN 0362-4331.

165 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 139.

166 *Ibid.*, s. 258-260.

167 *Ibid.*, s. 204.

168 *Ibid.*, s. 266.

Anatole Shub) se Harry Schwartz domnívá, že přiblížení se na západ za cenu vyřazení československé armády z tábora ochotných spolubojovníků se sovětské armádě nevyplatilo.¹⁶⁹

V oblasti ekonomie se Harry Schwartz opakovaně vrací k Chruščovově snaze o jak „vyřešení“ řady problémů tak ještě větší propojení Sovětského svazu s jeho satelity pomocí, s J. R. R. Tolkienem (1892-1973) řečeno, „jednoho plánu vládnoucího všem.“¹⁷⁰ V červenci před invazí si Harry Schwartz všimá poklesu sovětského obchodu se Západem (největšími partnery přitom byli Japonsko, Finsko, Velká Británie a Itálie).¹⁷¹ Moskva uplatňovala na Československo i ekonomický tlak, kdy jednostranně snížila dodávky pšenice při neustálém nabízení velké půjčky v tvrdé měně.¹⁷² Po invazi popisuje její dlouhodobou vysokou ekonomickou cenu na příkladu ceny invaze do Maďarska.¹⁷³ Československo se ovšem v mnohém mohlo zhlédnout právě v Sovětském svazu, kde Harry Schwartz pozorně sledoval Kosyginovu reformu už od prvního článku jejího hlavního tvůrce Jevseje Libermana (1897-1981) z roku 1962.¹⁷⁴ I zkrácení šestidenního pracovního týdne provedlo Československo rok po Sovětském svazu.¹⁷⁵ V jeho případě hovoří Harry Schwartz o klíčovém nedostatku růstu počtu obyvatel, neboť dosavadní hospodářský růst, který dotáhl Sovětský svaz skoro na polovinu výkonu Spojených států, byl postaven výhradně na zvětšování počtu pracovníků.¹⁷⁶ I dysbalance způsobená druhou světovou válkou stále přetrvávala, kdy v Sovětském svazu bylo k roku 1967 o devatenáct milionů více žen,¹⁷⁷ které tak pochopitelně tvořily větší část pracovní síly.¹⁷⁸ Už na konci šedesátých let se mezi Sovětským svazem, původním vykořisťovatelem, a jeho satelity, původními oběťmi, rozvinulo vzájemné obviňování z

169 Schwartz, *Prague's 200 Days*, 255-256.

170 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 57.

171 SCHWARTZ, Harry. *Soviet-West Rise in Trade Eased*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 5. 7. 1968. s. 36. ISSN 0362-4331.

172 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 140.

173 SCHWARTZ, Harry. *Soviet-Bloc Trade Is Imperiled by Czech Events*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 24. 8. 1968. s. 16. ISSN 0362-4331.

174 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 59.

175 *Ibid.*, s. 118.

176 SCHWARTZ, Harry. *Lack of Manpower Seen Vexing Soviet Economic-Growth Hopes*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 17. 6. 1968. s. 57. ISSN 0362-4331.

177 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 39.

178 *Ibid.*, s. 116.

exploatace,¹⁷⁹ kdy i Sověti si stěžovali na prodej ropy v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci za nevýhodnou cenu.¹⁸⁰

2.3.2 Spojené státy

Za zhruba čtyřicetiprocentním podílem Sovětského svazu na zpravodajství se krčí všechny ostatní mezinárodně politické aspekty, které pokrývají méně než desetinu toho prostoru, jakou pokrývá Svaz sovětských socialistických republik. Na prvním, a celkově na druhém, místě jsou – snad překvapivě – Spojené státy se zhruba pětiprocentním podílem na zpravodajství. Všechny ostatní mezinárodní aspekty, zejména v mém problematickém zpracování, se už nacházejí v oblasti určité nejistoty měření. Co by mohlo vysvětlovat druhé místo Spojených států amerických, je pochopitelný zájem domácího čtenářského publika a ochota reportéru tomuto zájmu vyhovět, v tom počítaje poměrně časté vysvětlování událostí americkými reáliemi a největší či snad vůbec v celém zkoumaném díle ojedinělá projevená citová angažovanost samotných hrdinů této práce. V podstatě všichni čtyři novináři jsou rozzlobeni postojem Spojených států jak během pražského jara tak především reakcí Spojených států na invazi. Nejen pro pražské jaro nadšený Harry Schwartz ale i cynický Tad Szulc je zklamán vlašnou světovou a zejména americkou reakcí na okupaci Československa.¹⁸¹

Československo-americké vztahy byly sice alespoň mediálně i určitým způsobem přímé, ale ty se omezovaly na problematiku dlouho zadržovaného československého zlata a sociálních plateb z americké strany versus neuskutečněnému odškodnění za znárodnění amerického kapitálu z československé strany.¹⁸² Velkou část této problematiky nejnověji pojednal slovenský historik Slavomír Michálek v knize *Československé menové zlato 1938 – 1982* (2021). V červenci 1968

179 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 145-146.

180 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 98-99.

181 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 399-401.

182 SZULC, Tad. U.S. Envoy to See Prague Official. Some Czech Leaders Hope for Reopening of Talks.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 27. 5. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

dosáhly Spojené státy s Československem alespoň malé dohody v oblasti sociálního pojištění.¹⁸³ Nicméně jednak Československo v žádném případě nebylo americkou prioritou a jednak jakékoliv sblížení z americké či západoněmecké strany mohlo pražskému jaru uškodit, i když sovětská propaganda pracovala s touto linií, aniž by potřebovala jakékoli záminky. Spojené státy roku 1968 byly svou pozorností nejvíce angažovány ve vietnamské válce a právě Severní Vietnam tvořil jeden z bodů trojúhelníku vztahů mezi Spojenými státy a Československem. Praha byla v amerických očích z mezinárodněpolitického hlediska především dodavatelem zbraní pro Severní Vietnam a Vietkong.¹⁸⁴ Harry Schwartz, který se zároveň nějakým způsobem interně podílel na ovlivňování pohledů amerického establishmentu,¹⁸⁵ hovoří doslova o americkém hněvu vůči Praze.¹⁸⁶

Vláda Spojených států mohla být také nepřiznaně spokojena s invazí do Československa, protože tato od ní alespoň částečně odklonila břímě pozornosti ohledně války ve Vietnamu. Ne nadarmo si Clyde H. Farnsworth všiml plakátu odkazujícího na podobnost obou situací (SSSR – Československo = USA – Vietnam).¹⁸⁷ Pro informovanost amerického publika také uvádí, že 21. srpna se v Praze nachází zhruba dva tisíce Američanů (včetně slavné dětské herečky a budoucí velvyslankyně Shirley Temple (1928-2014), herce Roberta Vaughna (1932-2016) a dalších z filmu *Most u Remagenu* (1969) a zhruba čtyři sta geologů ze světového kongresu) a dalších zhruba tisíc Američanů se nalézají po celém Československu.¹⁸⁸ Na Spojené státy měla invaze dopad dvojí. V domácí politice nalila politický kapitál ve volebním¹⁸⁹ roce kandidátu Richardu Nixonovi¹⁹⁰ (1913-

183 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 171.

184 „...dass die meisten Debatten im Weißen Haus, die mit der Tschechoslowakei begannen, mit Vietnam endeten.“ TŮMA, Oldřich. 1968: *Die Tschechoslowakei, die Politik der Vereinigten Staaten und die Entspannungspolitik*. In: *Entspannung im Kalten Krieg. Der Weg zum Moskauer Vertrag und zur KSZE*. Graz – Wien: Leykam, 2020. ISBN 978-3-7011-0447-5. s. 469.

185 RANDALL, Francis B. *A Lunge For Freedom Blocked*. *Prague's 200 Days*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 20. 4. 1969. s. 117. ISSN 0362-4331.

186 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 264.

187 FARNSWORTH, Clyde H. *Russians Berated By Prague Throngs*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 23. 8. 1968. s. 1 (17). ISSN 0362-4331.

188 FARNSWORTH, Clyde H. *Tension in Prague Slowly Subsides. City Returning to Normal – Soviet Tanks Ignored*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 27. 8. 1968. s. 3. ISSN 0362-4331.

189 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 261.

190 Ve zprávách Československa televize byly 6. 11. 1968 jen americké volby a pouze rychlý záběr Moskvy bez ohledu na 51. výročí bolševické revoluce (Velké říjnové socialistické revoluce).

SZULC, Tad. *Czechs Rip Down Flags of Soviet. Prague Police Out in Force on Russian Anniversary*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 7. 11. 1968. s. 7. ISSN 0362-4331.

1994) a dlouhodobě přesvědčila Spojené státy, že se v žádném případě nemohou z Evropy stáhnout vojensky.¹⁹¹ Zároveň byly Spojené státy ve východní Evropě dlouhodobě zcela neaktivní¹⁹² a Sovětský svaz před invazí vyvinul mnoho úsilí (podpis jedné ze smluv o nešíření jaderných zbraní a odzbrojení, ratifikace bilaterální smlouvy o konzulárních vztazích a od 15. července 1968 zavedení první přímé letecké linky mezi New Yorkem a Moskvou¹⁹³), aby se vyhnul pro něj nepříjemnému překvapení v podobě americké reakce z roku 1962 (Kennedyho ultimátum v Kubánské krizi) nebo z roku 1965, kdy prezident Lyndon Johnson (1908-1973) zahájil bombardování Severního Vietnamu během Kosyginovy návštěvy.¹⁹⁴

2.3.3 Polsko

Mezi Spojenými státy a v následující kapitole Jugoslávií je s nepatrnými rozdíly, které už teď budou dělit všechny státy, Polská lidová republika. Celkové třetí místo v pozornosti mých vybraných novinářů si nejvíce zasloužila jednak chvíli paralelním vývojem v rámci polské společenské a politické krize (tak zvaný marzec 1968) a jednak srovnáváním československého roku 1968 s polským rokem 1956 (a neustálým nebezpečím přenosu krizí)¹⁹⁵ a později částečně i s rokem 1970. Clyde H. Farnsworth píše, že někteří polští vojáci v Hradci Králové, kde je naprosto fascinován „zcela jistě jedním z nejděivnějších obchodů na světě“ – obchodem s houbami,¹⁹⁶ jsou studenti postižení odvodem právě za březnové události.¹⁹⁷ Anatole Shub v rámci svého pozorování povah východoevropských národů píše, že Poláci, sami sebe vnímající se jako „národ hrdinů“ (pouze dočasně vyčerpaný mezi lety 1956 a 1970), se pochopitelně cítili zahanbeni jinak povětšinou „zbabělými“ Čechy.¹⁹⁸ Koneckonců postavení Poláků mezi svými sousedy není jednoduché, protože

191 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 255.

192 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 38.

193 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 154.

194 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 386.

195 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 114.

196 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 2.

197 FARNSWORTH, Clyde H. *Czech Town Is Cool to Polish Troops*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 17. 10. 1968. s. 2. ISSN 0362-4331.

198 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 358.

nenávidí jak Rusy tak Němce, pohrdají Čechy a jako své tradiční přátele vnímají Maďary, kteří s nimi ovšem nesousedí.¹⁹⁹

Anatole Shub vysvětluje, že Československo tedy hned zpočátku ztratilo potencionálního spojence,²⁰⁰ přičemž stejně tak Harry Schwartz vidí dlouhodobou animozitu mezi Čechy a Poláky.²⁰¹ Sám Harry Schwartz byl při své první návštěvě Polska v roce 1955 ohromen doslova v každé soše na veřejném prostranství manifestovanou polskou rusofobií.²⁰² Pro Polsko bylo dlouho klíčové zabránit jakémukoliv komunistickému a zejména sovětskému sblížení se Západním Německem, které bylo v minulosti vždy na úkor polských zájmů.²⁰³ Nakonec dal první tajemník Władysław Gomułka (1905-1982) přednost dohodě o hranicích s Brandtovým Německem a následnému zdražení, což mu přineslo největší politický úspěch a následný pád.²⁰⁴ K ekonomickým reáliím připomíná Anatole Shub polského komunistického ekonoma Oskara Langa (1904-1965), který se pokoušel o reformy plánovaného hospodářství před sovětským ekonomem Jevsejem Libermanem. Polští ekonomové vedeni profesorem Langem už v roce 1957 připravili plán, jehož podstata byla pak stále opakována v dalších reformách. Ekonomická a manažerská nezávislost podniků, které budou řízeny schopnými řediteli a volenými radami pracujících,²⁰⁵ a s tím spojená reforma cen, které budou realisticky odrážet skutečné náklady, respektive nabídku a poptávku na trhu. Některé prvky reformy byly v letech 1957 až 1959 aplikovány, ale Władysław Gomułka, stále se ohlížeje na domácí problémy a na Sovětský svaz, rozpustil v roce 1963 Langeho ekonomickou radu po ukončení diskusí o Libermanově reformě v Moskvě.²⁰⁶

199 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 31.

200 *Ibid.*, s. 116.

201 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 6.

202 *Ibid.*, s. 42-43.

203 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 249 a násl.

204 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 85-86.

205 To byl ale nakonec jeden z největších rozporů reform. Na příklad v Československu technokratický socialismus pražské jaro přežil a „úspěšně“ se rozvíjel dále – na rozdíl od soupeřící myšlenky demokratizace řízení skrze dělnické samosprávy.

SOMMER, Vítězslav et al. *Řídit socialismus jako firmu. Technokratické vládnutí v Československu, 1956-1989.*

Praha: Ústav pro soudobé dějiny – Nakladatelství Lidové noviny, 2019. Po válce. 293 s. ISBN 978-80-7422674-8.

206 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 107-108.

Stejně tak Harry Schwartz připomíná důležitost východoevropské (konkrétně polské) emigrace do Spojených států, neboť demokratickým kandidátem na viceprezidenta ve volbách roku 1968 byl politik polského původu, senátor Edmund Muskie (1914-1996).²⁰⁷ Koneckoncům polské životní podmínky se od emigrace Muskieho předků příliš nezlepšily. Podle oficiálních polských údajů většina polského městského obyvatelstva měla v roce 1966 příjem menší než osm dolarů měsíčně. Zejména nová západní část Polska byla velmi chudá, což bylo dáno i polskou nejistotou ohledně trvalého uspořádání hranic.²⁰⁸

2.3.4 Jugoslávie

Jugoslávie, specifický stát na pomezí Evropy v mnoha smyslech slova, nejvíce zaujala americké novináře prostřednictvím své ekonomiky ale také samotnou otázkou, čím vlastně je, co vlastně představuje. Harry Schwartz píše o ztracených plánech na rozsáhlou československo-jugoslávskou ekonomickou kooperaci v podobě společných exportů do třetích zemí nebo importu jugoslávských pracovníků a materiálů do Československa, kde byl stále všeho nedostatek.²⁰⁹ Clyde H. Farnsworth připomíná v té samé době, mezi optimistickou Titovou návštěvou Československa (9. až 11. srpna 1968)²¹⁰ a invazí, nejen plány na spolupráci při výstavbě Československa ale i rozsáhlejší spojení mezi dvěma velkými podniky – plzeňskou Škodou a bělehradským koncernem pojmenovaným po partyzánu Ivo Lolu Ribarovi (1916-1943).²¹¹

Podle Harryho Schwartze by naplnění *Akčního programu KSC* přinejmenším přiblížilo Československo směrem k Jugoslávii a tyto dvě země by tak mohly soutěžit o to, která je nejotevřenější a nejsvobodnější zemí komunistického světa.²¹² Jugoslávský příklad se objevil na příklad v Šikově návrhu podnikových rad pracujících,²¹³ které se ovšem v různých modifikacích

207 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 9.

208 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 246-249.

209 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 199.

210 Kaplan, *Československo v letech 1967 až 1969*, s. 61.

211 FARNSWORTH, Clyde H. *Yugoslavs and Czechs Press Closer Trade Links*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 14. 8. 1968. s. 10. ISSN 0362-4331.

212 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 135.

213 *Ibid.*, s. 200.

objevovaly napříč východní Evropou. Clyde H. Farnsworth si dělá legraci, že řeči jugoslávských představitelů podnikových rad o profitu, podniku a dividendě mu připomínaly absolventy Harvard Business School.²¹⁴ Každopádně – na východoevropské průmyslové a zemědělské neúspěchy let 1962 až 1964 zareagovala odvážně, tedy reformou, pouze Jugoslávie. Nutno ovšem říci, že částečně pod tlakem Mezinárodního měnového fondu a dalších západních organizací. Nezbytná ekonomická reforma roku 1965 se však projevila nejprve v rozsáhlém snížení životní úrovně. Na komunistické poměry razantní ekonomická reforma však, jak píše Anatole Shub, československé ekonomy, jako byl Eugen Löbl (1907-1987), Radoslav Selucký (1930-1991) a zejména Ota Šik, ohromila.²¹⁵

Anatole Shub vnímal Jugoslávii jako „dům na půl cesty.“ Jugoslávie byla vždy první zastávkou mezi Západem a Východem. Pro cestovatele z Východu byl ovšem Bělehrad padesátých let skoro jako Paříž.²¹⁶ V roce 1952 pokrýval tuto evropskou křižovátku na krátkou dobu i Clyde A. Farnsworth. Jeho partnerka Dolly mimo jiné v červnu 1952 tlumočila v Brijuni na setkání Josipa Broze Tita a Louise Mountbattena (1900-1979), v té době britského námořního velitele na Středozemním moři.²¹⁷ Země byla nicméně rozdílná na mnoho způsobů, přičemž jedním z těchto rozdílů bylo rozdělení obyvatelstva na lid plání, moří a hor. Právě jednodušší a drsní horalé, jádro partyzánů, se dostali po válce k moci.²¹⁸ Přes všechny západní a východní snahy popsat Jugoslávii nějakou přiléhavou teorií se všichni, kteří zde měli možnost žít, shodovali, že žádný ucelený systém vůbec neexistuje, že celá Jugoslávie je jenom balkánský zmatek,²¹⁹ až by se chtělo říci „balagan.“ Koneckonců i polský společenský „systém“ popisuje Anatole Shub skrze neznámého Poláka jako nikoli totalitní systém ale právě nekonečný nepořádek.²²⁰ Přitom Jugoslávie může jako modernizující se diktatura zrozená z občanské války a stojící trochu stranou hlavního dění nejvíce

214 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 204.

215 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 267-272.

216 *Ibid.*, s. 53.

217 Farnsworth, *Tangled Bylines*, s. 146-147.

218 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 60 a násl.

219 *Ibid.*, s. 69.

220 *Ibid.*, s. 109.

připomínat Španělsko.²²¹ Tad Szulc, který byl na jaře 1968 (před příjezdem do Prahy) ve Španělsku, potvrzuje zde probíhající modernizaci, nicméně snad ještě více ho zaujalo ojedinělé setkání s Franciscem Francem (1892-1975) při kterém měl pocit, že si podává ruku s mumii.²²²

A třetím, po ekonomických reformách a vlastní existenci Jugoslávie, tématem amerických novinářů – tedy především Anatola Shuba, který v Jugoslávii pobýval delší dobu – je komplikovaný vztah Jugoslávie a Sovětského svazu. Zajímavý byl zhruba desetiletý (1955-1964) vztah Nikity Chruščova a Josipa Broze Tita, kdy oba dva reprezentovali v cizí zemi přesný opak. V Sovětském svazu byl Josip Broz Tito symbolem destalinizace a liberalizace, zatímco v Jugoslávii byl Nikita Chruščov symbolem centralismu, kontroly a netržní (ne)ekonomiky. Přes dvě oficiální mimořádné návštěvy Sovětského svazu (1956 a 1962) nedokázal jugoslávský režim na sovětské politice nic změnit a od sovětské politiky plné prázdných slibů (oproti skutečné pomoci Západu) se ovlivnit nenechal.²²³ Problémy se vztahem k Sovětskému svazu se projeví i v rámci aféry spisovatele a pozdějšího vězně Mihajla Mihajlova (1934-2010), který po návštěvě Sovětského svazu publikoval o sovětské literatuře – a o té nebylo možno psát po roce 1962 bez zmínky o koncentračních táborech.²²⁴ Vliv Mihajlova teoreticky jen literárního článku (ale o historii táborů v Sovětském svazu) byl zvýrazněn, když o něm a o zlostné reakci sovětského režimu na něj napsal do *New York Times* David Binder.²²⁵

2.3.5 Východní a Západní Německo

Zajímavé články mých čtyř vybraných amerických novinářů o Východním i Západním Německu by se daly shrnout do témat o poměrech v Německé demokratické republice, vztazích Sovětského svazu a Německa, propagandou využívaných domnělých a skutečných chyb Západního

221 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 278.

222 Szulc, *Then and Now*, s. 368.

223 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 76-96.

224 *Ibid.*, s. 255-264.

225 (Special to *The New York Times*) Yugoslav Expose Stirs Soviet Ire. Camp Tragedies and Ills of Russian Life Depicted. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 6. 2. 1965. s. 2. ISSN 0362-4331.

(Autorem je David Binder. Viz Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 260.)

Německa a o několika poznámkách o roli Německa v rámci pražského jara. Anatole Shub upozorňuje na „trvanlivost“ Waltera Ulbrichta (1893-1973), který spolu s Josipem Brozem Titem jako jediný vydržel nepřetržitě v čele východoevropského komunistického režimu – ovšem díky přesně opačné politické strategii naprostého podřízení se Moskvě (*An Empire Loses Hope* byla dopsána v roce 1970 – v roce 1971 už Walter Ulbrich odstoupil z funkce „genseka“).²²⁶ Jak Anatole Shub²²⁷ tak Tad Szulc²²⁸ hodně rozebírají až vražedné spory mezi komunistickými skupinami „Moskvanů“ (Muscovites, Moscow Communists) a „domácích“ (natives, National Communists). Anatole Shub také upozorňuje na tehdejší práci zahraničního zpravodaje izraelského *Ha'arecu* Amose Elona (1926-2009) *In einem heimgesuchten Land* (1966), který představil (nejen překvapenému izraelskému publiku) proměněnou německou společnost dvacet let po válce.²²⁹ Každému pozorovateli je hned jasné, že Východní Německo je ten stát, který prohrál válku; zastavil se zde čas. Tak jako po pádu zdi existuje fenomén ostalgie, tak v šedesátých letech bylo možné cítit v NDR nostalgii po starém (předválečném) Německu²³⁰ či rovnou po vítězné Třetí říši let 1933-1942.²³¹ Nostalgii ovšem rozhodně nechtěli cítit ani nejbližší příbuzní východoněmeckých vládců – na Západě žili Ulbrichova sestra i bratr a sestry i otec jeho nástupce Ericha Honeckera (1912-1994).²³²

Již byla zmíněnost sovětská posedlost „nacistickým“ Západním Německem. Anatole Shub uvádí i tehdejší populární východoevropský vtip, ve kterém Lyndon Johnson říká Leonidu Brežněvovi v čínském koncentračním táboře, „vždyť jsem ti říkal, Leonide, že Německo není jediný problém!“²³³ Harry Schwartz se ovšem podivuje, proč Sovětský svaz při svém strachu riskuje invazí do Československa atomové vyzbrojení se přímo Spolkovou republikou.²³⁴ Československo a

226 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 50.

227 *Ibid.*, s. 50 a násl.

228 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 53 a násl.

229 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 234.

230 *Ibid.*, s. 235.

231 *Ibid.*, s. 237.

232 *Ibid.*, s. 238.

233 *Ibid.*, s. 226.

Podobně (s. 175): Co bude uvedeno o Chruščovovi v encyklopedii roku 2000? Literární kritik v éře Mao Ce-tunga.

234 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 261.

právě (ještě o třetinu více) Východní Německo sloužily jako obrovské průmyslové „dílny“ Sovětského svazu (na třetím místě pak bylo Polsko a do roku 1960 byla na druhém místě Čína).²³⁵ Walter Ulbricht a Antonín Novotný (1904-1975) obhajovali tuto specializaci v rámci bloku a ochraňovali neefektivní domácí těžký průmysl.²³⁶ Ruské poválečné plenění i následné oficiální vytěžování Východní Německa způsobilo, že většina ruské mašinérie pocházela právě z NDR.²³⁷ Jedno z prvních „opatření“ po okupaci Československa bylo zajištění jeho další ekonomické „spolupráce“²³⁸ a ve Východním Německu při takovém „zajišťování“ postupně spáchali sebevraždu tajemník pro ekonomiku Gerhart Ziller (1912-1957) a předseda Státní plánovací komise Erich Apel (1917-1965).²³⁹

Veškerá sovětská kritika údajného německého revanšismu se mohla opřít o nějaká zrnka pravdy. Bonn byl stejně jako Washington, D.C. město výhradně politických „nerdů,“ v případě německého spolkového uspořádání výhradně zahraničněpolitických nadšenců, a ti se rekrutovali ze starých úředníků Hitlerova režimu, pruských šlechticů nebo vysídlenců, bývalých Volksdeutsche. Stejně tak západoněmecká televize předpovídala počasí v hranicích Výmarské republiky.²⁴⁰ Novinář československého původu Joseph Wechsberg (1907-1983)²⁴¹ je spolu se Simonem Wiesenthalem vzpomínán Tadem Szulcem při hořké kritice „dobrých“ nacistů angažovaných Západním Německem a Spojenými státy do boje proti komunismu.²⁴² Anatole Shub neopomene při popisu německé střední generace zcela dezorientované „pouhými“ dvanácti lety nacismu poukázat, jak moc je potom dezorientovaná sovětská společnost jako celek.²⁴³ Clyde Farnsworth vysvětluje, že i čtvrt století po druhé světové válce slouží němčina jako lingua franca východní Evropy už jen proto,

235 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 137.

236 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 204.

237 *Ibid.*, s. 232-243.

238 SHUB, Anatole. *Czech-Soviet Summit Seen This Week.*

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 2. 10. 1968. s. A1 (A13). ISSN 0190-8286.

239 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 242.

240 *Ibid.*, s. 227-228.

241 Joseph Wechsberg, který přijel do Československa během pražského jara několikrát, napsal knížku *The Voices*, ve které popisuje dramatické vysílání Československého rozhlasu v prvním týdnu po okupaci.

WECHSBERG, Joseph. *The Voices. Prague 1968.*

New York: Doubleday & Company, 1969. 113 s. LCCN 69-18102.

242 Szulc, *Then and Now*, s. 70.

243 Shub, *Lessons of Czechoslovakia*, s. 271.

že Západní Německo exportuje do východní Evropy třikrát více než jakákoliv jiná západní země.²⁴⁴ Harry Schwartz dodává (nejen) k sovětsko-německým vztahům, že byl cílem horečného vysvětlování německých diváků po společném shlédnutí sovětského propagandistického snímku v Berlíně v červenci 1945, že „to tak nebylo“ (ve filmu sověští vojáci zachraňovali berlínské civilisty, zatímco ve skutečnosti také plundrovali a znásilňovali).²⁴⁵

V případě pražského jara, kdy velkým přínosem k rozmanitému osvětlení německého faktoru je pochopitelně aktuální publikace *Pražské jaro* (2018) Martina Schulze Wessela, popisuje v květnu 1968 Tad Szulc z Karlových Var, že německé rodiny, které se v Karlsbad od roku 1961 scházejí, Alexeje Kosygina na promenádě nepoznávají.²⁴⁶ Ovšem mezinárodněpoliticky je mnohem závažnější a Tad Szulc to zmiňuje jak v článku²⁴⁷ tak i zpětně v knize,²⁴⁸ že počáteční přímá účast dvou východoněmeckých divizí na invazi do Československa byla porušením Postupimských dohod, což americké ministerstvo zahraničí ani diplomaticky nenapadlo.

2.3.6 Francie a Itálie

Francie a Itálie tvoří jako dvě západoevropské země společnou dvojici zejména kvůli jejich silným komunistickým stranám. Tad Szulc ve výčtu reakcí světových komunistických stran popisuje, jak Italská komunistická strana odsoudila invazi do Československa ihned, zatímco Francouzská komunistická strana se v tomto ohledu rozštěpila.²⁴⁹ Clyde H. Farnsworth zajímavě poukazuje na to, jak události v Československu dvakrát ovlivňovaly italské volby.²⁵⁰ Únorový puč a (sebe)vražda Jana Masaryka (1886-1948) 10. března 1948 totiž předcházely italským parlamentním

244 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 172.

Němčina byla lingua franca v Maďarsku i 20 let po válce (Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 177).

245 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 20.

246 SZULC, Tad. Kosygin, *After Talks With Czechs, Rests at Spa*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 20. 5. 1968. s. 9. ISSN 0362-4331.

247 SZULC, Tad. *Prague Aides Say German Red Units Left by Third Day*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 3. 9. 1968. s. 1 (5). ISSN 0362-4331.

248 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 441.

249 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 5.

250 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 46.

volbám 18. dubna 1948, ve kterých Italská komunistická strana (navíc v Lidové frontě s Italskou socialistickou stranou) skutečně oslabila. Naopak v parlamentních volbách roku 1968, které se konaly 19. května, a roku 1972 posilovala.²⁵¹ Stejně tak nelze říci v případě Francouzské komunistické strany, že by se zhroutila její podpora, byť došlo na příklad k rezignaci prosovětské Jeannette Vermeersch (1910-2001), vdovy po dlouholetém stranickém vůdci Maurici Thorezovi (1900-1964).²⁵² Stejně jako komunistické strany byly propojeny italské a francouzské automobilky Fiat²⁵³ a Renault, které se obě připravovaly na výrobu v Sovětském svazu. Harry Schwartz hovoří o sovětské smlouvě s Fiatem z roku 1966,²⁵⁴ přičemž výroba aut v kooperaci se západními automobilkami zde fungovala od roku 1970 až do ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Anatole Shub hovoří kromě toho také o připravované dohodě, podle které by Renault vyráběl v továrně původně postavené Fordem ve třicátých letech v Gorkém (1932-1990) respektive Nižném Novgorodě.²⁵⁵

Clyde H. Farnsworth²⁵⁶ i Harry Schwartz²⁵⁷ upozorňují, jak invaze do Československa vysloveně znovuvtahovala Francii do NATO a obecně do spolupráce se Západní Evropou. Clyde H. Farnsworth jako další podpůrné faktory uvádí pařížský květen, slabou ekonomiku a volatilní frank.²⁵⁸ Clyde H. Farnsworth rozsáhle informuje o měnové krize západní Evropy v letech 1967 až 1969 a o dlouhodobém strachu Francie z příliš silného Německa včetně na příklad jeho angažovanosti ve střední a východní Evropě. Ekonomická a zejména exportní síla Německa byla příliš velká a společný trh nebo měnová unie se postupem času ukázaly jako nezbytné. Clyde H.

251 Italská komunistická strana (Partito Comunista Italiano, PCI) posilovala během hospodářského zázraku i krize bez ohledu na zahraniční politické události.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 80-7106-152-2. s. 369.

252 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 256.

253 Turínský Fiat motorizoval v 50. a 60. celou Itálii, vyráběl ročně více než milion aut, a byl snad nejvýznamnějším prvkem italského hospodářského zázraku. Procacci, Dějiny Itálie, s. 367.

254 Schwartz, An Introduction to the Soviet Economy, s. 138-139.

255 Shub, An Empire Loses Hope, s. 290.

256 Farnsworth, Out of This Nettle, s. 101.

257 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 255.

258 FARNSWORTH, Clyde H. Europe Renewing Drive For Unity.

Signs in NATO and Market Linked to French Strikes and Move Against Prague.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 14. 11. 1968. s. 1 (3). ISSN 0362-4331.

Farnsworth poukazuje na dlouhodobé oslabování západních ekonomik a zvyšování nezaměstnanosti na úkor Německa a dodává, že v minulosti začaly války i kvůli méně významným příčinám. A cituje prezidenta Johna Kennedyho, kterého podle jeho slov budí v noci (roku 1961) jenom dvě věci – Berlín a platební bilance.²⁵⁹ Zároveň se Clyde H. Farnsworth projevuje jako veliký kritik francouzské a obecně západní společnosti. Jedním z bodů jeho zdrcující kritiky (kromě dalších stále aktuálních položek v podobě bydlení, vzdělávání, přistěhovalectví a distribuce bohatství) je kriminalita, což je pochopitelné, neboť sám byl oloupen během jedné bruselské noci.²⁶⁰

2.3.7 Maďarsko

O Maďarsku napsali mí novináři jen velmi málo toho, co by mě zaujalo, ač podle počtu zpráv je Maďarsko na začátku druhé poloviny výsledků obsahové analýzy. Několik střípků potvrzuje všeobecnou a samotnými Maďary proklamovanou teorii „nejveselejšího baráku v komunistickém lágru.“²⁶¹ Ať už je to stálé galantní nesoudružské líbání rukou dam nebo, jak popisuje Harry Schwartz, podivení a snad až úžas manželky amerického velvyslance, která vždy našla v Budapešti začátku šedesátých let nějakou kvalitní americkou kosmetiku.²⁶² Všichni čtyři novináři kromě teze o „nejveselejším baráku v komunistickém lágru“ pracují také s notoriemi typu „kdo není proti nám – je s námi“ nebo „gulášový komunismus.“ Clyde H. Farnsworth používá pojem „gulášový komunismus“ pro Maďarsko, které ve své ekonomice uplatnilo jugoslávskou decentralizaci právě v roce 1968.²⁶³ A pojem soudobé dějiny se mi zhmotnil ve chvíli, kdy se Tad Szulc odvolává na maďarsko-židovsko-rakouského politického znalce Paula Lendvaie (narozen 1929) – konkrétně na jeho knihu *Eagles in Cobwebs: Nationalism and Communism in the Balkans* (1969; Rudý Balkán mezi nacionalismem a komunismem),²⁶⁴ zatímco já se těším z jeho aktuálních

259 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 145-156.

260 *Ibid.*, s. 189.

261 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 175.

262 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 63.

263 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 42.

264 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 152.

publikací o Orbánově Maďarsku (*Orbáns Ungarn*, 2016) a o Rakousku (*Vielgeprüftes Österreich*, 2022).

2.3.8 Dálný východ

Podkapitola sdružující státy na Dálném východě se týká především Číny a do velké míry také Severního a Jižního Vietnamu; velmi omezeně pak Japonska a Severní Koreje. Mezi léty 1960 a 1962 propadl vývoz československých výrobků nízké kvality (neprodejných na Západě) na velký čínský trh o devadesát procent, což byl jistě významný faktor pro více než špatný stav československého hospodářství ve stejnou dobu.²⁶⁵ Novináři v čele Harry Schwartzem a Tadem Szulcem upozorňují, jak velký dopad měla dlouhodobě invaze do Československa na uvažování čínského režimu. Pro Tada Szulce je vojenské přepadení ČSSR možná nejdůležitějším faktorem ve vůli Číny navázat vztahy se Spojenými státy.²⁶⁶ Harry Schwartz nabádá Západ, aby sovětskou sílu chytře vyvážil právě vztahem s Čínou.²⁶⁷ Koneckoncům na páté výročí invaze v roce 1973 ve svém článku potvrzuje, že – viděno zpětným pohledem – Čína v roce 1968 skutečně ukončila izolaci a umírnila děsy kulturní revoluce.²⁶⁸ Harry Schwartz vtipně vypichuje, že cesta čínského ministra zahraničí Čou En-laje (1898-1976) po východní Evropě na přelomu roku 1956 a 1957 byla de facto prvním přímým vlivem Asie na Evropu od invaze Mongolů ve třináctém století.²⁶⁹ Za prezidentství Baracka Obamy (narozen 1961) v letech 2009 až 2017 se Spojené státy pokoušely o obrat směrem k Asii (Pivot to Asia) – naopak podle Clyda H. Farnswortha problémem celých šedesátých let byla přílišná zaujatost Spojených států jihovýchodní Asií a Čínou.²⁷⁰

Harry Schwartz potvrzuje zaneprázdněnost americké administrativy vietnamskou válkou a zároveň upozorňuje na dlouhodobou zlost Spojených států na Československo pro jeho taktéž

265 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 121.

266 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 9.

267 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 262.

268 SCHWARTZ, Harry. *Prague and Peking*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 8. 1973. s 33. ISSN 0362-4331.

269 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 55.

270 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 141.

dlouhodobou podporu Severnímu Vietnamu a Vietkongu. Kombinací obojího pak vysvětluje velmi vlašnou americkou reakci na okupaci Československa.²⁷¹ Československo se navíc v červnu 1968 zavázalo ke zvýšení své pomoci Hanoji.²⁷² Zároveň podle Harryho Schwartze není ve Washingtonu žádným tajemstvím, že Moskva po invazi pomáhá Johnsonově administrativě jak ohledně Vietnamu, kde směřuje Vietnamskou demokratickou republiku k účasti na mírových rozhovorech, tak ohledně Severní Koreje, kde nakonec po ročním zadržování byla 23. prosince 1968 propuštěna posádka USS Pueblo.²⁷³ Podobně se Clyde H. Farnsworth domnívá, že existovala neoficiální pomoc Sovětského svazu Francii při jejích problémech v Indočíně v polovině padesátých let. Odkazuje mimo jiné na Raymonda Arona, který předpokládal, že Sovětský svaz pomohl uzavřít Francii za vlády předsedy vlády Pierra Mendès France (1907-1982) příměří výměnou za francouzské neschválení Evropského obranného společenství.²⁷⁴ Minimálně zpětně ovšem takové myšlenky u Raymonda Arona nelze dohledat.²⁷⁵ Naopak jistě lze potvrdit Farnsworthovo pozorování, že válka ve Vietnamu byla vedena zejména v letech 1965 až 1968 na dluh, což se stalo významným faktorem vysoké inflace v sedmdesátých letech.²⁷⁶ A zbývá doplnit, že po invazi probíhal na začátku října v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka (dnes Výstaviště Praha) japonský veletrh, přičemž podobně zdatné Japonsko se mělo stát náhradou za – u Sovětů problematické – Západní Německo. Podle předsrpnového návrhu se měla ve Škodovce vyrábět malá dvoudvřevá Honda N600, konkurence Brouka od Volkswagenu nebo Fiatu 600.²⁷⁷

271 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 264.

272 *Ibid.*, s. 168.

273 *Ibid.*, s. 264.

274 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 61.

275 ARON, Raymond. *Angažovaný pozorovatel. Rozhovory s Jeanem-Louisem Missikou a Dominique Woltonem*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1080-5. s. 212-213.

276 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 152-153.

277 FARNSWORTH, Clyde H. Japan Opens Fair in Czechoslovakia.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 5. 10. 1968. s. 49 (57). ISSN 0362-4331.

2.3.9 Rumunsko

Poslední samostatný stát, který uzavírá kapitoly o mezinárodních aspektech pražského jara z pohledu amerických novinářů, je Rumunsko. Harry Schwartz velmi pečlivě popsal 21. července 1968 editorial *Scînteie*, tiskového orgánu Ústředního výboru Komunistické strany Rumunska, tedy období sovětské *Pravdy*, československého *Rudého práva*, slovenské *Pravdy*, polské *Trybuny Ludu* nebo východoněmeckých novin *Neues Deutschland*. *Scînteie* důrazně žádala nevměšování se do československých záležitostí.²⁷⁸ V březnu 1968 cestoval Harry Schwartz z Prahy do Bělehradu, kde navštívil Milovana Đilase (1911-1995). Na základě této návštěvy, disident Milovan Đilas ovšem nesměl být citován, popisuje Harry Schwartz v březnu aktuální vývoj v Polsku, Rumunsku a Československu jako sérii revolucí předpokládaných v Đilasově knize *Nová třída. Kritika soudobého komunismu* (poprvé vyšla v roce 1957).²⁷⁹ Revoluce postupují od získání nezávislosti přes zbavení se stalinské ekonomiky až po přístup k demokracii.²⁸⁰

Anatole Shub popisuje těžké poválečné rumunské začátky a naopak úspěchy let šedesátých. Při rumunském vzdoru proti Chruščovově obnoveném zájmu o doposud spící Radu vzájemné hospodářské pomoci vtipně cituje i tezi komika Groucho Marxe (1890-1977) „nechci patřit do klubu, který by mě přijal za člena.“²⁸¹ Harry Schwartz popisuje rumunský postup (viz první fáze revoluce) ohledně zbavení se sovětské dominance jako metodicky jeden opatrný krok za druhým a to především bez mezinárodních senzací.²⁸² Anatol Shub také popisuje rumunskou jazykovou a literární derusifikaci a přechod k francouzštině v roce 1964. Právě tato hra – doma díky národní nezávislosti a v zahraniční politice díky využívání nejednotného Kremlu, Číny a Západu (koneckoncům ne nepodobná hře Josipa Broze Tita) – udržovala u moci oba dva rumunské komunistické vládcy Gheorghe Gheorghiu-Deje (1901-1965) a Nicolae Ceaușesca (1918-1989). Tad

278 SCHWARTZ, Harry. Rumanians Urge No Interference.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 7. 1968. s. 19. ISSN 0362-4331.

279 ĐILAS, Milovan. *Nová třída. Kritika soudobého komunismu*.

Praha: Academia, 2019. 220 s. ISBN 978-80-200-2957-7.

280 SCHWARTZ, Harry. Milovan Djilas and East Europe's Three Revolutions.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 18. 3. 1968. s. 44. ISSN 0362-4331.

281 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 197 a násl.

282 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 58.

Szulc také (opět kromě Josipa Broze Tita) počítá Nicolae Ceaușesca a Alexandera Dubčeka mezi jediné komunistické vůdce s autentickou domácí podporou byť z odlišných důvodů.²⁸³

Ekonomicky ale i symbolicky nejvýznamnějším místem rumunského odporu proti tomu, aby se (spolu s Bulharskem) stalo v rámci RVHP pouhou „benzinovou stanicí s občerstvením,“ byla ocelárna Galati. Tak jako Anatole Shub i na obřím projektu Galati vidí některé prvky Potěmkinovy vesnice, tak Clyde H. Farnsworth si dělá legraci nad podnikatelským uvažováním Rumunů, kteří by dokázali zaplavit západní trh levnými toustovači, ale k tomu by bylo potřeba, aby se kupující vzdali nerozumné touhy po vyskakujícím toastu.²⁸⁴ A když Anatole Shub popisuje, jak Rumunsko jako jediné přijalo v té chvíli zdánlivě odepsaného politika Richarda Nixona (jeho „pozvání se“ odmítl Sovětský svaz, Polsko i Jugoslávie, která mu dokonce ani neodpověděla na dopis),²⁸⁵ tak nejenže Richard Nixon po zvolení jel do Rumunska, ale podle Harryho Schwartze bylo Rumunsko, viz oficiální Ceaușescova návštěva Číny na jaře 1971, také prostředníkem mezi Nixonovou a Čou En-lajovou administrativou do léta 1971, kdy se do Číny vydal Henry Kissinger (1923-2023).²⁸⁶ Henry Kissinger se však k případné rumunské roli či pomoci nijak nevyjadřuje.²⁸⁷

2.3.10 Další mezinárodní aspekty

Bylo mi líto některé opomíjené mezinárodní aspekty, respektive postřehy mých novinářů nezařadit do celkového příběhu, a proto jsem z nich vytvořil závěrečnou smíšenou kapitolu. V případě Bulharska nebo Španělska mě nedostatek zájmu či vůbec zajímavých myšlenek nepřekvapil, naopak mě překvapil v případě Rakouska a ještě více u Kuby nebo Blízkého východu. V případě Rakouska je tato sousední země Československa skutečně neviditelná, protože všechny připomínky mých novinářů se vlastně nedotýkají přímo ní. Anatole Shub upozorňuje na často

283 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 154.

284 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 165.

Zpráva o rumunském levném ale neprodejném toustovači je od zpravodaje *The Washington Post* Dana Morgana.

285 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 224.

286 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 92.

287 KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*.

3. vyd. Praha: Prostor, 1994. ISBN 80-7260-025-7. s. 752 a násl.

tradovaný ale nedoložený výrok rakouského kancléře Klemense von Metternicha (1773-1859), podle kterého „Asie začíná na (vídeňské ulici) Landgasse.“²⁸⁸ Dále už se Rakousku věnuje jenom Tad Szulc, který se jak na podzim 1968 tak v létě 1969 zabývá problémem (polského a českého) uprchlictví. Mimo jiné ve Vídni našlo své dočasné nebo trvalé sídlo mnoho novinářů věnujících se střední či východní Evropě – na příklad již zmiňovaní otec našeho Clyde H. Farnswortha Clyde A. Farnsworth nebo československý rodák Joseph Wechsberg. V říjnu 1968 popisuje Tad Szulc Vídeň jako hlavní centrum pro uprchlictví, přičemž zvláště problematické je řešení utíkajících komunistů. Na jaře procházelo Vídní mnoho Židů z Polska včetně herečky Idy Kamińskiej (1899-1980).²⁸⁹ V létě 1969 zajel Tad Szulc do blízkého uprchlického tábora v Traiskirchenu, kde zaznamenal největší uprchlickou krizi od roku 1956.²⁹⁰

Harry Schwartz popisuje Bulharsko jako nejvíce ekonomicky a politicky integrovaný sovětský satelit.²⁹¹ Bulharsko na rozdíl od Rumunska rozhodně neprotestovalo proti většímu sblížení nebo specializaci v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Jak Anatole Shub tak Harry Schwartz vidí šestidenní válku, která se odehrála mezi Izraelem a koalicí arabských států 5. až 10. června 1967, jako mimo jiné velkou prohru Sovětského svazu. Anatole Shub považuje šestidenní válku za (slovy francouzského novináře Michela Tatu) „miniaturní kubánskou operaci,“ která také dopadla obdobně. Sovětský svaz situaci do značné míry vyprovokoval a doslova v ní utopil obrovské množství výdajů, které Egyptu, Sýrii a Iráku ihned nejen ze svých ale i z československých a východoněmeckých zdrojů znovu přislíbil.²⁹² Harry Schwartz vidí šestidenní válku jako důkaz nekompetence „ruské a ukrajinské“²⁹³ vládnoucí elity.“ Kreml nedokázal vůbec

288 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 9.

289 SZULC, Tad. *Hundreds of East European Intellectuals Entering U.S.*

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 10. 1968. s. 3. ISSN 0362-4331.

290 SZULC, Tad. *Refugees Crowd Camp in Austria*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 6. 1969. s. 8. ISSN 0362-4331.

291 SCHWARTZ, Harry. *Soviet's Economy To Guide Bulgaria*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 12. 1968. s. 12. ISSN 0362-4331.

292 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 302.

293 Jak Nikita Chruščov tak Leonid Brežněv, kteří se na Ukrajině narodili a začali zde svou politickou kariéru, byli etničtí Rusové. Být součástí „vládnoucí elity“ znamenalo i prosazovat rusifikaci celého Sovětského svazu. Mykola Pidhornyj přešel do Moskvy jako Nikolaj Podgornyj. Koneckonců Petro Šelest byl jedním z nejostřejších kritiků pražského jara, byť jeho přístup k ukrajinské otázce byl poněkud odlišný a váhavý.

Rychlík, *Dějiny Ukrajiny*, s. 375 a násl.

odhadnout chování vzdálených Arabů a Židů natož pak chování blízkých Čechů a Slováků o rok později, což Harry Schwartz považuje doslova za „naprosté selhání.“²⁹⁴ Tad Szulc zajímavě upozorňuje na výčet tak zvaných španěláků, dobrovolných komunistických bojovníků v interbrigádách ve španělské občanské válce v letech 1936 až 1939, a na jejich vzájemné budoucí vazby a osudy.²⁹⁵ A v neposlední řadě se Tad Szulc podivuje nad zatížením Československa pomocí pro Kubu, která od roku 1961 jmenovala Československo svým diplomatickým zástupcem ve Washingtonu. Vedoucí tiskového odboru Ministerstva zahraničních věcí Karel Dufek (1916-2009), jeden z bývalých interbrigadistů, předchozí a budoucí velvyslanec a politický vězeň padesátých let, řekl Tadu Szulcovi: „Není na světě revoluce, ve které by nebyly zapojeny československé zbraně.“²⁹⁶

2.4 Obsahová analýza novinových článků se zahraniční tematikou

Předchozí podkapitoly 2.3.1 až 2.3.10, od *Sovětského svazu* až po *Další mezinárodní aspekty* byly seřazeny na základě následujících výsledků obsahové analýzy, která – jak již bylo řečeno v metodologii – byla zpracována podle *Social Research Methods* Alana Brymana.²⁹⁷ Po přečtení všech článků, při kterém jsem si vypisoval poznámky, byly jednotlivé země (a nakonec i dva regiony) seřazeny podle počtu poznámek (kolikrát je, který novinář zmínil v člancích) a procent (kolika procenty se podílí na celkovém počtu článků, přičemž u některého článků může být samozřejmě i více zmínek, takže procentní součet nemusí tvořit a většinou netvoří 100%). Daná obsahová analýza může být samozřejmě kritizována z mnoha stran. Je sporné, kdy a kterou zemi do poznámky uvést či nikoliv (je-li na příklad ve výčtu zemí, aniž by o ní bylo cokoliv uvedeno). Tendoval jsem spíše k tomu, že v článku musí být opravdu o dané zemi nějaká informace.

294 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 259.

295 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 64-66.

296 *Ibid.*, s. 165.

297 Bryman, *Social Research Methods*, s. 288 a násl.

Další kritika může směřovat k nezohlednění zcela odlišných počtů článků u jednotlivých novinářů (Clyde H. Farnsworth a Harry Schwartz napsali několik desítek článků, Anatole Shub a Tad Szulc přes jedno sto článků). Samotné slučování jednotlivých států do větších celků je také sporné, ale zdálo se mi smysluplné vzhledem k jejich propojenosti. Tato obsahová analýza tedy rozhodně není nějakou „neprůstřelnou a tvrdou“ metodou, ale i přes její nedostatky (které mohou ovlivnit i chyby při psaní poznámek) určitým způsobem napoví. Jejím největším přínosem je asi to, že přinesla relativně silný důkaz o zásadním „odskoku“ Sovětského svazu od všech ostatních aktérů. A nakonec musím uvést, že Dálný východ byl při shodném výsledku zařazen před Rumunskem kvůli rumunskému nadhodnocení u malého počtu článků Harryho Schwartze.

Výsledky obsahové analýzy novinových článků se zahraniční tematikou		
1.	Sovětský svaz	42,5%
2.	Spojené státy	5%
3.	Polsko	3,5%
4.	Jugoslávie	3%
5.	Německo	2,5%
6.	Francie a Itálie	2,25%
7.	Maďarsko	1,75%
8.	Dálný východ	1%
9.	Rumunsko	1%
-	Rakousko	-
-	Blízký východ	-
-	Bulharsko	-

Podrobný přehled obsahové analýzy novinových článků se zahraniční tematikou											
Farnsworth (51)			Shub (152)			Schwartz (34)			Szulc (121)		
SSSR	24	47%	SSSR	58	38%	SSSR	17	50%	SSSR	34	28%
USA	3	6%	Jugoslávie	18	12%	Rumunsko	5	15%	USA	6	5%
Polsko	2	4%	USA	8	5%	Polsko	3	9%	Jugoslávie	4	3%
Maďarsko	2	4%	Německo	5	3%	Bulharsko	2	6%	Německo	4	3%
Jugoslávie	1	2%	Francie/Itálie	4	2,5%	Dálný východ	1	3%	Polsko	4	3%
Francie/Itálie	1	2%	Blízký východ	4	2,5%	Jugoslávie	1	3%	Maďarsko	3	2,5%
Německo	1	2%	Maďarsko	2	1%	Francie/Itálie	1	3%	Rumunsko	1	1%
Dálný v.	1	2%	Polsko	2	1%	USA	-	-	Bulharsko	-	-
Rumunsko	-	-	Dálný východ	2	1%	Maďarsko	-	-	Blízký v.	-	-
Blízký v.	-	-	Rumunsko	1	1%	Německo	-	-	Dálný v.	-	-
Bulharsko	-	-	Bulharsko	-	-	Blízký východ	-	-	Francie/It	-	-

2.5 Domácí aspekty pražského jara

2.5.1 Alexander Dubček

Máme pochopitelnou tendenci si personifikovat probíhající i dějinné události. I pro mé novináře bylo pražské jaro do určité míry Alexander Dubček a vice versa. Ovšem na hodnocení jeho dějinné role i osobnosti se neshodli – dokonce se někdy neshodli ani sami se sebou a v průběhu pražského jara a později hodnotili Alexandra Dubčeka odlišně. Banální tvrzení o významu Alexandra Dubčeka potvrzuje i obsahová analýza československých představitelů pražského jara ve třech vybraných knihách našich novinářů. Alexander Dubček předstihuje – co do kvantitativního významu – významné aktéry (Josefa Smrkovského, Ludvíka Svobodu, Oldřicha Černíka a Gustáva Husáka; s výjimkou Antonína Novotného) nejméně dvakrát až třikrát. Ostatní aktéry pražského jara pak předstihuje desetinásobně. Koneckonců je Alexander Dubček také světově nejznámějším Slovákem ba dokonce možná jediným známým Slovákem, pokud nebudeme počítat případnou známost sportovců.

Clyde H. Farnsworth v souvislosti s Alexandrem Dubčkem zajímavě popisoval v říjnu 1968 jednak entuziasmus v rámci zakládajících se tak zvaných Dubčekových klubů (dva lidé s ním hovořili i o ochotě nasadit svůj život), přičemž tento entuziasmus přirovnává k vypětí mccarthismu,²⁹⁸ a jednak vstupování mladých liberálů do strany, bez ohledu na Brežněvovu výzvu k razantnímu snížení počtu členů komunistické strany.²⁹⁹ Ale především je ve svém zpětném ohlédnutí k Alexandru Dubčkovi velmi kritický. Nejenže podle něj „zasel semínka demokracie pravděpodobně nevědomky,³⁰⁰ ale především je „nesofistikovaný stranický úředník, který nečekaně povýšen do vysoké pozice si nebyl schopen plně uvědomit, co se děje.“³⁰¹ Sílu jeho příkrého úsudku

298 TINDALL, George B. a SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*.

2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Dějiny států. ISBN 80-7106-088-7. s. 713.

299 FARNSWORTH, Clyde H. Prague Is Pressed To Cut Party Size. Soviet Is Seeking to Remove Liberals From the Ranks. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 20. 10. 1968. s. 12. ISSN 0362-4331.

300 Farnsworth, *Out of This Nettle*, s. 160.

301 *Ibid.*, s. 161.

poněkud oslabuje, že Československu se profesně věnoval pouze od poloviny srpna do poloviny listopadu 1968.

Anatole Shub popisuje zajímavý a netradiční Dubčekův život³⁰² a v jednom ze svých článků vyslovuje myšlenku, že národní hrdinu z něj udělalo odmítnutí dopisu od účastníků (a budoucích interventů) varšavského setkání z poloviny července 1968.³⁰³ A především Anatole Shub pozoruje, že od drážďanského setkání z konce března se Alexander Dubček dostal do neřešitelného dilematu – totiž nemožnosti uspokojit jak československý lid tak sovětské vládcy. Co těšilo Čechoslováky, to rozčilovalo sovětské, polské a východoněmecké vedení a obráceně. Vzhledem k tomu, že pro Československo nepřipadal v úvahu ozbrojený odpor už jen z důvodu českého národního charakteru (sic!), musel se Alexander Dubček neustále snažit o kvadraturu kruhu. Ujišťovat obě strany o své dobré vůli a každou ze stran o dobré vůli té druhé.³⁰⁴

Alespoň o počáteční fázi pražského jara používá Harry Schwartz pojem dubčekismus,³⁰⁵ přičemž tento pojem („dubcekism“ i „Dubcekism“) se částečně vyskytoval v anglicky psaných dílech především v roce 1969 a pak částečně v roce 1979 a v letech 1987 až 1990.³⁰⁶ Velice pěkné je, když se Harry Schwartz snaží přiblížit Dubčekovu skvělou komunistickou kariéru západním čtenářům – Alexander Dubček byl v roce 1958, když se stal po návratu z Moskvy stranickým tajemníkem v Bratislavě, jako nadějný britský manažer, který poté, co prošel Etonem a Oxfordem, byl společností General Motors poslán na Harvard Business School.³⁰⁷ Podle Harryho Schwartze byl Alexander Dubček ještě na konci března většině Čechoslováků neznámý.³⁰⁸ A zároveň, ač sám vždy pozitivně naladěn vůči fenoménu pražského jara, jej viní, že nejpozději od začátku května selhal jako státník, neboť svůj politický národ ani nevaroval ani nepřipravil na odpor a zároveň ustoupil

302 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 125.

303 SHUB, Anatole. Soviet Acceptance of Czech Terms Sidestepped Risks of Using Force.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 24. 7. 1968. s. A17. ISSN 0190-8286.

304 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 362.

305 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 82.

306 Heslo „dubcekism“ v aplikaci Google Books Ngram Viewer v letech 1967 až 2019. Ovšem „dubcekism“ byl už v roce 1969 zcela okrajový pojem (zastoupený stokrát méně) oproti pojmu pražského jara „Prague Spring.“

307 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 73.

308 SCHWARTZ, Harry. Prague's Revolution Within the Revolution. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 3. 1968. s. 106 (404, 443-445, 448, 451, 453, 456, 458). ISSN 0362-4331.

sovětskému tlaku na provedení manévru (tedy pobytu cizích vojsk), přičemž opět zatajil svému národu touhu Moskvy po stálé přítomnosti vlastních vojsk na československém území.³⁰⁹

Tad Szulc už po služebním příjezdu do Československa na začátku května 1968 reportuje o Alexandru Dubčekovi s výhradami. Dubčekovo oblíbené tvrzení, které by se dalo shrnout jako „Sověti nás pochopili,“ se podle Tada Szulce opakuje a tím se vyvrací (a to vůbec nepíše o tom, jestli Moskva mohla a chtěla pochopit pražské jaro).³¹⁰ Jinak Tad Szulc v komentářích na začátku června Alexandra Dubčeka velice chválí, zatímco s odstupem jej v knihách popisuje jako bezmocného či náhodného vůdce a snad ani ne vůdce. 2. června 1968 je pro něj Alexander Dubček „doposud mistr taktiky,“ který souhlasil s vojenským cvičením jako přijatelným ústupkem a zároveň potvrzením loajality Československa vůči Varšavské smlouvě.³¹¹ Sovětské vedení ovšem „převezlo“ nejen Alexandra Dubčeka ale celé Československo s neohlášeným vysokým počtem účastníků cvičení. Tad Szulc si stěžuje, jak byl za svůj článek o vysokém počtu sovětských vojáků³¹² vystaven těžké kritice od kolegů v lobby baru jejich společného hotelu Alcron, aby se nakonec ukázalo, že počet účastníků původně ohlášeného štábního cvičení byl ještě vyšší.³¹³

9. června 1968 oceňuje Alexandra Dubčeka jako „prvotřídního politického taktika,“ který si komplikovaně, bez jasné většiny jak v politbyru tak v ústředním výboru, klesí cestu ke stranickému sjezdu v září.³¹⁴ Jenomže po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa s odstupem půl roku až pěti let hodnotí Alexandra Dubčeka jako „bezmocného moderátora“³¹⁵ a zejména má rád ve spojitosti s Alexandrem Dubčekem francouzský pojem „malgré lui.“ Ve svém rozsáhlém článku vysvětluje tento pojem jako „muž na vlně“ (man on wave) fenoménu pražského jara³¹⁶ a v knize

309 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 148.

310 SZULC, Tad. *Czech Reassurance Nation on Soviet*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 19. 5. 1968. s. 1 (10). ISSN 0362-4331.

311 SZULC, Tad. *Czechoslovakia. Russians and the 'Sand-Box Plot.'*

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 6. 1968. s. 173. ISSN 0362-4331.

312 SZULC, Tad. *A Soviet Army Convoy Rolls Casually Through the Czech Countryside*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 6. 6. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

313 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 339. Zpětně uvádí Tad Szulc přítomnost 16 tisíc sovětských vojáků.

314 SZULC, Tad. *Dubcek Seeks 'Mandate'*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 9. 6. 1968. s. 164. ISSN 0362-4331.

315 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 48.

316 SZULC, Tad. *The Czechs' Dubcek. The Aparatchik Who Made a Revolution*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 12. 1. 1969. s. 90 (98, 331, 383-385). ISSN 0362-4331.

Czechoslovakia Since World War II jako „revoluční vůdce proti své vůli.“³¹⁷ V onom rozsáhlém článku ze 12. ledna 1969 charakterizuje Alexandra Dubčeka jako rozeklaného člověka, který nikdy nevyřešil své vnitřní dilema mezi příslušností, sounáležitostí a láskou k Moskvě jako mekke komunismu a k Československu a humanitě. Zde zároveň Tad Szulc popisuje svá čtyři krátká osobní setkání s Alexandrem Dubčekem (nejvýznamnější bylo to, které proběhlo na recepci na počest Ceaușescovy návštěvy 15. srpna 1968 a na kterém žádal (jako rodilý mluvčí polštiny) ve špatné slovenštině (broken Slovak) o první interview pro západní tisk respektive pro *New York Times*; Alexander Dubček ho neodmítl, ale rozhovor hodlal poskytnout až po stranickém sjezdu v září) a jako polyglot nezapomíná krom Dubčekově ruštiny zmínit i jeho maďarštinu.³¹⁸

2.5.2 Politici a politika

Po Alexandru Dubčekovi se novináři nejvíce věnují skupině politiků v čele s Josefem Smrkovským (1911-1974), Ludvíkem Svobodou (1895-1979), Oldřichem Černíkem (1921-1994) a Gustávem Husákem (1913-1991). Odvolaný první tajemník (do 4. ledna) a prezident (do 22. března 1968) Antonín Novotný sice počtem zmínek stojí mezi Alexandrem Dubčekem a zmíněnou čtveřicí, ale novináři se o jeho psychologický profil³¹⁹ vůbec nestarají. Berou jej zkrátka jako odstraněného autokrata ne-li diktátora, samozřejmě rozsáhle popisují jeho pád a zejména pak pokus o udržení se u moci, dohru v podobě útěku Jana Šejny³²⁰ (1927-1997) a sebevraždy, ale jemu osobně se nevěnují. Podle Anatola Shuba se reformní komunisté, mezi kterými příkladmo krom Josefa Smrkovského uvádí na prvním místě Alexandra Dubčeka, dostali do exaltovaného stavu (jako Jan Hus), ve kterém přestali strategicky uvažovat.³²¹ Harry Schwartz v českém prostředí nezvykle spojuje začátek fenoménu pražského jara s trojicí reformních komunistů, přičemž tuto trojici tvoří Slovák, Čech a

317 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 260.

318 SZULC, Tad. *The Czechs' Dubcek. The Aparatchik Who Made a Revolution.*

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 12. 1. 1969. s. 90 (98, 331, 383-385). ISSN 0362-4331.

319 Osoba Antonína Novotného přitom jistě není nezajímavá.

KAPLAN, Karel. *Mocní a bezmocní*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. ISBN 0-88781-209-0. s. 61-94.

320 MACÁK, Milan. *Dvojitá tvář hazardního hráče. Jan Šejna pod drobnohledem VKR.*

Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 101 s. ISBN 80-7278-371-8.

321 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 370.

Žid – Gustáv Husák, Josef Smrkovský a Eduard Goldstücker (1913-2000).³²² Ve svém společném článku 2. září 1968 hovoří Tad Szulc a Clyde H. Farnsworth o Husákovi jako o „Dubčekově příteli,“³²³ zatímco Josefa Smrkovského popisuje Harry Schwartz ve shodě s ostatními novináři částečně jako oportunistu a především jako člověka, který se „honí za publicitou“ (publicity hound).³²⁴

Tad Szulc vidí zpětně, jak zrození pražského jara v sobě obsahovalo i prvky sebedestrukce, kdy vládní trojice, předseda vlády Oldřich Černík a jeho místopředsedové Gustáv Husák a Lubomír Štrougal (1924-2023), za ani ne šest měsíců zničila pražské jaro na základě pokynů z Moskvy.³²⁵ Na jiném místě hovoří Tad Szulc o pražském jaru jako o diktatuře intelektuálů a novinářů (v opozici k předlednové diktatuře proletariátu).³²⁶ Harry Schwartz opakovaně odsuzuje jak konzervativce, kteří mylně informovali sovětské představitele o situaci v Československu, tak částečně i reformní komunisty, kteří přes všechny své sliby o pravdě mlčeli o sovětských hrozbách.³²⁷ Zejména v situaci po návratu z Čierné označuje i Alexandra Dubčeka za „ne zcela upřímného,“³²⁸ neboť neinformoval o ústupcích, které Sovětům slíbil.³²⁹

Jedním z nejčastějších motivů psaní novinářů o politické situaci v Československu bylo srovnávání pražského jara s dalšími významnými událostmi východoevropské komunistické Evropy – zejména s rokem 1956. Harry Schwartz vysvětluje vzájemné špatné vztahy Československa s Polskem a Maďarskem právě na nepřipojení se ČSSR k polské a maďarské vzpouře roku 1956 a

322 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 80-85.

323 SZULC, Tad. FARNSWORTH, Clyde H. *Invasion of Czechoslovakia. The First Week.*

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 9. 1968. s. 1 (6). ISSN 0362-4331.

324 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 81-82.

325 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 303.

326 SZULC, Tad. *U.S. Cultural Life in Prague Is Thriving Amid Change.*

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 28. 5. 1968. s. 6. ISSN 0362-4331.

327 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 266.

328 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 78.

329 Za určitou třešničku na dortu považuji vtipné vysvětlování Bohumila Šimona (1920-2003), že setkání v Čierné nad Tisou trvalo dlouho kvůli projevům československých komunistů. Toto vysvětlení bylo prý „nevyhýbavé a přímé.“ „Já jsem se takového jednání zúčastnil nejprve a myslel jsem, že to může za den skončit, ovšem naši soudruzi vycvičení z těch mítinků demokratizačního procesu nasadili domácí rozměry a byla z toho půl druhá hodinová vystoupení a především proto to trvalo tak dlouho.“ (smích a potlesk davu na Staroměstském náměstí 1. 8. 1968) *Archiv Plus*. Unesená trojka: Kriegel – Šimon – Špaček [rozhlasový pořad]. Český rozhlas. 7. 12. 2018. Dostupné na <https://plus.rozhlas.cz/unesena-trojka-kriegel-simon-spacek-7699737>. [citováno 2024-07-24]. ŠIMON, Bohumil. *Klobouk od Brežněva*. Praha: Periskop, 1997. ISBN 80-902233-1-1. s. 113.

následném polském i maďarském zapojení se do invaze.³³⁰ Tad Szulc zasazuje československé události do dlouhodobého probíhajícího ideologického boje mezi Sovětským svazem, Jugoslávií a Čínou,³³¹ kdy Sovětský svaz nemohl připustit, aby Československo vytvořilo další již čtvrtou samostatnou ideologickou verzi komunismu. Samozřejmě nejen Jugoslávie ale i Rumunsko spolu s Československem tlačily Sovětský svaz k připuštění ideového polycentrismu.³³² Dále Tad Szulc vidí pochopitelně jako jeden ze základů pražského jara „nepochopitelný rozsah“ procesů padesátých let³³³ a když se ptá, jaký je nejdůležitější rok mezi lety 1948 a 1968, tak si odpovídá, že „bezpochyby“ to je rok 1963.³³⁴ Každý z mých novinářů začíná de facto své knižní vyprávění o pražském jaru rokem 1948 – je to tak pro mezinárodní veřejnost a smysluplnost příběhu nejlogičtější. Tad Szulc význam roku 1963 dobře argumentačně podporuje Kolderovou komisí, vzestupem Alexandra Dubčeka do nejvyšších stranických funkcí (1. tajemník ÚV KSS), sjezdem Svazu slovenských spisovatelů, 3. sjezdem Svazu československým spisovatelů a následným sjezdem slovenských novinářů a vydáním hry Václava Havla *Zahradní slavnost* a románu Ludvíka Vaculíka *Rušný dům*.³³⁵ S následující kapitolou by nás mohla propojit poznámka Harryho Schwartze o nedostatku potravin, který v roce 1963 přinutil režim zavést bezmasé čtvrtky.³³⁶

2.5.3 Ekonomika

Američtí novináři píší o ekonomice hodně. Čtenáře v demokratických zemích životní úroveň zajímá a může je zajímat. Zároveň jsou mí všichni čtyři novináři už jenom na základě svých očitých zkušeností k východnímu bloku a jeho plánovanému hospodářství a jeho možnostem více než skeptičtí. V jejich novinových nebo knižních textech nelze nalézt nějaké jásání nad komunistickými utopiemi a už vůbec ne nad reálným stavem. Vždy se jedná o popis zašlé slávy kdysi relativně

330 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 53.

331 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 163.

332 *Ibid.*, s. 192.

333 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 28.

334 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 180.

335 *Ibid.*, s. 180-187.

336 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 26.

vyspělé střední Evropy nebo výčet očividného nedostatku bydlení, ošacení, potravin nebo dopravních prostředků. Ruku v ruce s touto skepsí jde i střízlivý popis zamýšlených ekonomických reforem a hodnocení jejich představitelů. Novináři neodhadují možnost úspěšnosti ekonomických změn, byť zejména Anatole Shub vidí (vzorovou) Jugoslávii jako ekonomicky úspěšnější stát.

Tak jako nejsou ohromeni možnostmi reforem, nejsou ohromeni ani samotnými ekonomickými reformátory. Expert Harry Schwartz vypočítává všechny Šikovy vzory a předchůdce: Radoslava Seluckého, polské a jugoslávské pokusy a Jevseje Libermana v Sovětském svazu.³³⁷ Bez uvedení hlavního autora, Kurta Rozsypala (1916-2013), zmiňuje i československý pokus z konce padesátých let. Jako jeden z nejefektivnějších způsobů komunikace připomíná i Šikových šest televizních přednášek,³³⁸ z kterých si pilně činí poznámky (národní hospodářství jako prázdný příborník; dvě třetiny výrobních prostředků zastaralých; sto sedmáct hodin československého pracovníka versus dvanáct hodin západoněmeckého pracovníka na pořízení tranzistorového rádia přibližně stejné kvality).³³⁹ Tad Szulc kritizuje nedostatečné či spíše vůbec žádné Šikovo akademické vzdělání v ekonomii a opakovaně ho označuje za protégé Drahomíra Koldera, taktéž zájímajícího se o ekonomii.³⁴⁰

Stručně řečeno, podle Harryho Schwartze, základní, největší a asi nepřekonatelný problém spočíval v úmyslném vychýlení celé československé ekonomiky ve prospěch těžkého a zbrojního průmyslu. Toto vychýlení ve prospěch Sovětského svazu a dalších méně rozvinutých socialistických zemí bylo doprovázeno obrovskou neefektivností a špatným řízením. Slepí vedli slepé, neboť cenový systém neměl vůbec žádný vztah k ekonomické realitě a nikdo neznal ani nabídku nebo poptávku ani výrobní náklady. Velmi omezený kapitál (bez přístupu k půjčkám) byl špatně vynakládán nebo na léta „zamrzl“ v nedokončených projektech.³⁴¹ Československo dokonce v šedesátých letech vyznávalo nastavením své ekonomiky ideál těžkého průmyslu více než vzorový

337 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 32.

338 *Fakta*. Akademik Ota Šik [šestidílný publicistický cyklus]. Československá televize. 24. 6. – 10. 7. 1968.

Dostupné na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1064344210-akademik-ota-sik/>. [citováno 2024-07-24].

339 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 170.

340 Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 189.

341 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 30-31.

Sovětský svaz. Pouze čtyřicet procent celkového výkonu ekonomiky bylo určeno pro spotřebu, což Harry Schwartz označuje za doslova spartánskou askezi.³⁴² Československá ekonomika se v šedesátých letech nacházela ve stavu stagnace.³⁴³ Navíc poté, co se čínská ekonomika od osmdesátých let stala obrovskou světovou výrobnou všeho, je těžko představitelné, jak československou ekonomiku na přelomu padesátých a šedesátých let citelně oslabilo náhlé ukončení zásobování průmyslovými výrobky právě velkého čínského trhu.³⁴⁴

Některé myšlenky se mezi novináři pochopitelně opakují. Tak jako Clyde H. Farnsworth vidí možnost, aby Československo po roce 1945 bylo výkladní skříní socialismu, tak stejnou myšlenku zapsal i Harry Schwartz, který k ní přidal realitu a totiž, že tato „důležitá vrstva tuku“ udělala z Československa „dojnou krávu“ ve prospěch Indonésie, Ghany, Egypta, Kuby a dalších států.³⁴⁵ Československo, které na podzim roku 1968³⁴⁶ snížilo počet pracovních hodin ze čtyřiceti šesti na čtyřicet dva a zavedlo pětidenní pracovní týden,³⁴⁷ mimo jiné po vzoru Sovětského svazu z roku 1967,³⁴⁸ nemohlo být Sovětským svazem puštěno z jeho „pařátů.“ Vždyť Československo, jak již bylo řečeno, po Východním Německu hlavní „výrobní dílna“ Sovětského svazu, představovalo v roce 1967 zhruba pětinu veškerého sovětského obchodu se socialistickými zeměmi.³⁴⁹

2.5.4 Slovensko

Američtí novináři si poměrně hodně všimají „slovenského problému“ a to způsobem, který byl od československého tisku odlišný. Tak jako v případě popisování či spíše odhadování

342 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 14.

343 *Ibid.*, s. 29.

344 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 121.

345 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 15.

346 Je to podobná situace jako v případě „náhlého“ zavedení pravostranného provozu v Protektorátu Čechy a Morava 17. 3. 1939. Tento přechod se také dlouho připravoval a provedl jej až „nový“ režim – v obou případech okupační.

347 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 38.

348 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 118.

Během druhé světové války se v Sovětském svazu pracovalo v některých odvětvích 60 až 66 hodin týdně. Po válce byl počet týdenních pracovních hodin snížen na 48 (8 hodin denně od pondělí do soboty). Po několika sníženích denních pracovních hodin v letech 1956 a 1960 přišlo v roce 1967 na 50. výročí bolševické revoluce snížení na 5 pracovních dnů při zachování 41 pracovních hodin týdně. Nikita Chruščov sliboval v roce 1959, že sovětské pracovníci přejdou v roce 1964 na 35 pracovních hodin.

349 Schwartz, *An Introduction to the Soviet Economy*, s. 136-137.

zásadního sovětského tlaku v pozadí ani zde nemají žádná tabu. Musí svým čtenářům vysvětlit, co to Československo je, respektive kdo to jsou oni Češi a Slováci. Vždy vysvětlují problémy Slováků a Slovenska (Češi jsou bráni jako samozřejmí). Harry Schwartz třeba svým čtenářům ve zkratce vysvětluje, že československá historie je determinována spory dvou příbuzných ale odlišných národů.³⁵⁰ Anatole Shub popisuje, že při vzniku Slovenska v roce tisíc devatenáct set osmnáct existovalo maximálně sedm set padesát vzdělaných a uvědomělých Slováků.³⁵¹ Polyglot a rodilý mluvčí polštiny Tad Szulc přidává zajímavou lingvistickou poznámku, že slovenština (dle jeho slov zejména horské dialekty – zde má asi na mysli goralská či východoslovenská slovenská nářečí) je bližší polštině než čeština.³⁵² Harry Schwartz popisuje, jak se někteří Slováci, se kterými se setkal, bojí české většiny, cítí se diskriminovaní, přejí si autonomii, a především mu vysvětlovali, že pro Čechy jsou něco jako „bílé negři“ (white niggers).³⁵³

Zároveň Harry Schwartz vidí či spíše slyší po invazi sovětské mámení Slováků, kterým sovětský rozhlas po vzoru Hitlera nabízel samostatný stát nebo existenci „samostatného“ Slovenska jako šestnáctého svazového státu Sovětského svazu³⁵⁴ – po vzoru přání slovenských předválečných komunistů.³⁵⁵ O federalizaci píší novináři zejména při jejím uskutečňování – nikoli v průběhu pražského jara – ve shonu všech problémů jim připadal tento problém nepodstatným. Nejpregnantněji se vyjadřuje těsně před jejím uskutečněním ve svém článku Tad Szulc, který ji považuje za problematickou z důvodů rychlosti a poměru obou národů deset ku čtyřem.³⁵⁶ Ve svém dalším článku se pozastavuje jednak nad nečekanou rychlostí federalizace, Tad Szulc zmiňuje, že se očekávalo, že schválení a provedení federalizace bude trvat spíše roky než měsíce, a jednak se

350 Schwartz, *Eastern Europe in the Soviet Shadow*, s. 5.

351 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 21.

352 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 242.

353 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 21.

354 *Ibid.*, s. 230.

355 MACHÁČEK, Milan. *Gustáv Husák*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-388-7. s. 163 a násl.

356 SZULC, Tad. *Prague Abandons Its Worker-Management Plan*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 25. 10. 1968. s. 2. ISSN 0362-4331.

pozastavuje nad neřešeným osudem dvoumilionové (sic!) menšiny Maďarů a Rusínů (o Romech není ani zmínky) ve Slovenské socialistické republice.³⁵⁷

Anatole Shub v souvislosti s podpisem Bratislavské deklarace 3. srpna 1968 dokonce dvakrát na začátku a konci své knihy *An Empire Loses Hope* trefně připomíná, že na stejném místě, tedy v bratislavském Primaciálním paláci, nadiktoval podmínky v bitvě u Slavkova poraženému Rakousku francouzský diplomat Talleyrand (Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, 1754-1838) v bratislavském míru roku 1805.³⁵⁸ Clyde H. Farnsworth si při slavnostním vyhlášení federace v Bratislavě všímá, jak Alexander Dubček a Gustáv Husák paradoxně propagují federalizaci jako posílení jednoty Československé socialistické republiky a jak emocionální Alexander Dubček vyzdvihoval svou slovenskost.³⁵⁹

2.5.5 Židé a antisemitismus, Romové

Od začátku dvacátého století se říká, že noviny jsou jenom prvním hrubým náčrtem historie (journalism is only the first rough draft of history). Německý historik Martin Schulze Wessel založil svou knihu *Pražské jaro* také na tom, že antisemitismus, který v Polsku posloužil k oddělení protestujících studentů a intelektuálů ve městech od dělníků a venkova, chtěli odpůrci pražského jara v případě tohoto fenoménu použít obdobně.³⁶⁰ A stejně to jako probíhající událost viděl v březnu Harry Schwartz. Nejprve 14. března 1968 píše, že existují obavy z možných antisemitských útoků proti na příklad Eduardu Goldstückerovi nebo novináři Milanu Weinerovi (1924-1969).³⁶¹ Už

357 SZULC, Tad. Accord in Prague Sets Federation. Czechs and Slovaks to Get Equality in Parliament. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 27. 10. 1968. s. 15. ISSN 0362-4331.

358 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 11 a 409.

359 FARNSWORTH, Clyde H. Czechs, Slovaks Get A Federation As Law Is Signed. Plan, Effective Jan. 1, a Key Goal of Liberal Regime – Soviet Is Cool to Move. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 10. 1968. s. 1 (13). ISSN 0362-4331.

360 Schulze Wessel, *Pražské jaro*, s. 14.

„Šlo také o to rozpoznat a eliminovat antisemitismus... Pražské jaro vedlo proti tomuto resentimentu boj...

Tato souvislost stála dosud do značné míry stranou zkoumání, proto jí chce tato kniha věnovat zvláštní pozornost.“

361 SCHWARTZ, Harry. Czechs Comment on Moscow Trial. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 14. 3. 1968. s. 13. ISSN 0362-4331.

31. března ve svém článku píše, že někteří Novotného stoupenci proti oběma uvedeným antisemitské útoky zkoušeli.³⁶² To, že „Novotnovci“ varovali české dělníky před Slováky a Židy, tvrdí zpětně také Anatole Shub.³⁶³

Při dnešních více než nesnázích s konspiracemi nás jistě zaujme, že už při březnovém (1968) pobytu Harryho Schwartze v Praze tento zaznamenává, že v jednom z lidových vysvětlení pražského jara je Alexander Dubček jako hloupá loutka, za jejíž nitky tahají Židé – Eduard Goldstücker v domácí politice, Milan Weiner ve zprávách o zahraniční politice a Ota Šik ovládá ekonomiku.³⁶⁴ Harry Schwartz také dále píše o březnovém vypovězení dvou československých novinářů z Polska a celkovém utlumení zpravodajství o polských (antisemitských) událostech³⁶⁵ a společně s Anatolem Shubem³⁶⁶ píše o malé demonstraci proti antisemitismu před polským velvyslanectvím za účasti zhruba tří set lidí po skončení 1. máje.³⁶⁷

Tři novináři (krom Clyda H. Farnswortha) se zabývají shodně „vnitřním“ vlivem šestidenní války v červnu 1967 v Československu. Anatole Shub popisuje odpor československé veřejnosti ke kombinaci režimního antisemitismu a slibu o znovuvyzbrojení arabských států.³⁶⁸ Harry Schwartz upozorňuje na režimní antisemitské označování sionismu za nacismus.³⁶⁹ A Tad Szulc má za to, že strašlivý dopad na československé veřejné mínění má anti-izraelskost, přičemž situace Izraele připomíná Čechoslovákům situaci první republiky před Mnichovem. Odjezd jednoho z nejznámějších spisovatelů Ladislava Mňačka (1919-1994) do Izraele byl jen vyvrcholením všeho.³⁷⁰

Hodně o antisemitismu procesů padesátých let píše ve své knize *Czechoslovakia Since World War II* Tad Szulc. Domnívá se, že židovský původ byl možná nejdůležitějším faktorem při

362 SCHWARTZ, Harry. Prague's Revolution Within the Revolution. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 3. 1968. s. 106 (404, 443-445, 448, 451, 453, 456, 458). ISSN 0362-4331.

363 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 342.

364 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 5.

365 *Ibid.*, s. 115.

366 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 381.

367 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 144.

368 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 328.

369 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 40.

370 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 222.

zvolení Rudolfa Slánského (1901-1952) za hlavního obviněného.³⁷¹ Na příklad ale uvádí jeden z tehdejších „důkazů“ procesu a to večeri španěláků s Luigi Longem (1900-1980), bývalým generálním inspektorem interbrigád.³⁷² V roce 2018 bylo nalezeno šedesát dva hodin filmového záznamu z procesu, který je nyní zpracován a přepsán. Ani v těchto záznamech ze soudní síně ani ve zhruba poloviční propagandistické tak zvané *Hnědé knize* pravděpodobně Luigi Longo nebo jakýkoliv italský komunista nevystupuje.³⁷³ Luigi Longo byl v Praze na oficiální návštěvě 5. až 7. května 1968 a tehdejší večere se měl účastnit na příklad Josef Pavel (1908-1973), od dubna do srpna 1968 ministr vnitra, přesto všechno nepřináší také *Rudé právo* o procesech v souvislosti s Luigi Longem ani zmínku.

Bez ohledu na židovský původ Harryho Schwartze, Anatola Shuba i Tada Szulce, o kterém se ovšem vůbec nevyjadřují, je absence antisemitismu ve společnostech po druhé světové válce brána na Západě jako jedno z měřítek civilizace. Koneckonců Harry Schwartz už v létě 1962 na příklad podrobně rozebírá výjimečnou oficiální sovětskou statistiku, která se snaží dokázat, že v Sovětském svazu antisemitismus neexistoval a neexistuje.³⁷⁴ Stejně tak Clyde H. Farnsworth upozorňuje na to, že po invazi od moci odsunutý František Kriegel (1908-1979), byl mimo jiné jako Žid³⁷⁵ izolován od moskevských jednání.³⁷⁶ Stejně tak nezůstalo Clydem H. Farnsworthem

371 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 99.

372 *Ibid.*, s. 104.

373 *Politické procesy – Proces se Slánským*. Projekt Národního archivu a Ústavu pro studium totalitních režimů.

Dostupné na: <https://www.politickeprocesy.cz/cs/proces/proces-se-slanskym-7UCAbR>. [citováno 2024-07-24].

V prepisech všech 8 dnů procesu (20. 11. - 27. 11. 1952) hledána hesla „long“ a „italsk.“

374 SCHWARTZ, Harry. *Soviet Cites Data on Jewish Gains*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 13. 5. 1962. s. 32. ISSN 0362-4331.

H. Schwartz ze statistiky vybírá generála Jaakova Kreizera (1905-1969), nejvýše postaveného vojáka židovského původu od dob Lva Trockého (1879-1940). Dále sovětská statistika uvádí, že v zemi žije zhruba 1% Židů, kteří ale tvoří zhruba 10% vědců, 15% lékařů a 9% novinářů a spisovatelů.

375 Tad Szulc píše (*Czechoslovakia Since World War II*, s. 364) o známé urážce Františka Kriegla, kdy mu údajně měl jako „špinavému haličskému Židu“ nadávat Leonid Brežněv. Historik Martin Groman vysvětluje v Kriegelově životopisu, že tato urážka, kterou měl alternativně pronést Petro Šelest (1908-1996), pravděpodobně nikdy pronesena nebyla. Jednak si František Kriegel zaznamenával všechny sovětské výtky na svou osobu a různé zdroje (Alexander Dubček, Zdeněk Mlynář, Ota Šik) se neshodují na čase a místě urážky.

GROMAN, Martin. *Kriegel. Voják a lékař komunismu*.

Praha: Paseka a ÚSTR, 2023. ISBN 978-80-7637-379-2. s. 309-310 a 523-524.

376 FARNSWORTH, Clyde H. *Ex-Leader Heads Prague Hospital. Dr. Kriegel Was Forced Out Under Soviet Pressure*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 6. 10. 1968. s. 8. ISSN 0362-4331.

nepovšimnuto, jak bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek (1913-1993) byl sovětskou *Izvestií* rasisticky a mylně označen za Žida.³⁷⁷

K anonymním antisemitským letákům včetně odpovědi Eduarda Goldstückera v *Rudém právu*,³⁷⁸ kterým se věnuje jak Harry Schwartz³⁷⁹ a Tad Szulc,³⁸⁰ se také věnoval v *Nadějích a zklamáních* novinář Jiří Vančura, který k nim přidal kauzu odhaleného podvrhu poděkování ve snaze za dosažení židovské světovlády od Simona Wiesenthala (1908-2005),³⁸¹ a rozsáhle historik Martin Schulze Wessel.³⁸² Na toto téma, letákům a obecně pokusům o antisemitismus, jsem se soustředil už v rámci bakalářské práce.³⁸³

Ve všech relevantních materiálech, novinových článcích a komentářích i knihách, jsou českoslovenští Romové zmíněni pouze jednou, ale v tomto případě je jim věnován alespoň celý samostatný článek. Clyde H. Farnsworth píše na začátku listopadu 1968, že mladí košičtí Romové byli vůči sovětským okupantům nejodvážnější³⁸⁴ a byli nejbliže, v případě daného rozhodnutí majoritní společnosti, k násilnému odporu. V Košicích, kde jsou usazeni a pracují se železem po staletí, je jejich patriotismus přes trvalou diskriminaci ze strany gádžů také důsledkem jejich uznání a podpory v Dubčecově éře.³⁸⁵

377 FARNSWORTH, Clyde H. Hungarians Begin Leaving Slovakia.

Start the Pullout of Warsaw Pact Forces – Poles May Be Next to Depart.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 10. 1968. s. 1 (2). ISSN 0362-4331.

378 Anonym (a vysvětlující text Eduarda Goldstückera). Občane, pozor!

Rudé právo. Praha: Ústřední výbor KSČ, 23. 6. 1968. s. 3. ISSN 6032-6589.

379 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 154 a 169.

380 Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 340.

381 Vančura, Naděje a zklamání, s. 53.

382 Martin Schulze Wessel věnoval problematice antisemitismu 5-10% své práce *Pražské jaro*.

Spitzer, Pražské jaro Harryho Schwartze, s. 53 (poznámka 321).

383 Spitzer, Pražské jaro Harryho Schwartze, s. 51-54.

384 Bartolomej Horváth (1947-1968) byl smrtelně postřelen při snaze o rozbití periskopu tanku lopatou. Na pamětní desce v Košicích ovšem není uveden.

SMATANA, Lubomír. Mezi oběťmi okupace v Košicích chybí Rom, který zaútočil na sovětský tank lopatou.

Český rozhlas, 8. 8. 2018. Dostupné na https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/srpen-1968-na-slovensku-serial_1808080830_jak. [citováno 2024-07-24].

385 FARNSWORTH, Clyde H. Occupation Stirs Czechoslovak Gypsies' Patriotism.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 3. 11. 1968. s. 18. ISSN 0362-4331.

2.5.6 Kultura

Clyde H. Farnsworth, Anatole Shub, Harry Schwartz a Tad Szulc byli inteligentní a formálně i neformálně vzdělaní muži a kultura dané společnosti je samozřejmě zajímala. Nicméně neznalost místního jazyka přece jen omezila možnosti jejich pozorování. A také nepřijíždějí do Československa pozorovat kulturu – k tomu jsou povoláni jiní, na které také upozorňují – ta je jen širší částí jejich pozorovací perspektivy. Z těchto důvodů – podobně jako v následující kapitole o reáliích pro americké čtenáře – sklouzávají k určitým zjednodušením. Takže československá (často jen „pražská“) kultura je představena v určité zkratce – je redukována na několik nejznámějších jmen a názvů. Tím, jak je pražské jaro spojeno s československými spisovateli a novináři, jsou Ludvík Vaculík, Ladislav Mňačko, Pavel Kohout a Jan Procházka (1929-1971) považováni všemi mými novináři za důležité postavy ale ve smyslu politickém nikoli primárně kulturním.

Na prvním místě můžeme zmínit Karla Čapka (1890-1938), kterého zmiňují v knihách všichni novináři ale zejména v souvislosti se čtením jeho eseje *Proč nejsem komunistou?* (1924) na vysloveně protikomunistické demonstraci 3. května 1968 na Staroměstském náměstí.³⁸⁶ Anatole Shub k tomu ještě na jiném místě přidává autorství cenných science fiction prvotin *R.U.R.* (1920) a *Války s mloky* (1936).³⁸⁷ Tad Szulc v souvislosti s Čapkovým esejem zmiňuje jeho tabuizaci za komunistického režimu a společně s Franzem Kafkou (1883-1924) v roce 1963 snahu o publikaci jejich děl.³⁸⁸ Franz Kafka hraje v knihách mých hrdinů ještě větší roli, neboť Anatole Shub si jeho Josefa K. z *Procesu* (1925) zvolil jako alegorické vyobrazení československé společnosti a jeho popravou z konce románu otevírá na příklad kapitolu o invazi.³⁸⁹ Franz Kafka u Tada Szulce stojí dvakrát po boku Karla Čapka jako příklad rozkročení české kultury mezi Západem a Východem.³⁹⁰ Tad Szulc si také všímá, že v Praze – mylně uvádí Národní divadlo, ve skutečnosti se hrála Divadle S. K. Neumanna (dnes Divadlo pod Palmovkou) – se hrála hra Edwarda Albeeho (1928-2016) *Kdo*

386 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 145.

387 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 114 (autor hry a románu) a 381 (autor eseje).

388 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 80 (zákaz) a 186 (snaha o nové publikace Kafkových knih).

389 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 369.

390 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 55 a 186.

se bojí *Virginie Woolfové?* (1962) už o rok později pod neobvyklým názvem *Kdo pak by se Kafky bál?*³⁹¹

Všichni novináři velice vyzdvihují slovenského spisovatele Ladislava Mňačka zejména pro jeho dílo *Opožděné reportáže* (Oneskorené reportáže, 1963) a samozřejmě popisují jeho přechodný útek do Izraele. Tad Szulc si zejména všimá Ladislava Mňačka na sjezdu slovenských spisovatelů, při jeho emigraci do Izraele i jako autora knihy *Jak chutná moc* (Ako chutí moc, 1968).³⁹² Anatole Shub zasazuje *Opožděné reportáže* do souvislostí – jednak jako navázání na Solženicynův *Jeden den Ivana Děnisoviče* (1962) a díla maďarského spisovatele a v letech 1938 až 1955 přeživšího sovětských gulagů Jozsefa Lengyela (1896-1975) a jednak jeden ze symbolů destalinizace.³⁹³ Nejvíce se však Ladislavu Mňačkovi věnuje Harry Schwartz. Nejprve jej označuje za jednoho z prvních odvážných, kteří artikulovali zločiny stalinismu (včetně svých vlastních).³⁹⁴ Následně o něm píše jako o snad nejpoblíbenějším žijícím československém spisovateli vůbec, jehož děl se prodalo přes jeden milión kusů,³⁹⁵ a jeho *Opožděné reportáže* jako (krom jejich mimořádné popularity) poučné pro československou veřejnost byť nikoli na umělecké úrovni Alexandra Solženicyna (1918-2008).³⁹⁶ Za jeho krátkodobým odchodem do Izraele vidí i osobní vztek nad zákazem vydání *Jak chutná moc* a přebírá na celou stránku část jeho prohlášení, které na Západě učinil.³⁹⁷ Harry Schwartz napsal i předmluvu do anglického překladu Mňačkova románu o týdnu po invazi *The Seventh Night* (1969; *Siedma noc*, 1968).³⁹⁸ V předmluvě je pražské jaro představeno jako vzpoura intelektuálů a Ladislava Mňačka představuje jako nejoslavovanějšího československého novináře s

391 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 321.

Českými verzemi tohoto překladatelského oříšku skvěle hry se ve své diplomové práci *České překlady hry Kdo se bojí Virginie Woolfové? od Edwarda Albeeho* (2017) zabývala Pavla Stejskalová.

STEJSKALOVÁ, Pavla. *České překlady hry Kdo se bojí Virginie Woolfové? od Edwarda Albeeho*. Brno, 2017.

81 s. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D.

392 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 184, 205 a 223-224.

393 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 214 a 330.

394 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 17.

395 *Ibid.*, s. 49.

396 *Ibid.*, s. 28.

397 *Ibid.*, s. 50

398 MŇAČKO, Ladislav. *The Seventh Night*. Dutton, 1969. 220 s. Předmluva Harryho Schwartze. LCCN 76-76197.

prestiží na úrovni Jamese Restona (1909-1995) či Waltera Lippmanna (1889-1974) byt' stále komunistu s „podivnými“ názory.³⁹⁹

Ruský spisovatel Alexander Solženicyn tedy slouží jako etalon politické naléhavosti díla i umělecké kvality a v literatuře o Československu vystupuje jako nástroj politického boje. V této souvislosti jej uvádí na příklad v souvislosti se čtením jeho dopisu Pavlem Kohoutem jak Tad Szulc⁴⁰⁰ tak Harry Schwartz, který Pavla Kohouta označuje za kdysi nejlepšího protirežimního propagandistu.⁴⁰¹ Můj dědeček si i po padesáti letech vzpomněl na jeho prorežimní „řádění a trdlování“ na náměstí na přelomu čtyřicátých a padesátých let. Stejně tak všichni tři autoři znají a uvádí do svých knih Václava Havla. Harry Schwartz⁴⁰² i velmi přesně Anatol Shub⁴⁰³ připomínají jeho volání po nekomunistické opozici v dubnovém čísle *Literárních Listů*.⁴⁰⁴ Harry Schwartz představuje Václava Havla především jako autora her *Vyrozumění* (1965) a již zmíněné *Zahradní slavnosti*.⁴⁰⁵ Tad Szulc kromě známého přetahování s StB o mikrofon⁴⁰⁶ v bytě Václava Havla znovu zmiňuje *Zahradní slavnost*, kterou hodnotil americký odborník na východoevropskou kulturu Yorick Blumenfeld (1932-2024). Yorick Blumenfeld, kulturní reportér magazínu *Newsweek* pro východní Evropu od roku 1965 a autor knihy *See Saw: Cultural Life in Eastern Europe* (1968), upozornil mimo jiné na to, jak se publikum nemůže nabažit mnohokrát opakovaného, a doposud tabuizovaného, slova „likvidace.“⁴⁰⁷ Harry Schwartz také vtahuje do textů dalšího znalce, britského Kennetha Tynana (1927-1980), který v roce 1967 vyzdvihl Prahu jako „hlavní evropské město

399 Mňačko, *The Seventh Night*, s. 3-5.

400 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 226-227.

401 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 43.

402 *Ibid.*, s. 127.

403 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 377.

404 HAVEL, Václav. Na téma opozice.

Literární listy. Týdeník Svazu čs. spisovatelů. Roč. I (1968), č. 6, s. 4. (Literární noviny. Roč. XVII, č. 6.).

Václav Havel se snažil i po praktické stránce. 13. 4. 1968 svolal do svého bytu na nábřeží několik desítek osobností a došlo zde k propojení zakladatele KANu Ludvíka Rybáčka (1938-2014) a filozofa Ivana Svitáka (1925-1994).

HOPPE, Jiří. *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*.

Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-216-2. s. 145 a 150.

405 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 27-28.

406 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 473.

407 *Ibid.*, s. 186-187.

divadla.⁴⁰⁸ Dalším všemi zmíněným autorem je v případě polského března básník Adam Mickiewicz (1798-1855) autor hry *Dziady* (1823-1860).

Stejně tak Harry Schwartz, Anatole Shub i Tad Szulc zmiňují oscarový film *Obchod na korze* (1965). Harry Schwartz a Tad Szulc přidávají i *Lásky jedné plavovlásky* (1965) a taktéž oscarové *Ostře sledované vlaky* (1966). Anatole Shub připomněl, jaké nadšení v lednu 1963 vzbudil v Československu první western od komunistického puče – *V pravé poledne* (*High Noon* z roku 1952).⁴⁰⁹ Jinak asi největším obdivovatelem či zapisovatelem filmové kultury ve spojitosti s pražským jarem byl Tad Szulc. Hodně se věnuje propagandistickému zneužití natáčení amerického filmu *Most u Remagenu* (*The Bridge at Remagen*, 1969).⁴¹⁰ Zároveň popisuje, jak si poslanci během nepřetržitého zasedání Národního shromáždění měli odpočinout při sledování tehdy zcela nového filmu *Rozmarné léto* (1968)⁴¹¹ a jak zhruba měsíc po invazi se v Praze stály fronty na *Jak ukrást Venuši* (*How to Steal a Million*, 1966).⁴¹²

Novináře také vždy zaujme oblečení a obuv obyvatel na místě, ze kterého reportují. Harry Schwartz, Anatole Shub a už jednou zmíněný americký rusista Richard Pipes byli zděšeni při své první návštěvě Sovětského svazu v polovině padesátých let. Richard Pipes psal o lidech, kteří vypadali, „jako by právě vylezli z jeskyně.“⁴¹³ V šedesátých letech viděli Harry Schwartz a Anatole Shub v Sovětském svazu relativně velké zlepšení. V případě Československa si jak Harry Schwartz tak Tad Szulc všímají přebírání západní kultury. Harry Schwartz píše o tom, jak se Praha stala hlavním městem beatníků a kultury hippies.⁴¹⁴ Tad Szulc postřehl v květnu (sic!) 1968 aktuální mánii roláků.⁴¹⁵ Oba dva pozorují také mánii modrých džín a navíc vidí Harry Schwartz roztodivné

408 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 27.

409 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 127.

410 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 322-323.

411 *Ibid.*, s. 429.

412 SZULC, Tad. Czechs Remember a 'Cruel Morning,' Poem to the Dead Is Read by a Soldier in Prague. *The New York Times*. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 16. 9. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

413 Pipes, *Vixi*, s. 126.

414 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 26-27.

415 SZULC, Tad. U.S. Cultural Life in Prague Is Thriving Amid Change.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 28. 5. 1968. s. 6. ISSN 0362-4331.

účesy⁴¹⁶ a Tad Szulc dlouhé vlasy a vousy.⁴¹⁷ U Anatola Shuba je vidět – oproti relativně mělké znalosti československé kultury – hluboká a dlouhodobá znalost ruské kultury (díky znalosti jazyka), kterou dokazuje na mnohých popisech aktuálních filmů, knih, oper a baletů – jenom Alexandra Solženicyna zmiňuje více než pětatřicetkrát.

Přes veškeré přejímání vnějších znaků západní kultury si Tad Szulc všímá, že československé studenty vůbec nezajímá francouzský květen, nová levice, Rudý Danny (Daniel Cohn-Bendit, narozený 1945) ani Herbert Marcuse (1898-1979).⁴¹⁸ Zajímavé také je, jak dnes zapomenutého spisovatele Ladislava Bublíka (1924-1988), autora románu *Páteř*⁴¹⁹ (1963), hodnotí Harry Schwartz⁴²⁰ a Tad Szulc vysoko a uvádí jej po bok dodnes slavných autorů. Tad Szulc zároveň mylně píše, že se jedná o román z prostředí československých věznic.⁴²¹ Na konci května 1968 pak skrze Ladislava Bublíka popisuje dva problémy československé dělnické třídy – ne úplné pochopení demokratizace a zároveň ohrožení přechodem ekonomiky od těžkého průmyslu.⁴²²

A last but not least je zde Praha, krásné tisícileté město dle Tada Szulce,⁴²³ a hotel Alcron (Štěpánská 623/40, Praha 1 – Nové Město) jako společné bydliště všech novinářů. Historické jádro Prahy je jistě nádherné, nicméně mí novináři se nevyžívají v jeho romantickém popisu, omezí se pouze na, řekli bychom povinné pozitivní, hodnocení. Harry Schwartz zde byl již v roce 1962, kdy Prahu hodnotil především jako strachuplné město (i ve srovnání s ostatními komunistickými metropolemi).⁴²⁴ Anatole Shub byl v Praze na delší návštěvě v roce 1963. Prahu důkladně obhlédl a

416 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 27.

417 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 4

418 SZULC, Tad. In *Prague, a New Sense of Identity*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 9. 1. 1969. s. 51 (64). ISSN 0362-4331.

419 BUBLÍK, Ladislav. *Páteř. Z deníku neznámého brigádníka*. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě, 1963. 242 s.

420 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 28.

Harry Schwartz uvádí Ladislava Bublíka vedle Václava Havla a Ladislava Mňačka.

421 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 187.

422 SZULC, Tad. *Czech Liberal Leader Seeks Workers' Support*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 29. 5. 1968. s. 3. ISSN 0362-4331.

423 SZULC, Tad. *General Gives Up Czech Party Post. Ex-Defense Chief Concedes He Tried to Aid Novotny*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 2. 6. 1968. s. 13. ISSN 0362-4331.

424 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 18.

Harry Schwartz zde byl primárně kvůli ekonomice. Komunistické státy dosáhly 37% podílu na světové průmyslové produkci. 10. 6. 1962 byl neobvyklým reportérem *Timesů* na 20. výročí vyhlazení Lidic, při kterém obecnost klidně vyslechlo Novotného kritiku Západu.

SCHWARTZ, Harry. *Red Bloc Slowed In Output Drive*.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 10. 6. 1962. s. 18. ISSN 0362-4331.

sociologicky a politologicky Československo ohodnotil. Jednu stranu z osmi stran svého dopisu věnuje opěře *Don Giovanni*.⁴²⁵ Zajímavé je, jak do dnešních dnů (přinejmenším do roku 2022) je platná zpráva Tada Szulce o rusifikaci pražské čtvrti Bubeneč.⁴²⁶ Podle ní Rusové požadují pro sebe a své rodiny šest set domů a bytů. Rozsáhlý majetek dvaceti osmi budov zdědila ruská federace.⁴²⁷

Všichni mí novináři bydleli při všech svých pobytech v Alcronu. Hotel Alcron otevřel podnikatel Alois Krofta (1888-1958) v roce 1932 i za účasti Edvarda Beneše (1884-1948). Alcron hostil Waltera Runcimana (1870-1949) při jeho misi, německou okupační správu a v květnu 1945 i československou vládu. Zajišťoval stravování při účasti Československa na světových výstavách Expo 58 i 67. V šedesátých letech a konkrétně v roce 1968 neměl hotel Alcron příliš konkurentů. Jeho ústup ze slávy přišel podle Jana Štemberka a Ivana Jakubce v sedmdesátých letech (mimo jiné s kotelnou na uhlí v posledním patře fungoval příznačně bez generální rekonstrukce od dubna 1932 do prosince 1990).⁴²⁸ Na situaci v komunistických státech byli novináři relativně zvyklí. Komentují zpětně pouze to, že o neustálých odposleších nebylo pochyb. Harry Schwartz hovoří o odposlechy proslule prolezlém hotelu.⁴²⁹ Těžko říci, jestli situace nebyla ještě horší. Spolupracovníky Státní bezpečnosti byli snad v hotelu úplně všichni – od dlouholetého ředitele až po posledního číšníka.⁴³⁰

SCHWARTZ, Harry. Czech Chief Denounces West at Lidice Memorial.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 11. 6. 1962. s. 6. ISSN 0362-4331.

425 SHUB, Anatole, *Views of Prague* (nepublikovaný dopis). New York City: Institute of Current World Affairs, 5. 4. 1963, 8 s. Dostupné na <https://www.icwa.org/anatole-shub-newsletters/>.

426 SZULC, Tad. Russian Advisers Pour Into Prague; A Long Stay Seen.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 23. 9. 1968. s. 1 (16). ISSN 0362-4331.

427 HRADÍLEK, Ludvík. Obrazem: Kreml v Bubenci. Podívejte se, co všechno Rusko v pražské čtvrti vlastní. *Aktuálně.cz*, aktualizováno 19. 4. 2021. Dostupné na <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kreml-v-bubenci-co-vsechno-rusko-v-praze-vlastni/r~5faf412c397e11e8a79a0cc47ab5f122/>. [citováno 2024-07-24].

428 ŠTEMBERK, Jan a JAKUBEC, Ivan. *Hotel Alcron. K dějinám symbolu českého a československého hotelnictví*.

Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-4971-9. s. 22 a násl.

Hotel měl být původně uzavřen na konci roku 1989.

V roce 1968 mohly hotelu Alcron (interhotel A de luxe*) v Praze teoreticky konkurovat jen (čtyři) hotely: Esplanade* (1927), Wilson (1927), Steiner (1929; stranický hotel „Praha“ v Celetné ulici do stavby nového stranického hotelu v Praze 6 v roce 1981), International* (1956; hotel v režii Ministerstva národní obrany), Jalta* (1958) a Parkhotel (1967). V roce 1971 byl otevřen Olympic a v roce 1974 InterContinental.

Praha. Orientační plán. 4. vyd. Praha: Kartografie Praha, 1973. s. 18-20 (seznam hotelů).

429 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 18.

430 Jeden číšník hotelu Alcron byl zároveň celoživotním spolupracovníkem Státní bezpečnosti v letech 1952 až 1988.

HAVLÍK, Adam. *Veksláci v socialistickém Československu*. Praha, 2020. 330 s. Disertační práce (Ph.D.).

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Ústav hospodářských a sociálních dějin.

Vedoucí disertační práce: doc. PhDr. Michal Pullmann, Ph.D.

Tato práce vyšla také knižně: HAVLÍK, Adam. *Marky, bony, digitálky: veksláci a fenomén veksláctví v socialistickém Československu*. Vyšehrad – Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2022.

Dokonce existoval i typ popelníku s odposlechem nazvaný podle hotelu. Krom odposlechů byli na (některých) pokojích instalovány i průzory na tajné fotografování. Státní bezpečnost si v sousední a v protější budově pořídila opěrný bod respektive základnu pro sledování osob.⁴³¹ Historik Adam Havlík popisuje, jak spolu s Tuzexem, který byl otevřen v rámci hotelu Alcron již v roce 1960,⁴³² začali zdejší prostory do jisté míry ovládat veksláci.⁴³³ Státní bezpečnost byla pro svůj zájem o informace krom zaměstnanců hotelu provázána do určité míry také s veksláky nebo prostitutkami. O tomto dalším negativu komunistického života a ubytování novináři vůbec nehovoří. Pravděpodobně žádné služby podobného druhu vůbec nepotřebovali, i když v příští kapitole najdeme jednu drobnou výjimku.

2.5.7 Realie pro americké čtenáře

Smutné je, že dějiny Československa se v očích zahraničních komentátorů a hlavně čtenářů zúží na opravdu jen několik postav a dat. Na druhou stranu je jasné, že toto se děje u každé cizí a vzdálené země či u většiny obyvatelstva i u země vlastní. Mí novináři používají mimořádně stručný popis historie jednak pro uvedení čtenáře do děje a jednak – a to především – pro vysvětlení československé situace. Z předbělohorských postav se objeví alespoň jednou Jan Žižka, když Harry Schwartz ojediněle kritizuje československé politiky, že za model chování místo Haškova Josefa Švejka měli zvolit právě Jana Žižku.⁴³⁴ Harry Schwartz si jako jediný z vybraných novinářů osvojil hlavní postavu románu Jaroslava Haška (1883-1923) a použil ji napříč svým dílem o Československu. I Alexandera Dubčeka označuje (spíše v pozitivním duchu) za „umně sabotujícího“ Švejka, který ujišťoval a přesvědčoval sovětské vedení, ale – až na stále se zvětšující prostor svobody – se nic neměnilo.⁴³⁵ I ve zpětném ohlédnutí v komentáři v srpnu 1969 opět

431 Štemberk, Hotel Alcron, s. 111-112.

Autoři na jedné straně (111) uvádí, že návštěvníci neměli o odposlouchávání „ani potuchy,“ aby na té samé a další straně (111-112) toto tvrzení vyvrátili s tím, že to cizinci věděli a byli na to v zahraničí upozorňováni.

432 Havlík, Veksláci v socialistickém Československu, s. 66.

433 Ibid., s. 104-105.

434 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 266.

435 Schwartz, Eastern Europe in the Soviet Shadow, s. 77.

popisuje československou strategii na modelových příkladech Jana Husa anebo Josefa Švejka.⁴³⁶ Příklady Jana Žižky a Josefa Švejka však používá výlučně Harry Schwartz.

Relativně často a u všech autorů se objevuje Jan Hus a méně pak Jan Amos Komenský (1592-1670). V úvodu své krátké práce *The Invasion of Czechoslovakia* přesně takto (v Masarykově duchu Josefem Pekařem (1870-1937) kritizovaném⁴³⁷) shrnuje Tad Szulc na dvou stranách československou historii – Jan Hus, Jan Amos Komenský a Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937).⁴³⁸ Stejně tak podle Anatola Shuba českoslovenští nekomunisté považovali režim nedůstojný tradicím Jana Husa, Jana Amose Komenského a Tomáše Garrigua Masaryka.⁴³⁹ Tad Szulc do zmíněné trojice vkládá ještě Franze Kafku a Karla Čapka.⁴⁴⁰ Jak Jana Husa tak Jana Amose Komenského, spíše však uváděného v latinské nebo německé variantě jména jako (Johann Amos) Comenius, používají autoři (v díle Clyda H. Farnswortha a Harryho Schwartze se Jan Amos Komenský nevyskytuje) v pozitivním smyslu jako připomenutí české vyspělosti. Najdou se však i výjimečně jiná použití. Jak Anatole Shub⁴⁴¹ tak Tad Szulc⁴⁴² popisují úvahy československého komunistického vedení v červenci 1968 na negativním příkladu Jana Husa – hlavně neopouštět bezpečí země, aby nedošlo k „upálení.“ Na jiném místě píše Anatole Shub, že českoslovenští komunističtí vůdci věřili sovětskému režimu jako Jan Hus.⁴⁴³ Harry Schwartz se zase domnívá, že Československo jednalo v tradici Husovy pravdy.⁴⁴⁴ Tad Szulc označuje českou historii za trvale depresivní s některými ještě depresivnějšími body,⁴⁴⁵ ale upozorňuje, že pražské jaro je mylně přirovnáváno k husitské revoluci, která naopak sebe samu jako „revoluci“ vnímala a vyhlásila.⁴⁴⁶ Na

436 SCHWARTZ, Harry. For Moscow, the Unrest Has Ominous Portents.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 24. 8. 1969. s 183. ISSN 0362-4331.

437 Na Jana Husa a Jana Amose Komenského se Tomáš Masaryk dívá jako na „své příbuzné v českých dějinách.“

PEKAŘ, Josef. *Masarykova česká filosofie*. 3. vyd. Praha: Historický klub, 1927. s. 30-31.

438 Szulc, *The Invasion of Czechoslovakia*, s. 18-19.

439 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 327.

440 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 55.

441 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 397.

442 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 192.

443 Shub, *An Empire Loses Hope*, s. 370.

444 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 178.

445 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 6.

446 *Ibid.*, s. 260.

příkladu uvolněného léta 1968 popisuje, jak Češi přes veškeré těžkosti a porážky od Jana Husa po Sovětský svaz dovedou paralelně žít příjemný život.⁴⁴⁷

Poměrně hojně uvádějí v textech všichni čtyři novináři Tomáše G. Masaryka a Jana Masaryka. Stejně tak jako v případě Franze Kafky je to především v rámci jejich „života po životě.“ Tyto postavy se tedy objevují v textech zejména v souvislosti s fenoménem pražského jara, ale případně – zejména Tomáš Garrigue Masaryk – se objevují jako pozitivní historické příklady. Kouzelné Schwartzovo „přeložení“ Dubčekova životopisu pro angloamerické čtenáře již bylo zmíněno,⁴⁴⁸ nicméně podobně úsměvný je Szulcův popis (po vzoru New Yorku nebo Londýna) pražské ulice Na Příkopě jako „pražského finančního centra.“⁴⁴⁹ Zejména Harry Schwartz hodnotí dokument *Dva tisíce slov* jako opravdu mírný oproti dobovým projevům alabamského guvernéra a čtyřnásobného prezidentského kandidáta George Wallace (1919-1998) nebo projevům v rámci Strany černých panterů.⁴⁵⁰ Velmi komplikované přirovnání mezi kauzou Jana Šejny a kauzou amerického úředníka Algera Hisse (1904-1996), obviněného v roce 1948 ze špionáže ve prospěch Sovětského svazu, používá na konci března 1968 Harry Schwartz.⁴⁵¹ Jak již bylo řečeno, Clyde H. Farnsworth popisuje nadšení mladých při zakládání klubů na Dubčekovu podporu jako podobné nadšení v prezidentské kampani demokratického senátora Eugena McCarthyho (1916-2005),⁴⁵² přičemž Harry Schwartz upozorňuje, že Eugen McCarthy, pohybující se na politické platformě proti válce ve Vietnamu, kritizoval i to málo, co americká administrativa po invazi do Československa říkala a dělala.⁴⁵³ Je jasné, že tato přirovnání vždy kulhají alespoň na jednu nohu, ale pro americké čtenáře mohla být samozřejmě užitečná.

447 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 320.

448 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 73.

449 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 367.

450 *Ibid.*, s. 160.

451 SCHWARTZ, Harry. Prague's Revolution Within the Revolution. *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 3. 1968. s. 106 (404, 443-445, 448, 451, 453, 456, 458). ISSN 0362-4331.

452 FARNSWORTH, Clyde H. Dubcek Fan Clubs Spring Up in Czechoslovakia.

Their Atmosphere and Young Staffs Recall Enthusiasm of McCarthy's Drive.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 11. 10. 1968. s. 12. ISSN 0362-4331.

453 Schwartz, *Prague's 200 Days*, s. 223.

2.5.8 Novináři jako aktéři dění

Československo se samozřejmě těšilo pozornosti amerických novinářů již před rokem 1968. Kdo může říci, že byl před svým zatčením a popravou varován a navíc ještě světoznámým deníkem *The New York Times*? Tak začala „ingerence“ amerických novin do československé politiky. Ministr zahraničí Vladimír Clementis (1902-1952) byl totiž při svém reprezentování Československa v organizaci Spojených národů, prozatímně (1946-1951) sídlící ve vesnici Lake Success ve státě New York, varován článkem 24. října 1949 na titulní straně *Timesů* o svém připravovaném zatčení a procesu po návratu do Československa.⁴⁵⁴ Článek navíc napsal C. L. Sulzberger (1912-1993), nejvlivnější zahraniční reportér a synovec vydavatele *Timesů*.⁴⁵⁵ Tad Szulc, v té době reportér pro agenturu United Press, byl jedním z mnoha novinářů, který jej denně pronásledovali a žádali o komentář. Vladimír Clementis se oficiálně nevyjádřil, nicméně podle Tada Szulce neoficiálně řekl, že se samozřejmě domů vrátí,⁴⁵⁶ což také učinil a byl 3. prosince 1952 popraven.

Obecně Američané a američtí novináři to měli pochopitelně v Československu padesátých let ale i šedesátých let⁴⁵⁷ těžké.⁴⁵⁸ Zpravodaj *The New York Times* Dana Adams Schmidt, který je zahrnut mezi *Dalšími zahraničními novináři* a o kterém píše Clyde H. Farnsworth, že ve stáří trpěl nedůstojnou nouzí,⁴⁵⁹ odešel z Československa v roce 1950. A to dobře udělal, protože od dubna 1951 do května 1953 byl v Praze zavřený a odsouzený na deset let, Tad Szulc mylně uvádí na

454 SULZBERGER, C. L. Czech Foreign Chief, Now at U.N., Said to Face Inquiry on 'Deviation'.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 24. 10. 1949. s. 1 (4). ISSN 0362-4331.

455 Schwartz, Prague's 200 Days, s. 5-7.

456 Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 85-86.

457 V říjnu 1966 byl v Praze po změně trasy letu z Moskvy zadržen Američan československého původu Vladimír Kazan-Komarek (~1925-1971). Schwartz, Prague's 200 Days, s. 27.

V roce 1967 v Praze za nevyjasněných okolností zemřel ředitel Amerického výboru pro pomoc židovským uprchlíkům Charles Jordan (1908-1967). Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 231-233.

458 Nicméně veškerá příkoří vrcholila rychlým vyhoštěním. Zahraniční novináři se během pražského jara neseťkali s výstražným zadržením a odsouzením jednoho z nich. V Sovětském svazu byl jako poslední uvězněn v září 1986 americký novinář Nicholas Daniloff (narozen 1934) a poté až v Rusku byl v březnu 2023 zadržen a následně v červenci 2024 odsouzen americký novinář Evan Gershkovich (narozen 1991), který jako syn židovských emigrantů ze Sovětského svazu sdílí řadu podobností s Anatolem Shubem.

NECHEPURENKO, Ivan. Evan Gershkovich Sentenced to 16 Years in Russian Prison on Fabricated Charges.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 20. 7. 2024. s. 1. ISSN 0362-4331.

459 Farnsworth, Tangled Bylines, s. 238-239.

dvacet let,⁴⁶⁰ americký korespondent agentury Associated Press William N. Oatis (1914-1997).⁴⁶¹ V letech 1955 až 1957 vedl v Praze kancelář *New York Times* také již zmíněný Sydney Gruson.

Tad Szulc si velmi pochvaluje svou českou sekretářku a překladatelku Kitty Voleníkovou (~1925-?). Velmi úzce s ní, a zpravodajem Associated Press Peterem Rehakem, spolupracoval ve dnech bezprostředně následujících po invazi. Při přepisování informací z Československého rozhlasu plakala.⁴⁶² Nicméně Tad Szulc se asi nedozvěděl, že Kitty Voleníková měla v letech 1964 až 1965 komplikovaný vztah se Stewartem Reidem (~1927-?), pracovníkem kanadského velvyslanectví. Stewart Reid se narodil ve Skotsku, po druhé světové válce se stal občanem Kanady a od večírku k jeho třicátým sedmým narozeninám se spolu začali intimně stýkat. Na podzim roku 1965 byli oba kontaktováni a vydírání Státní bezpečností. Mezi milenci se rozhořel spor, zda ho Kitty Voleníková vlákala do pastí nebo je také obětí. Půl roku předával Stewart Reid československé straně, podle jeho slov, především bezcenné informace o skutečném stavu východoněmecké ekonomiky. Před odjezdem z Československa si za obdržené peníze koupil nové auto. Kitty Voleníková emigrovala z Československa a od roku 1974 žila v Kanadě. Kauza byla odhalena po roce 1990, ale Stewart Reid nebyl nikdy předvolán k soudu.⁴⁶³

Po celou dobu pražského jara byl příjezd a pobyt v Československu pro americké novináře značně nejistý. Jen v případě *New York Times* nebylo umožněno přijet ještě před zvolením Alexandra Dubčeka prvním tajemníkem Richardu Ederovi. Pak – pravděpodobně na základě referování o redakční krizi v Rudém právu⁴⁶⁴ – byl zakázán návrat z Moskvy (sic!) 20. srpna 1968

460 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 95.

461 HRADECKÝ, Adolf. Špioni ve službách USA zneškodněni.

Rudé právo. Praha: Ústřední výbor KSČ, 6. 7. 1951. s. 2. ISSN 6032-6589.

W. N. Oatis ovšem provozuje „špionážní síť“ ještě se „zrádcovskou bandou Šlinga, Švermové, Clementise a spol.“, Rudolf Slánský byl zatčen až 23. 11. 1951.

Adolf Hradecký (1923-2004) byl posléze ředitelem ČTK 1955-59, před Jiřím Pelikánem (1923-1999) ředitelem ČST 1959-63 a v letech 1966 až 1969 předsedou redakční rady a po Stanislavu Budínovi šéfredaktorem časopisu *Reportér*. Od roku 1963 do 21. 3. 1968, kdy rezignoval (Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 290) byl ústředním tajemníkem Svazu československých spisovatelů.

462 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 386 a 393.

463 MCKENZIE, Steve. ALEXANDER, Derek. Unmasked...

Scots traitor who passed secrets to enemy after affair with an agent called Kitty; but spy won't be prosecuted.

Sunday Mail. Glasgow: Trinity Mirror, 29. 12. 2002. s. ?. ISSN 0307-5877.

464 SZULC, Tad. Prague Terms Full Ties With Bonn Still Far Away.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 18. 8. 1968. s. 1 (14). ISSN 0362-4331.

Henry Kammovi.⁴⁶⁵ Toho navíc po invazi očerňovala *Izvestia* jako „Němce a propagandistu.“⁴⁶⁶ Dále byl z Československa vyhoštěn David Binder a konečně 16. prosince 1968 i Tad Szulc.⁴⁶⁷ Kancelář *New York Times* v Alcronu s českým překladatelem a řidičem, kterou 15. srpna 1968 Tad Szulc otevřel, musel 21. srpna 1969 zavřít, jako všichni do Vídně vyhoštěný, Paul Hofmann.⁴⁶⁸ Tad Szulc k tomu dodává, že už od září 1968 se cítil být sledován a dokonce později došlo i k přímé provokaci respektive „tajné“ nabídce nějakých Dubčekových osobních dokumentů dcerou významného konzervativního politika přímo v Alcronu.⁴⁶⁹ S novináři často příjemně a později nepříjemně komunikoval úředník ministerstva zahraničí Karel Dufek.⁴⁷⁰ Zdálo se, že Tad Szulc a po něm Alan Tillier z *Newsweeku*, kterému bylo v Alcronu policií oznámeno, že má šest hodin na opuštění republiky, byli vyhoštěni kvůli otištění informací z tak zvané *Černé knihy* Československé akademie věd.⁴⁷¹

A na závěr této kapitoly bych se chtěl zamyslet nad kontakty amerických novinářů v československém prostředí a zejména na kontakty Tada Szulce a trochu posunout problematiku autorství Stanislava Budína (1903-1976) pod pseudonymem Josef Maxa. Tad Szulc, ač poprvé přijel do Československa v květnu 1968, uvádí desítky – samozřejmě anonymních – dobrých zdrojů neřkuli přátel. Na jednu stranu byl skutečnou novinářskou hvězdou své doby, na druhou stranu byla sláva vybudována i jím samým a byla jistě poněkud nadsazená. Nicméně pověst, která ho předcházela, byla skutečně značná. Na příklad zpožděná *Zpráva o činnosti kulturních přidělců hlavních kapit. států akreditovaných v ČSSR* analytického odboru Federální správy Zpravodajské

465 SZULC, Tad. Tanks Enter City. Deaths Are Reported – Troops Surround Offices of Party.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 21. 8. 1968. s. 1 (14). ISSN 0362-4331.

466 SZULC, Tad. Czechs to Meet Bloc on Troops.

Discussions on Withdrawal Reported Set for Dresden, Probably on Sept. 10.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 31. 8. 1968. s. 1 (2). ISSN 0362-4331.

467 AP. Times Reporter in Prague Ousted. Tad Szulc Denies Charge He Abused His Position.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 17. 12. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

468 Reuters. Prague Expels Times Reporter and Closes Office.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 22. 8. 1969. s. 3. ISSN 0362-4331.

469 Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 471.

470 Ibid., s. 471-472.

Alan Levy byl v Černínském paláci nepřímým svědkem Szulcova vyhoštění. Viz Levy, Pražské peřeje, s. 270-273.

471 (Washington Post Foreign Service) Czechs Expel Newsweek Writer; 2d Journalist Ousted This Week.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 20. 12. 1968. s. A19. ISSN 0190-8286.

služby ze 17. července 1969 uvádí, že se „v ČSSR stýká s řadou význačných lidí“ a „mezi americkými novináři se o něm hovoří, že má zdroje zpráv přímo z ÚV KSČ.“ A Tad Szulc je zde vybrán prakticky jako jediný významný novinář z předsrpnových mnoha desítek.⁴⁷²

Tad Szulc v některých svých zprávách a zpětně zejména ve své rozsáhlé knize *Czechoslovakia Since World War II* uvádí na příklad tyto své kontakty v politických kruzích: vysoce postavený československý úředník,⁴⁷³ vysoce postavený člen strany,⁴⁷⁴ četné konverzace se členy Ústředního výboru⁴⁷⁵ a přítel z Ústředním výboru.⁴⁷⁶ V bezpečnostních a vojenských kruzích pak Tad Szulc na příklad uvádí: můj známý v českých (sic!) bezpečnostních službách,⁴⁷⁷ zdroje z československé vojenské rozvědky,⁴⁷⁸ znovu zdroje z vojenské rozvědky⁴⁷⁹ a přítel z Ministerstva obrany.⁴⁸⁰ Těžko si představit, že by si Tad Szulc od května do června a od srpna až prosince 1968 (od druhé poloviny června do druhé poloviny srpna v Československu nebyl) dokázal už jenom najít takové kontakty. Na druhou stranu jeho oprávněná pověst *zuřivého reportéra*, ovšem světového formátu, zajišťovala jistotu předání informace a minimální riziko toho, že tento americký novinář by snad byl nějakým dvojitým agentem.

Clyde H. Farnsworth, Anatole Shub a Harry Schwartz se v tomto od Tada Szulce liší. Jednak nedisponují žádnými fantastickými (a tajnými) zdroji a také to až na daleko uměřenější výjimky netvrdí. Každý z mých čtyř novinářů byl ovšem v rámci pražského jara v jiné pozici. Clyde H. Farnsworth byl v pozici spíše juniorního (podřízeného vůči Tadu Szulcovi jako vedoucímu

472 Zpráva o činnosti kulturních přidělců hlavních kapit. států akreditovaných v ČSSR.

Analytický odbor II. Správy FS ZS, 17. 7. 1969. s. 20-23. Vypracoval mjr. Josef Černý.

Fond 1261/51 (KSČ – ÚV, Kancelář generálního tajemníka Gustáva Husáka, inv. sign 207, karton 255/14).

Tato zpráva ovšem obsahuje k osobě Tada Szulce několik na první pohled nepřesných míst: „Tad Szulc“ je uveden jako „Szulc Teddy“ a zcela jistě není „bytem“ na podivně uvedené adrese redakce *New York Times*. Dále je zde „agenturně odhaleno,“ jak „Teddy Szulc“ jel vypůjčeným československým vozem v blízkosti sovětských vojsk při cvičení Šumava, což v zásadě bylo možné si – i se správným uvedením jména – přečíst v novinách.

Viz SZULC, Tad. *A Soviet Army Convoy Rolls Casually Through the Czech Countryside*.

The New York Times. New York: rodina Ochs-Sulzberger, 6. 6. 1968. s. 11. ISSN 0362-4331.

473 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 335.

474 *Ibid.*, s. 422.

475 *Ibid.*, s. 257.

476 *Ibid.*, s. 444.

477 *Ibid.*, s. 233.

478 *Ibid.*, s. 283.

479 *Ibid.*, s. 364.

480 *Ibid.*, s. 338.

kanceláře *New York Times* a hlavnímu reportérovi na místě) novináře, který přijel udělat ekonomický rozhovor, a když začala invaze, tak v Praze poctivě každodenně psal po dobu zhruba dvou měsíců o dění na pravém břehu Vltavy. Harry Schwartz zkoumal sovětskou ekonomiku z dostupných sovětských zdrojů. Anatole Shub si opakovaně stěžuje na moskevskou oficiální izolaci, i když je vlastně v kontaktu s celou řadou sovětských disidentů. A ještě něčím se všichni tři liší od Tada Szulce. Jsou daleko laskavější ke svým kolegům, mnohem častěji o nich píší, citují je, a uznávají jejich zásluhy. Tad Szulc zmiňuje jakékoliv jiné novináře, a to i ty československé, nerad.

Martin Groman ve své knize *Stanislav Budín. Komunista bez legitimace* uvádí dvě protichůdná svědectví. Odbornice na českou exilovou literaturu Ludmila Šeflová (1928-2017) tvrdí, že Stanislav Budín pod pseudonymem „Josef Maxa“ vydal knihu *A year is eight months* (sic!), zatímco Budínova vnučka Milena Bartlová (narozena 1958) tvrdí, že dědeček pod tímto pseudonymem napsal později jen jeden příspěvek. Naopak Milan Hübl (1927-1989) bere Budínovo autorství jako samozřejmé.⁴⁸¹ Nutno dodat, že Stanislav Budín pobýval po okupaci ve Vídni a Velké Británii a o této knize není uvedena nikde žádná zmínka.⁴⁸² Stanislav Budín v letech 1939 až 1945 vydával *New Yorkské Listy*, v rámci kterých byl i zpravodajem při založení OSN, kde o dva roky později začal působit také Tad Szulc. Kontakt také mohl zprostředkovat C. L. Sulzberger, který se se Stanislavem Budínem znal.⁴⁸³ Ale hlavně – Tad Szulc napsal „Josefu Maxovi“ k jeho knize *A Year Is Eight Months* předmluvu.⁴⁸⁴ A myslím, že v některých utajených popisech Szulcových československých zdrojů lze Stanislava Budína poznat. Na jednom místě hovoří o svém českém novinářském příteli,⁴⁸⁵ na druhém místě o prominentním pražském novináři⁴⁸⁶ a na dalším místě snad nejvíce rozpoznatelně o významném progresivním editorovi.⁴⁸⁷ Navíc zajímavé je, že Tad Szulc jméno Stanislava Budína nikde – ani ve svých článcích ani ve svých knihách – neuvádí.

481 HÜBL, Milan. *Cesty k moci*. Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN 80-206-0208-9. s. 29.

482 GROMAN, Martin. *Stanislav Budín. Komunista bez legitimace*.

Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-41-6. s. 231-232.

483 BUDÍN, Stanislav. *Jak to vlastně bylo*. Praha: Torst, 2007. ISBN 978-80-7215-331-2. s. 404.

484 MAXA, Josef (Journalist M). *A Year Is Eight Months*. New York: Doubleday, 1970. 201 s. Úvod Tad Szulc.

485 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 317.

486 *Ibid.*, s. 350.

487 *Ibid.*, s. 374.

2.5.9 Omyly

Jedna věc jsou nepřesnosti a omyly, ke kterým došlo při každodenním psaní zpráv. Často se opakují omyly šířené v československém prostředí. Někdy se dostaly i do knih, vždyť řadu otázek bylo možno řešit až po roce 1989 díky přístupem k pramenům. Pomineme-li předchozí období, zejména procesy, jedná se na příklad o nejasnosti při volbě Alexandra Dubčeka prvním tajemníkem, neustálé (v dané situaci třeba platné) zkoumání toho, kdo je konzervativce, centrista, reformista či liberál, chování prezidenta Ludvíka Svobody po invazi, sebevražda náměstka ministra vnitra Jana Záruby⁴⁸⁸ nebo i již zmíněná otevřená urážka Františka Kriegla Sověty. Samotnou invazi a následující dny a týdny popisují novináři přesně a detailně, i když ve vydání *The New York Times* a *The Washington Post* samotného 21. srpna není (v chaosu a z časových důvodů) úplně jasné, už na příklad z důvodu boje o budovu rozhlasu, jestli v Československu probíhá nebo neprobíhá nějaký celonárodní ozbrojený odpor.

Druhá věc je naprostá lhostejnost k českým jménům, respektive příjmením, a názvům míst. Články ani knihy nečetl před vydáním kdokoliv, kdo by byl mocen českého jazyka jako mateřského. Dohromady desítky přebývajících či mnohem častěji chybějících háčků, čárek či celých zkomolených jmen a názvů a to včetně rejstříků knih. S výjimkou světoznámé Prahy a jmen (bez ohledu na problematičnost přepisu do angličtiny) nejdůležitějších sovětských politiků nezůstalo chyb ušetřeno snad vůbec nic. Příjemné je na tom samozřejmě to zjištění, že tyto články, komentáře a knihy žádný Čech nebo Slovák před jejich vydáním nečetl a tedy ani nějak neradil, neopravoval a tedy vlastně necenzuroval. Je to skutečně psáno od Američanů pro (zejména) Američany a další (nečeskoslovenské) čtenáře. Extrémním ale názorným případem je Milada Horáková (1901-1950), která u Tada Szulce vystupuje jako „Moraková“⁴⁸⁹ a u Anatola Shuba jako „Horackova.“⁴⁹⁰

488 BÁRTA, Milan. *Jan Záruba. Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008/3. s. 101-105.

489 Szulc, *Czechoslovakia Since World War II*, s. 374.

490 SHUB, Anatole. *Stalinism Foes Rally In Prague*.

The Washington Post. Washington, D.C.: rodina Meyer-Graham, 1. 4. 1968. s. A1 (A8). ISSN 0190-8286.

2.6 Obsahová analýza osobností pražského jara ve vybraných knihách

Ve třech vybraných knihách, které jsou svým zaměřením a rozsahem nejvhodnější, tedy v *An Empire Loses Hope* (442 stran) Anatola Shuba, *Prague's 200 Days* (264 stran) Harryho Schwartze a *Czechoslovakia Since World War II* (475 stran) Tada Szulce, jsem podle počtu výskytů v rejstříku vyhledal nejvýznamnější československé osobnosti pražského jara. Vyhledávání byli pouze aktivní účastníci (nikoli na příklad otec a syn Masarykové, mrtvé oběti procesů a podobně) a v následujících (poměrně nepřekvapivých) výsledcích jsou zapsáni ti, kteří se vyskytli v nejméně dvou textech a navíc v každém textu samostatně alespoň pětkrát. Na prvním místě je pochopitelně Alexander Dubček a na druhém místě je Antonín Novotný. Po nich přichází quadrumvirat mužů pražského jara, kde ovšem, vedle Josefa Smrkovského, Ludvíka Svobody a Oldřicha Černíka, Alexandera Dubčeka zastupuje Gustáv Husák. A pak následuje skupina dvaceti menších postav pražského jara. Pomlčka (-) znamená, že daná osobnost není zastoupena dostatečně. Znak (×) znamená, že osobnost není zmíněna ani jednou.

Výsledky obsahové analýzy osobností pražského jara ve vybraných knihách			
Alexander Dubček (114)			
Antonín Novotný (76)			
<u>Osobnosti středního významu</u>			
Josef Smrkovský (49)	Ludvík Svoboda (40)	Oldřich Černík (35)	Gustáv Husák (34)
<u>Osobnosti menšího významu</u>			
Vasil Biľak (20)	Ota Šik (17)	Eduard Goldstücker (16)	Jiří Hendrych (15)
František Kriegel (15)	Drahomír Kolder (13)	Čestmír Císař (12)	Alois Indra (12)
Jiří Hájek (11)	Jozef Lenárt (9)	Ludvík Vaculík (9)	Ladislav Mňačko (7)
Jan Piller (7)	Václav Prchlík (7)	Jan Šejna (7)	Josef Špaček (7)
Pavel Kohout (6)	Eugen Löbl (5)	Jan Procházka (5)	Miroslav Mamula (4) ⁴⁹¹

⁴⁹¹ Viz následující poznámka.

Podrobný přehled obsahové analýzy osobností pražského jara ve vybraných knihách							
Shub: AELH		Schwartz: 200		Szulc: CzWW2		výsledky	
×		-		Barbírek	9		-
Biřak	8	Biřak	13	Biřak	38	Biřak	20
Černík	12	Černík	21	Černík	72	Černík	35
×		-		Chudík	7		-
×		×		Colotka	5		-
Císař	10	Císař	7	Císař	19	Císař	12
Dubček	71	Dubček	96	Dubček	176	Dubček	114
×		×		Dufek	9		-
-		-		Dzúr	14		-
×		-		Erban	5		-
Goldstücker	15	Goldstücker	14	Goldstücker	19	Goldstücker	16
Hájek	5	Hájek	7	Hájek	20	Hájek	11
-		-		Havel	5		-
×		-		Hejzlar	6		-
×		Hendrych	14	Hendrych	30	Hendrych	15
-		-		Hoffman	10		-
Husák	10	Husák	12	Husák	80	Husák	34
Indra	5	Indra	8	Indra	22	Indra	12
-		-		Klíma	5		-
Kohout	5	Kohout	6	Kohout	8	Kohout	6
×		Kolder 12		Kolder	28	Kolder	13
×		-		Koucký	8		-
Kriegel	7	Kriegel	10	Kriegel	29	Kriegel	15
-		-		Kundera	7		-
×		-		Laštovička	6		-
×		Lenárt	7	Lenárt	21	Lenárt	9
-		-		Liehm	6		-
Löbl	5	-		Löbl	9	Löbl	5
×		Lomský	5	×			-
Mamula	6	-		Mamula	6 (9) ⁴⁹²	Mamula	4

492 Miroslavové Mamulové byli totiž dva.

- Generál Miroslav Mamula (1921-1995) byl spojencem Antonína Novotného a předchůdce Václava Prchlíka ve funkci vedoucího 8. oddělení ÚV KSČ (dozor nad bezpečností a ozbrojenými silami) a v politice skončil v únoru 1968. Výhradně o něm píše Anatol Shub a Harry Schwartz.

×		-		Mlynář	14		-
-		Mňačko	6	Mňačko	16	Mňačko	7
Novotný	51	Novotný	58	Novotný	118	Novotný	76
-		-		Pavel	42		-
×		Piller	5	Piller	16	Piller	7
Prchlík	6	Prchlík	9	Prchlík	5	Prchlík	7
-		Procházka	10	Procházka	6	Procházka	5
-		-		Rigo	6		-
×		-		Sadovský	6		-
×		×		Šalgovič	10		-
×		Šejna	9	Šejna	11	Šejna	7
Šik	18	Šik	17	Šik	17	Šik	17
×		-		Šimon	6		-
×		-		Šimůnek	6		-
×		×		Slavík	5		-
Smrkovský	33	Smrkovský	30	Smrkovský	84	Smrkovský	49
×		Špaček	5	Špaček	15	Špaček	7
-		-		Štrougal	22		-
×		-		Švestka	12		-
Svoboda	20	Svoboda	19	Svoboda	80	Svoboda	40
-		L. Vaculík	10	L. Vaculík	16	L. Vaculík	9
×		-		M. Vaculík	7		-

- Miroslav Mamula (1930-1986) byl od roku 1970 až do své smrti vedoucím tajemníkem KV KSČ Severomoravského kraje. Zatímco generál Mamula byl pouze kandidátem ÚV KSČ, tento Miroslav Mamula byl také od roku 1970 členem ÚV KSČ a také poslancem Sněmovny lidu.

Tad Szulc je na třech místech zděšen, ale zároveň potěšen, že objevil návrat „Miroslava Mamuly“ do politiky. Szulc, Czechoslovakia Since World War II, s. 171, 449 a 478.

3. Závěr

Tato diplomová práce *Pražské jaro pohledem amerických novinářů* se pokusila představit práci Clyda H. Farnswortha, Anatola Shuba, Harryho Schwartze a Tada Szulce, jak bylo ostatně jejím cílem. V každé z kapitol znovu a znovu popisovala jejich názory, úvahy, komentáře. Pro pochopení pražského jara je důležité, jak se na něj dívali tito možná jeho nejdůležitější pozorovatelé a zároveň nejdůležitější vykladači z angloamerického pohledu. Není jednoduché nebo jinak, je přímo nemožné přehledně shrnout názory mých čtyř hrdinů na pražské jaro. Byť jsem se o to s velkým úsilím pokusil. Jistě spolu s ostatními zahraničními novináři uvedli pražské jaro do světa jako spravedlivou snahu československé společnosti o *návrat vlády věcí svých zase do svých rukou*.

Ve všech ostatních otázkách pražského jara je to složité. Snažil jsem se v práci poctivě popsat jejich názory, které se samozřejmě vyvíjely a měnily. Alexander Dubček je pro ně více méně do 20. srpna 1968 schopný hrdina, po invazi a s odstupem několika či více let už přibývá kritiky. Je nejlepším nebo nejdůležitějším názorem ten poslední? Asi ne. Proto jsem se snažil o vypsání všech jejich zajímavých a relevantních postojů. Oni museli věci zjednodušovat pro své čtenáře, jistě i já zjednodušuji jejich úvahy už jenom z důvodu rozsahu práce. Přesto snad tato diplomová práce přes všechna opomenutí zodpověděla mnoho otázek, které si zvědavý čtenář spolu s ní položil. Hlavní výzkumná otázka, jaký byl pohled amerických novinářů na pražské jaro, je zodpovězena celou touto prací. Tuto otázku nelze v *Závěru* zodpovědět v jedné větě.

Přes veškerou variabilitu názorů mých novinářů se tato práce pokusila alespoň nastavit určité pevnější meze použitím metody obsahové analýzy jak u článků s mezinárodní tematikou tak u domácích postav pražského jara. Celkové výsledky nepřekvapí – snad v detailech. Sovětský svaz a Alexander Dubček dominují mezinárodnímu respektive domácímu zpravodajství. Ale mě samotného překvapila na příklad absence faktoru Izraele a obecně Blízkého východu. Vystupují jen jako politický symbol v roce 1967 a příležitostná zmínka o dodávání zbraní Egyptu – na víc už prostě v té rychlosti a množství událostí nebyl čas a to ani zpětně v knihách. Oběma obsahovým

analýzám je jistě možné leccos vytknout, nicméně alespoň jejich výsledky *cum grano salis* dodávají oporu rozvržení mezinárodních aspektů a začátku domácích aspektů *Stati*.

Krom již zmíněných trochu problematických obsahových analýz jsou negativy diplomové práce její délka, která je ale daná rozsahem díla všech novinářů (čtyřmi knihami a více než čtyřmi sty články), a trochu matoucí text, který spíše vyzdvihuje (z mého hlediska) nejzajímavější postřehy a názory novinářů (pilně popisovat s domácím prostředím stejné zprávy není ani zajímavé ani opět rozsahem vhodné). Pozitivy diplomové práce jsou představení a shrnutí díla doposud opomíjených autorů v českém prostředí, uvedení některých nových souvislostí zejména spojených s aktivním působením amerických novinářů v Praze a samozřejmě celkově nepatrný příspěvek k historii.

V celé práci snad nezakrývám, že mám své hrdiny rád. Jistě jim lze vytknout pouze dočasný zájem a s ním spojenou neznalost češtiny nebo slovenštiny, případně nedostatek ještě hlubší znalosti československé aktuální situace a historie. Ale jsou to demokraticky smýšlející, inteligentní, vzdělaní a zkušení muži, kteří oproti Čechoslovákům nebyli vystaveni těžkým osobním politickým volbám. Ač se skrývají za svým dílem, tak mně přijdou svými životními příběhy a zkušenostmi často zajímavější než někteří tehdejší českoslovenští politici. Jejich dílo je rozsáhlé, kvalitní, byť není nijak oproti českým novinářům a historikům překvapivé (mohli samozřejmě jak od počátku pražského jara tak po invazi svobodně psát o hrozbách respektive dopadech invaze). Veškeré chyby při nekvalitním transferu myšlenek jejich zpráv, komentářů a knih jsou samozřejmě mojí vinou.

Pražské jaro neskončilo, jeho historie trvá. Dějiny se neopakují, opakují se některé jejich motivy. A základním poučením pražského jara pro sametovou revoluci roku 1989 bylo a pro dnešek je, že nestačí sliby laskavější autokracie o svobodě slova, možnosti cestování a neopakování procesů. Demokracie, tedy vláda většiny při zachování práv menšin, buď je nebo není. Demokratizace nebo neliberální demokracie nestačí. Ale necht' poslední slova patří mým hrdinům. *Československý příběh roku 1968 demonstruje sílu národní nezávislosti a demokracie proti převažujícím pochybnostem* (Harry Schwartz) a *tyto naděje nemohou být zničeny ani invazí* (Tad Szulc).

4. Summary

This diploma thesis *The Prague Spring from the Perspective of American Journalists* tried to faithfully describe huge work (nine books and more than four hundreds articles) of four selected journalists, Clyde H. Farnsworth, Anatole Shub, Harry Schwartz and Tad Szulc. Expect their main topic – Prague Spring as the just effort of Czechoslovak society for self governance – are their observations and opinions described through the whole diploma thesis in a lot of questions. The diploma thesis also uses content analysis in two places – in international topics (how much do they write about states and regions) and in domestic topics (how much do they mention Czechoslovak personalities of the Prague Spring).

There are negatives such as the long text which mainly describes the most interesting observations. But there are also positives such as presentation of partially forgotten American journalists and therefore a small contribution to the history of the Prague Spring. Even though I like my journalists' heroes I tried to cover their thoughts without fear or favour. The Prague Spring can even teach us today that democracy is a matter of the highest importance as said Harry Schwartz – *The Czechoslovak story in 1968 demonstrates the strength of the forces of national independence and democracy in the face of overwhelming odds.*

5. Seznam pramenů a literatury

Prameny

Anonym (a vysvětlující text Eduarda Goldstückera). Občane, pozor!

Rudé právo. Praha: Ústřední výbor KSČ, 23. 6. 1968. s. 3. ISSN 6032-6589.

Archiv *The New York Times*. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, od roku 1851.

ISSN 0362-4331. Archiv dostupný na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>.

Články a komentáře Clyda H. Farnswortha, Harryho Schwartze, Tada Szulce a dalších autorů v *The New York Times* se nachází v Příloze č. 1.

Archiv *The Washington Post*. Washington, D.C.: od roku 1877, v letech 1933-2013 rodina Meyer-Graham, od roku 2013 Nash Holdings Jeffa Bezose. ISSN 0190-8286.

Archiv dostupný na <https://www.washingtonpost.com/>, resp. <https://www.proquest.com/>.

Články Anatola Shuba a dalších autorů v *The Washington Post* se nachází v Příloze č. 1.

Archiv *Plus*. Unesená trojka: Kriegel – Šimon – Špaček [rozhlasový pořad].

Český rozhlas. 7. 12. 2018. Dostupné na <https://plus.rozhlas.cz/unesena-trojka-kriegel-simon-spacek-7699737>. [citováno 2024-07-24].

ARON, Raymond. *Angažovaný pozorovatel. Rozhovory s Jeanem-Louisem Missikou a Dominique Woltonem*. Praha: Mladá fronta, 2003. 412 s. ISBN 80-204-1080-5.

BÁRTA, Milan. *Jan Záruba. Paměť a dějiny*.

Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008/3. s. 101-105.

BUBLÍK, Ladislav. *Páteř. Z deníku neznámého brigádníka*.

Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě, 1963. 242 s.

BUDÍN, Stanislav. *Jak to vlastně bylo*. Praha: Torst, 2007. 617 s. ISBN 978-80-7215-331-2.

ĎILAS, Milovan. *Nová třída. Kritika soudobého komunismu*.

Praha: Academia, 2019. 220 s. ISBN 978-80-200-2957-7.

ENNIS, Stephen. US Radio Liberty misrepresents Russian outdoor toilet statistics.

BBC Monitoring, 8. 1. 2019.

Dostupné na <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c200j9od>. [citováno 2024-07-23].

Fakta. Akademik Ota Šik [šestidílný publicistický cyklus]. Československá televize.

24. 6. – 10. 7. 1968. Dostupné na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1064344210-akademik-ota-sik/>. [citováno 2024-07-24].

FARNSWORTH, Clyde H., osobní webové stránky.

Dostupné na https://clydeharnsworth.com/clyde_books.html. [citováno 2024-07-22].

FARNSWORTH, Clyde H. *Out of This Nettle. A History of Postwar Europe*. New York: The John Day Company, 1973. 209 s. The New York Times Survey Series. ISBN 0-381-98248-3.

FARNSWORTH, Clyde H. *Tangled Bylines. A Father and Son Cover the Twentieth Century*.

Columbia: University of Missouri, 2017. 316 s. ISBN 978-0-8262-2108-7.

HAVEL, Václav. Na téma opozice. *Literární listy. Týdeník Svazu čs. spisovatelů*.

Roč. I (1968), č. 6, s. 4. (Literární noviny. Roč. XVII, č. 6.)

HRADECKÝ, Adolf. Špioni ve službách USA zneškodnění.

Rudé právo. Praha: Ústřední výbor KSČ, 7. 6. 1951. s. 2. ISSN 6032-6589.

HRADÍLEK, Ludvík. *Obrazem: Kreml v Bubenci. Podívejte se, co všechno Rusko v pražské*

čtvrti vlastní. Aktuálně.cz, aktualizováno 19. 4. 2021. Dostupné na

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kreml-v-bubenci-co-vsechno-rusko-v-praze-vlastni/r~5faf412c397e11e8a79a0cc47ab5f122/>. [citováno 2024-07-24].

HÜBL, Milan. *Cesty k moci*. Praha: Naše vojsko, 1990. 208 s. ISBN 80-206-0208-9.

HVÍŽĎALA, Karel a HAVEL, Václav. *Dálkový výslech. Rozhovor s Karlem Hvížd'alou*.

2. vyd. Praha: Melantrich, 1990. 179 s. ISBN 80-7023-042-8.

Institute of Current World Affairs, působiště Anatola Shuba v letech 1962-1963.

Dostupné na <https://www.icwa.org/author/ashub/>. [citováno 2024-07-22].

Internet Archive, digitální knihovna. Dostupné na <https://archive.org/>. [citováno 2024-07-22].

Irena Wiley, webová prezentace sbírky uměleckých děl tety Tada Szulce.

Dostupné na <http://www.irenowiley.com/index.html>. [citováno 2024-07-23].

Iva Drápalová, zpravodajka Associated Press v Československu v letech 1968 až 1988, vzpomínky na stránkách Paměti národa. Dostupné na <https://www.pametnaroda.cz/cs/drapalova-iva-20110126-0>. [citováno 2024-07-23].

Jury du Prix Bayeux-Calvados, porota pro ocenění Bayeux-Calvados pro válečné korespondenty, jejíž byl v roce 2014 předsedou Jonathan Randall. Dostupné na <https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/116-rue-albert-londres/jon-randal-grand-reporter-president-du-jury-du-prix-bayeux-calvados-7249000>. [citováno 2024-07-23].

Klub zahraničních korespondentů (Foreign Correspondents' Club) v Hong Kongu.

Dostupné na <https://www.fcchk.org/about-us/club-history/>. [citováno 2024-07-22].

Le Rosey, švýcarská soukromá internátní škola Tada Szulce.

Dostupné na <https://www.rosey.ch/>. [citováno 2024-07-23].

McKENZIE, Steve. ALEXANDER, Derek. Unmasked... Scots traitor who passed secrets to enemy after affair with an agent called Kitty; but spy won't be prosecuted.

Sunday Mail. Glasgow: Trinity Mirror, 29. 12. 2002. s. ?. ISSN 0307-5877.

LEVY, Alan. *Pražské peřeje*. Praha: Primus, 1991. 324 s. ISBN 80-900078-8-0.

MAXA, Josef (pravděpodobný pseudonym Stanislava Budína). *A Year Is Eight Months*.

New York: Doubleday, 1970. 201 s. Úvod Tad Szulc.

MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremly*.

Praha: Mladá fronta, 1990. 288 s. ISBN 80-204-0196-2.

MŇAČKO, Ladislav. *The Seventh Night*.

Dutton, 1969. 220 s. Předmluva Harryho Schwartze. LCCN 76-76197.

PEKAŘ, Josef. *Masarykova česká filosofie*. 3. vyd. Praha: Historický klub, 1927. 44 s.

PIPES, Richard. *Vixi. Paměti nezařaditelného*.

Praha: Mladá fronta, 2005. 376 s. ISBN 80-204-1296-4.

PITHART, Petr. *Osmášedesátý*. 4. doplněné vyd. Praha: Academia, 2019.

582 s. Spisy Petra Pitharta. ISBN 978-80-200-2914-0.

Politické procesy – Proces se Slánským.

Projekt Národního archivu a Ústavu pro studium totalitních režimů.

Dostupné na: <https://www.politickeprocesy.cz/cs/proces/proces-se-slanskym-7UCAbR>.

[citováno 2024-07-24].

Praha. Orientační plán. 4. vyd. Praha: Kartografie Praha, 1973. 59 s.

SHUB, Anatole. *An Empire Loses Hope. The Return of Stalin's Ghost*.

New York: Norton & Company, 1970. 474 s. SBN 393-05419-5.

SHUB, Anatole, *Lessons of Czechoslovakia. Foreign Affairs*. New York City:

Council on Foreign Relations, roč. 47 (1969), č. 2, s. 266-280, ISSN 0015-7120.

SHUB, Anatole, *Views of Prague* (nepublikovaný dopis).

New York City: Institute of Current World Affairs, 5. 4. 1963, 8 s.

Dostupné na <https://www.icwa.org/anatole-shub-newsletters/>. [citováno 2024-07-22].

SCHWARTZ, Harry. *An Introduction to the Soviet Economy*. Columbus: Charles E. Merrill, 1968.

168 s. Merrill Economic Systems Series. LCCN 68-9277.

SCHWARTZ, Harry. *Eastern Europe in the Soviet Shadow*. New York: The John Day Company,

1973. 117 s. The New York Times Survey Series. ISBN 0-381-98177-0.

SCHWARTZ, Harry. *Prague's 200 Days. The Struggle for Democracy in Czechoslovakia*.

New York: Frederick A. Praeger, 1969. 274 s. LCCN 69-19700.

- SMATANA, Lubomír. Mezi oběťmi okupace v Košicích chybí Rom, který zaútočil na sovětský tank lopatou. Český rozhlas, 8. 8. 2018. Dostupné na https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/srpen-1968-na-slovensku-serial_1808080830_jak. [citováno 2024-07-24].
- SZULC, Tad. *Czechoslovakia Since World War II*. New York: The Viking Press, 1971. 503 s. SBN 670-25332-4.
- SZULC, Tad. *The Invasion of Czechoslovakia. August 1968. The End of a Socialist Experiment in Freedom*. New York: Franklin Watts, 1974. 66 s. A World Focus Book. ISBN 0-531-02172-6.
- SZULC, Tad. *Then and Now. How the World Has Changed Since WWII*. New York: William Morrow & Co, 1990. 515 s. ISBN 978-0-688-07558-3.
- ŠIK, Ota. *Jarní probuzení – iluze a skutečnost*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 320 s. ISBN 80-204-0208-X.
- ŠIMON, Bohumil. *Klobouk od Brežněva*. Praha: Periskop, 1997. 181 s. ISBN 80-902233-1-1.
- The Forward*, anglický a jidiš online deník. Dostupné na <https://forward.com/about-us/>. [citováno 2024-07-22].
- Townsend Harris High School, newyorská střední škola Anatola Shuba. Dostupné na <https://www.thhs.qc.edu/>. [citováno 2024-07-22].
- VARGAS Llosa, Mario. *Kozlova slavnost*. Praha: Mladá fronta, 2006. 415 s. ISBN 80-204-1151-8.
- Zpráva o činnosti kulturních přidělců hlavních kapit. států akreditovaných v ČSSR. Analytický odbor II. Správy FS ZS, 17. 7. 1969. Vypracoval mjr. Josef Černý. Fond 1261/51 (KSČ – ÚV, Kancelář generálního tajemníka Gustáva Husáka, inv. sign 207, karton 255/14).
- WECHSBERG, Joseph. *The Voices. Prague 1968*. New York: Doubleday & Company, 1969. 113 s. LCCN 69-18102.

Literatura

BRYMAN, Alan. *Social Research Methods*.

4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012. 766 s. ISBN 978-0-19-958805-3.

BŘEŇOVÁ, Věra; ROHLÍKOVÁ, Slavěna a HOPPE, Jiří. *Pražské jaro '68. Bibliografie*.

Praha: ÚSD AV ČR, 2013. 347 s. ISBN 978-80-7285-170-6.

GROMAN, Martin. *Kriegel. Voják a lékař komunismu*.

Praha: Paseka a ÚSTR, 2023. 576 s. ISBN 978-80-7637-379-2.

GROMAN, Martin. *Stanislav Budín. Komunistka bez legitimace*.

Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. 270 s. ISBN 978-80-87912-41-6.

HAVLÍK, Adam. *Veksláci v socialistickém Československu*. Praha, 2020. 330 s. Disertační práce

(Ph.D.). Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Ústav hospodářských a sociálních dějin. Vedoucí disertační práce doc. PhDr. Michal Pullmann, Ph.D.

HOPPE, Jiří. *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*.

Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-216-2. s. 145 a 150.

HROCH, Miroslav. *Hledání souvislostí. Eseje z komparativních dějin Evropy*.

Praha: Sociologické nakladatelství, 2016. 340 s. ISBN 978-80-7419-232-6.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969. 4. část*.

Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-04-26-142-6.

KAPLAN, Karel. *Mocní a bezmocní*.

Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1989. 469 s. ISBN 0-88781-209-0.

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*.

3. vyd. Praha: Prostor, 1994. 952 s. ISBN 80-7260-025-7.

KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*.

2. vyd. Praha: Argo, 2019. 1109 s. ISBN 978-80-257-2848-2.

- MACÁK, Milan. *Dvojitá tvář hazardního hráče. Jan Šejna pod drobnohledem VKR*.
Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 101 s. ISBN 80-7278-371-8.
- MACHÁČEK, Milan. *Gustáv Husák*.
Praha: Vyšehrad, 2017. 632 s. ISBN 978-80-7429-388-7.
- MARTIN, Shannon E. a HANSEN, Kathleen A. *Newspapers of Record in a Digital Age. From Hot Type to Hot Link*. Westport, Connecticut: Praeger, 1998. 159 s. ISBN 0-275-95960-0.
- MERVART, Jan. *Naděje a iluze. Čeští a slovenští spisovatelé v reformním hnutí šedesátých let*.
Brno: Host, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7294-402-6.
- MORGAN, Kenneth O. et al. *Dějiny Británie*.
Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Dějiny států. 639 s. ISBN 80-7106-347-9.
- PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*.
Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dějiny států. 493 s. ISBN 80-7106-152-2.
- RICE, Condoleezza. *Nejisté spojení. Sovětský svaz a československá armáda 1948-1983*.
Praha: XYZ, 2005. 284 s. ISBN 80-86864-33-2.
- RYCHLÍK, Jan; ZILYNSKYJ, Bohdan a MAGOCSI, Paul Robert. *Dějiny Ukrajiny*. 2. vyd.
Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2022. Dějiny států. 527 s. ISBN 978-80-7422-849-0.
- SCHULZE WESSEL, Martin. *Pražské jaro. Průlom do nového světa*.
Praha: Argo, 2018. 275 s. ISBN 978-80-257-2514-6.
- SOMMER, Vítězslav et al. *Řídit socialismus jako firmu. Technokratické vládnutí v Československu, 1956-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny – Nakladatelství Lidové noviny, 2019. Po válce. 293 s. ISBN 978-80-7422674-8.
- SPITZER, Theodor. *Pražské jaro Harryho Schwartze*. Praha, 2021. 72 s. Bakalářská práce (Bc.).
Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií.
Vedoucí bakalářské práce Prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

STEJSKALOVÁ, Pavla. *České překlady hry Kdo se bojí Virginie Woolfové? od Edwarda Albeeho.*

Brno, 2017. 81 s. Diplomová práce (Mgr.).

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví.

Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D.

ŠTEMBERK, Jan a JAKUBEC, Ivan. *Hotel Alcron. K dějinám symbolu českého a*

československého hotelnictví. Praha: Karolinum, 2022. 156 s. ISBN 978-80-246-4971-9.

TINDALL, George B. a SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických.* 2. vyd.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 897 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-088-7.

TŮMA, Oldřich. 1968: Die Tschechoslowakei, die Politik der Vereinigten Staaten und die

Entspannungspolitik. In: *Entspannung im Kalten Krieg. Der Weg zum Moskauer Vertrag*

und zur KSZE. Graz – Wien: Leykam, 2020. s. 461-476. ISBN 978-3-7011-0447-5.

VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968.*

2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 160 s. ISBN 80-204-0179-2.

6. Příloha č. 1 – články a komentáře

Články a komentáře jsou seřazeny u jednotlivých autorů podle dat publikování.

Články využití v poznámkách k diplomové práci jsou označeny znakem „•“.

Články Clyde A. Farnswortha v *The New York Times*

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, od roku 1851. ISSN 0362-4331.

Archiv dostupný na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>.

Yugoslavs and Czechs Press Closer Trade Links. 14. 8. 1968. s. 10. •

People of Prague Scream Defiance at the Tanks. 22. 8. 1968. s. 1 (16).

Russians Berated By Prague Throngs. 23. 8. 1968. s. 1 (17). •

Russians Become Jumpy In Empty Prague Streets. 24. 8. 1968. s. 1 (15). •

Propaganda Battle Waged in Prague. 25. 8. 1968. s. 36.

Vigil in Prague Square. 26. 8. 1968. s. 1 (16).

Tension in Prague Slowly Subsides. City Returning to Normal – Soviet Tanks Ignored.

27. 8. 1968. s. 3. •

Citizens of Prague, Bitter, See Tough Days Ahead. 28. 8. 1968. s. 15.

Russian Invasion Disillusions a Family in Prague. 30. 8. 1968. s. 3.

Sadness and Fear Are Descending on Prague. Czechs See Their 8 Months of Liberty Is Near an End
– Helplessness Is Voiced. 31. 8. 1968. s. 2.

Exodus of Czechs Is Still Uncurbed. Many Leaving for the West on Tourist Exit Visas.

1. 9. 1968. s. 3.

Invasion of Czechoslovakia: The First Week. Entry by the Armies of 4 Nations Stirred Wide

Resistance. 2. 9. 1968. s. 1 (6). Společný článek s Tadem Szulcem. •

A Soviet Troupe Entertains Soldiers in Prague. Russian Songs and Cossack Dances, Plus Big-Beat
English Tune, Wow the Occupiers. 2. 9. 1968. s. 7. •

Czech Hopeful on Their Economy. Experts Doubt Soviet Can Halt Reform Program.

7. 9. 1968. s. 3. •

Czechs May Act to Block The Exodus of Refugees. 9. 9. 1968. s. 1 (3).

Special Soviet Envoy Meets With Slovak Leader. Kuznetsov and Husak Confer in Continuing Round of Talks on Political Situation. 10. 9. 1968. s. 17.

Prague Assures Nation on Rights of the Individual. Artists' Freedom to Maintain Contacts Abroad Is Also Cited in Proclamation. 11. 9. 1968. s. 1 (2).

Cernik Reassures Country on Press. He Tells Czechoslovaks That New Censorship Law Will Have Room for Criticism. 16. 9. 1968. s. 1 (10).

Economists Back Prague's Reform. 11 Experts Rebut Russian Press Criticisms of Czech Profit-Oriented Shifts. 17. 9. 1968. s. 1 (4).

Czechs' Reforms Erode Bloc Pact. Economic Shifts Loosen Comecon Alliance. 18. 9. 1968. s. 20. •

Czechoslovak Federalism Is Gaining. 20. 9. 1968. s. 16.

A Dutch Merchant Thrives in Czech Market. 21. 9. 1968. s. 45 (49).

Russians Perturb a Bohemian Town. Protest Filed Over Plan to Station Troops There. 24. 9. 1968. s. 13.

Russians Building Camps Near West Germany. Massive Military Presence on the Bohemian Border Is Felt but Not Seen. 25. 9. 1968. s. 4.

Young Czechs Join Party to Bolster Ranks of Liberals. 28. 9. 1968. s. 2.

Prague Police Break Up Youth March. 29. 9. 1968. s. 16.

Ethnic Germans Fleeing Bohemia. Soviet Occupation Causing Widespread Fright. 1. 10. 1968. s. 9.

Czech Marxists and Christians Drawn Closer by the Invasion. 4. 10. 1968. s. 10.

Japan Opens Fair in Czechoslovakia. 5. 10. 1968. s. 49 (57). •

Ex-Leader Heads Prague Hospital. Dr. Kriegel Was Forced Out Under Soviet Pressure.
6. 10. 1968. s. 8. •

Prague Tranquil On a Fall Sunday. Baby Carriages and Soviet Troops Mingle in Parks.
7. 10. 1968. s. 11. •

Russian at Justice Ministry. 8. 10. 1968. s. 2.

Czechs Assured On Legal Rights. Party Presidium Rules Out Return to Police State.
9. 10. 1968. s. 15.

Dubcek Fan Clubs Spring Up in Czechoslovakia. Their Atmosphere and Young Staffs Recall
Enthusiasm of McCarthy's Drive. 11. 10. 1968. s. 12. •

Dubcek Says Unpopular Measures Are Necessary. 12. 10. 1968. s. 5.

Soviet In Threat On Czech Schools. May Post Troops to Combat 'Counterrevolution.'
13. 10. 1968. s. 1 (8).

Czech Town Is Cool to Polish Troops. 17. 10. 1968. s. 2. •

Czechoslovak Assembly Approves Treaty on Soviet Forces. 19. 10. 1968. s. 2. •

Prague Is Pressed To Cut Party Size. Soviet Is Seeking to Remove Liberals From the Ranks.
20. 10. 1968. s. 12. •

Marienbad, Without Tourists, Is Quiet This Year. 21. 10. 1968. s. 5.

Hungarians Begin Leaving Slovakia. Start the Pullout of Warsaw Pact Forces – Poles May Be
Next to Depart. 22. 10. 1968. s. 1 (2). • •

Russians Go, Then Return, Puzzling Czech City. 25. 10. 1968. s. 3.

Czechoslovak Bank Considers Decentralization for Efficiency. 26. 10. 1968. s. 51 (61).

Czechs Honoring Masaryk, a Target of Russians. 27. 10. 1968. s. 1 (14).

Clyde H. Benes's Widow Talks of Lonely Years. 28. 10. 1968. s. 8.

Czechs, Slovaks Get A Federation As Law Is Signed. Plan, Effective Jan. 1, a Key Goal of Liberal
Regime – Soviet Is Cool to Move. 31. 10. 1968. s. 1 (13). •

Occupation Stirrs Czechoslovak Gypsies' Patriotism. 3. 11. 1968. s. 18. •
Businessman Finds Changes in Prague. A Berliner Notes Change In Prague. 5. 11. 1968. s. 67 (71).
U.S. Official Asserts He Erred In Finding No Threat to NATO. 9. 11. 1968. s. 2. •
Brosio Defends NATO Stance on Invasion of Czechoslovakia. 12. 11. 1968. s. 8.
Europe Renewing Drive For Unity. Signs in NATO and Market Linked to French Strikes and
Move Against Prague. 14. 11. 1968. s. 1 (3). •

Články Anatola Shuba v The Washington Post

The Washington Post. Washington, D.C.: od roku 1877, v letech 1933-2013 rodina Meyer-Graham,
od roku 2013 Nash Holdings Jeffa Bezose. ISSN 0190-8286.

Archiv dostupný na <https://www.proquest.com/>.

Portrait of the German Soul. 9. 3. 1967. s. A22.
Intervention Is Unlikely. 7. 6. 1967. s. A18.
Russia: Moscow, Prague Break With Israel. 11. 6. 1967. s. A1 (A14).
There's Some Style in Muscovy Now. 2. 7. 1967. s. B3.
Amid the Soviets An Eternal Russia. 1. 8. 1967. s. A12. •
A New Breed of Kremlinologists. 19. 9. 1967. s. 16. •
How Ivan Lives, Ruble By Ruble. 10. 12. 1967. s. F1.
Welcome for Czechoslovak Leader Underlines Soviets' European Bias. 30. 1. 1968. s. A10.
Prague: The Euphoria of Revolution. 15. 3. 1968. s. A1 (A14). •
Czech Reformers Turn Against Police, Censors. 16. 3. 1968. s. A1 (A15).
New Czech Chief States Aims. 17. 3. 1968. s. A25.
Czechs Draft Private Business Plan. 18. 3. 1968. s. A3.
Control of Czech Army Seen Vital to Reform Movement. 19. 3. 1968. s. A10.
Czech Calls for Return to Coalition. 27. 3. 1968. s. A4.

Red Bloc Pressing Czechs. Reform Moves Draw Advice And Warning. 28. 3. 1968. s. A1.

Czechs Name A War Hero President. 29. 3. 1968. s. A1.

Prague Shifting Foreign Views. 30. 3. 1968. s. A14.

Stalinism Foes Rally In Prague. 1. 4. 1968. s. A1 (A8). •

Dubcek Urges Laws for Free Speech, Press. 2. 4. 1968. s. A18.

Probe Urged in Masaryk's Death. 3. 4. 1968. s. A21.

Czech Purge Sweeps Out Novotny Men. 5. 4. 1968. s. A1 (A13).

Czechs Adopt Reform Plan. 6. 4. 1968. s. B1 (B5).

Humor Emerges in Prague Along With New Liberties. 7. 4. 1968. s. A21.

Masaryk Case Witnesses Hint at Foul Play. 8. 4. 1968. s. A20.

Rumanians Criticized By Russians. 1. 5. 1968. s. A1 (A11).

Top Czechs in Secret Talks With Russians in Kremlin. 5. 5. 1968. s. A1 (A23).

Czech-Russian Sessions End Coolly. 6. 5. 1968. s. A3.

4 Bloc Leaders Meet in Moscow. 9. 5. 1968. s. A1 (A9).

Moscow Talks On Czechs Inconclusive. 10. 5. 1968. s. A23.

Troop Rumors Called Part Of Complex War of Nerves. 11. 5. 1968. s. A14.

Soviets Step Up Pressure Despite Czech Assurances. 15. 5. 1968. s. A11.

Drive Against Liberals Falling Short in Russia. 16. 5. 1968. s. D18.

Two Czech Authors Hit By Soviets. 16. 5. 1968. s. D20.

Soviet 'Self-Isolation' Disturbs Westerners. 18. 5. 1968. s. A1 (A12). •

Ancient Armenia: A Modern View. 18. 5. 1968. s. A14.

Suslov's Eminence Is No Longer Gray. 19. 5. 1968. s. B1 (B3).

Red Army Seen Opposing Czech Intervention. 22. 5. 1968. s. A16.

Soviet Ideologists Are a Little Dizzy. 2. 6. 1968. s. B6.

Yugoslavia May Grant Demands of Striking Students. 6. 6. 1968. s. A31.

Belgrade Students Raise Goals. 7. 6. 1968. s. A16.

Violence and American Society. A Survey of Foreign Experts. 9. 6. 1968. s. A6. (částečný podíl)

Tito Says Students Demands Are Justified. 10. 6. 1968. s. A16.

Yugoslav Communist Leadership Faces Purge Over Student Revolt. 11. 6. 1968. s. A14.

Triumphant Yugoslav Students Crush Old Order's Myths. 12. 6. 1968. s. A21.

Soviet Press Sees a World Full of Heretics, Traitors. 15. 6. 1968. s. A20. •

Soviet Poem on Spock Double-Edged. 18. 6. 1968. s. A12.

Pravda Rebuffs Johnson on a Detente. 20. 6. 1968. s. A31.

Soviet Press Hits Students, Heretics. 22. 6. 1968. s. A20.

Soviets Assail Famed Author. 27. 6. 1968. s. A1 (A18).

Russians 'Ready' For Missile Talks. 28. 6. 1968. s. A1 (A10).

Jarring, Kosygin Meet For Middle East Talks. 29. 6. 1968. s. A3.

Prospects for U.S.-Soviet Missile Talks Should Develop Next Week. 29. 6. 1968. s. A13.

Kosygin Asks Arms Curbs, Suggests Freeze in Mideast. 2. 7. 1968. s. A1 (A6).

Kosygin Ruffles Soviet Hawks. 3. 7. 1968. s. A1 (A16).

Brezhnev Calls U.S. A 'Rotting Society.' 4. 7. 1968. s. A1 (A7).

Nasser in Moscow: He'll Regain Lands. 6. 7. 1968. s. A1 (A9).

Alien Is Lonely in Today's Moscow. 7. 7. 1968. s. B1 (B4). •

Brezhnev Hits Hawks in GOP, Pentagon. 9. 7. 1968. s. A1 (A12).

Nasser's Talks With Russians Still a Mystery. 9. 7. 1968. s. A13.

Rift Seen as Nasser Ends Visit to Moscow. 11. 7. 1968. s. A1 (A15).

Soviet Journal Decries Liberal Czech Appeal. 11. 7. 1968. s. D2.

Kremlin Warns Czechs. Pravda Recalls Hungary, Hits Prague Liberals. 12. 7. 1968. s. A1 (A15).

Red Army Upholds Prague. Moderate Line Contrasts With Call for Force. 13. 7. 1968. s. A1 (A10).

Reds Send Letter to Czechs. Bloc Meeting Issues Menacing Communique. 16. 7. 1968. s. A1 (A11).

Soviets Face Red Wave of Protests. Meeting Is Set. 17. 7. 1968. s. A1 (A17).

Kremlin Leadership Faces Biggest Test. News Analysis. 19. 7. 1968. s. A1 (A12). •

Talks Asked In Russia. 20. 7. 1968. s. A1 (A12).

Soviets Are Believed Conferring on Czech Crisis. 21. 7. 1968. s. A26.

Soviet Chief's Yield On Czech Meeting. Agree to Air Dispute on Czech Soil.
23. 7. 1968. s. A1 (7). Společný článek s Danem Morganem.

Soviet Acceptance of Czech Terms Sidestepped Risks of Using Force. 24. 7. 1968. s. A17. •

Problems of Freedom. 28. 7. 1968. s. B1 (B3).

Czechs Arrive at Talks Site. Leaders to See Soviet Chiefs Near Border. 29. 7. 1968. s. A1 (A17).

Czechs, Soviets Confer. Security Heavy As Meeting on Reforms Starts. 30. 7. 1968. s. A1 (A7). •

Czechs, Soviets to Talk a 3d Day. 31. 7. 1968. s. A1 (A10).

Czechs, Soviets Hit Snag. Talks to Go Unexpectedly Into 4th Day. 1. 8. 1968. s. A1 (A16).

Red Bloc Leaders Gather. 5 Delegations Set to Meet With Czechs. 3. 8. 1968. s. A1 (A13).

Dubcek Denies Deals. Says Meeting Assured Peace For Reforms. 5. 8. 1968. s. A1 (A15).

Whose Turn Is It After the Czechs? 11. 8. 1968. s. B1 (B4).

Bloc Leaders Join Czech Talks. Kremlin Meeting Goes Into 4th Day. 26. 8. 1968. s. A1 (A11).

Secrecy Shrouds Moscow Talks. Czechs Hold Silent Protest, Anxiously Await Leaders.
27. 8. 1968. s. A1 (A8).

Party Leader Tells People Of Slowdown on Reforms. Moscow Communique.
28. 8. 1968. s. A1 (A8).

Act Fast, Czechs Told. Soviet Newspapers Demand Steps To Crush 'Counterrevolutionaries'.
29. 8. 1968. s. A18.

Soviets Attack Western Press. 30. 8. 1968. s. A16.

Moscow Makes New Calls On Prague to Bring 'Order'. 31. 8. 1968. s. A10.

Soviets Deny Using Terror. 1. 9. 1968. s. A18.

The Kremlin Is as Much an Enigma as Ever. 1. 9. 1968. s. B2. •

Moscow Praises Dubcek. Sudden Switch Could Herald Easier Policy. 3. 9. 1968. s. A1 (A13).

Prague Purge Is Sought. Kremlin Calls For Ousters in Press, Radio. 26. 9. 1968. s. A1 (A18).

Bloc Goals Outrank Freedom – Pravda. 27. 9. 1968. s. A1 (A13).

Soviets Show Uncertainty Over Prague. 28. 9. 1968. s. A14.

Czech-Soviet Summit Seen This Week. 2. 10. 1968. s. A1 (A13). •

Czech Writer Labeled 'Zionist' by Moscow. 3. 10. 1968. s. A18.

Czechs Capitulate On Soviet Demands. Treaty Set After Talks In Moscow. 5. 10. 1968. s. A1 (A10).

Soviets Renew Drive Against Own 'Heretics'. 6. 10. 1968. s. A22. •

Soviets Set to Try Litvinov. 7. 10. 1968. s. A22.

Kremlin to Continue Seeking a World Communist Parley. 8. 10. 1968. s. A19.

Soviets Sentence All Five Protesters. 12. 10. 1968. s. A16.

Moscow Paper Heaps Abuse on 5 Dissenters. 13. 10. 1968. s. A16.

Blunt Tito Warns Bloc Against Attack. 21. 10. 1968. s. A1 (A13).

Tito Says Mideast Threatens World War. 22. 10. 1968. s. A12.

It's Pepsi for the Serbs and Coke for the Croats. 27. 10. 1968. s. B4.

Soviets Still Glum After Bomb Halt. 4. 11. 1968. s. A15.

Support 'Honest Reds,' Pravda Tells Prague. 5. 11. 1968. s. A14.

Tito vs Neo-Stalinism: Defiant Yugoslavia Remembers 1948. 7. 11. 1968. s. A25.

Yugoslavs Expect Soviet Union to Become More Repressive. 8. 11. 1968. s. A15.

Yugoslavs Accept Realities. 9. 11. 1968. s. A8.

Yugoslavs Adjust to Threats. Conflict With Kremlin Prompts Liberalized Socialism.
10. 11. 1968. s. A14.

Top Reds Gather in Warsaw. 11. 11. 1968. s. A20.

Gomulka Hits Western Reds Over Invasion. 12. 11. 1968. s. A14.

Brezhnev Calls For Convening Red Summit. 13. 11. 1968. s. A18.

East European Reds Await Showdown in Czech Party. 14. 11. 1968. s. K1.

Reds Hear Italy's Dissent on Invasion. 15. 11. 1968. s. A27.

Sens. Gore and Pell Reach Moscow Amid Signs of Shifting Soviet Trends.
19. 11. 1968. s. A17.

Kosygin Ties Detente To Weapons Parity. 20. 11. 1968. s. A1 (A10).

U.S. and Kremlin Sparring Cautiously. 21. 11. 1968. s. A15.

Reds Cluck Over West's Monetary Crisis. 23. 11. 1968. s. A8.

Defector's Data Stirs Yugoslavs. 28. 11. 1968. s. A1 (A7).

Tito: Soviets Can't Respect Others. 30. 11. 1968. s. A6.

Tito Bars Need for War Aid. Says Soviets Lack Reason To Attack. 1. 12. 1968. s. A1 (A16).

De Gaulle and Tito: A Meeting at Last? 5. 12. 1968. s. A20.

Balkan Bosses Sniff A Student 'Plot'. 8. 12. 1968. s. B1 (B4).

Czech Hold Kiev Summit. Soviets Said To Inspect Economic Plan. 9. 12. 1968. s. A1 (A16).

E. Europe Wary of an LBJ-Soviet Summit. 10. 12. 1968. s. A14.

Soviet Union Increases Arms Budget by 6%. 11. 12. 1968. s. A1 (A19).

Milestone in Life Of a Soviet Giant. 12. 12. 1968. s. A20.

U.S.-China Approach Disturbing to Soviets. 15. 12. 1968. s. A30.

Soviet-Yugoslav Differences Are Buried During Trade Talks. 20. 12. 1968. s. A13.

Soviet Press Backs Tough Czech Policy. 30. 1. 1969. s. A22.

Soviet Organ Hits Party Leadership. 5. 2. 1969. s. A1 (A16).

Soviet Official Off to Prague as Press Attacks Czech Liberals. 28. 2. 1969. s. A16.

Rumanians to Debate Soviets at Pact Meeting. 11. 3. 1969. s. A18.

Reminiscent of Last August. 2. 4. 1969. s. A20.

Czech Backdown Laid To Efforts of Grechko. 18. 4. 1969. s. A20. •

Brezhnev Praises Husak's Victory. 19. 4. 1969. s. A20.

Články a komentáře Harryho Schwartze v The New York Times

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, od roku 1851. ISSN 0362-4331.

Archiv dostupný na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>.

Ex-Aide Assails Tito on Hungary. 15. 11. 1957. s. 18.

Red Rule Scored in Book by Djilas. 26. 7. 1957. s. 1 (3).

Red Softening Albania Discord. 6. 5. 1962. s. 24.

Soviet Cites Data on Jewish Gains. 13. 5. 1962. s. 32. •

When Comrades From Yugoslavia Went to Uncle Joe's. 27. 5. 1962. s. 116.

West Speculates On Moscow Shift. 3. 6. 1962. s. 11. •

Red Bloc Slowed In Output Drive. 10. 6. 1962. s. 18. •

Czech Chief Denounces West at Lidice Memorial. 11. 6. 1962. s. 6. •

Many School Courses Emphasize Only 'Evils' of Communism. 4. 7. 1962. s. 5.

Moscow Says Its Aid Increases To Poorer Non-Red Countries. 8. 7. 1962. s. 2.

Soviet Steel Output in Summer Appears to Outstrip U.S. Pace. 24. 7. 1962. s. 33 (39).

Rate Rise On Ruble Is Sought. 7. 1. 1968. s. 198 (208).

A Matter of Espionage. 21. 1. 1968. s. 122.

Heart Transplants – Qualified Patients and Surgeons. 22. 1. 1968. s. 46.

The North Korean Strategy Behind the Pueblo Incident. 29. 1. 1973. s. 30.

Red Bloc Disunity Fifteen Years After Stalin. 4. 3. 1968. s. 36.

Role for Parties Urged in Prague. 10. 3. 1968. s. 19.

Prague Leader Urges Novotny to Go to the People. 11. 3. 1968. s. 2.

Prague Party Chief Denies He Is an Antiliberal. 12. 3. 1968. s. 4.

Novotny Backers Resign in Prague. 13. 3. 1968. s. 2.

Czechs Comment on Moscow Trial. 14. 3. 1968. s. 13. •

Milovan Djilas and East Europe's Three Revolutions. 18. 3. 1968. s. 44. •

Prague's Revolution Within the Revolution.

31. 3. 1968. s. 106 (404, 443-445, 448, 451, 453, 456, 458). ••••

Poland. Turmoil Around Gomulka. 5. 5. 1968. s. 288.

Philosophy of Marx Has Had Deep Impact on the 20th Century. 6. 5. 1968. s. 3.

Communist Hawks and Doves Clash Over Prague. 13. 5. 1968. s. 42.

Lack of Manpower Seen Vexing Soviet Economic-Growth Hopes. 17. 6. 1968. s. 57. •

Soviet-West Rise in Trade Eased. 5. 7. 1968. s. 36. •

The Soviet-American Survival Pact After Five Years. 8. 7. 1968. s. 38.

Rumanians Urge No Interference. 21. 7. 1968. s. 19. •

Czechoslovakia Gains Allies in the Communist Camp. 22. 7. 1968. s. 34.

Soviet Stand Assayed. 23. 7. 1968. s. 14.

Prague Reports Economy Lagging. 28. 7. 1968. s. 15.

Russians Reduce Inequities in Pay. 12. 8. 1968. s. 49.

One Man To Run Soviet Space Link. 19. 8. 1968. s 11.

Russians Intrude on Czech Dream of Democracy. 21. 8. 1968. s 15.

Kremlin's Hawks Won Debate. 22. 8. 1968. s 17.

Soviet-Bloc Trade Is Imperiled by Czech Events. 24. 8. 1968. s. 16. •

Bulgaria Asks Changes In Soviet Bloc's Setup. 25. 8. 1968. s. 217.

Will Prague Spawn Tomorrow's Soviet Revolutionaries? 2. 9. 1968. s 18.

Abroad, New Threats to West Germany. 22. 9. 1968. s 183.

Why the Comrades Aren't Meeting. 6. 10. 1968. s. 218.

The Neglected Battleground in Heart Transplants. 18. 11. 1968. s. 46.

Scientists Call U.S. World Leader in Mathematics. 24. 11. 1968. s. 74.

Comecon Weighs New Unity Moves. 1. 12. 1968. s. 8.

Soviet's Economy To Guide Bulgaria. 22. 12. 1968. s. 12. •

Dubcek Bends to Moscow's Pressure. 23. 12. 1968. s. 38.

Russians Reduce Goals for Steel. 23. 12. 1968. s. 61.

Medicine: Trying to Outsmart the Flu Virus. 29. 12. 1968. s. E9.

Czechoslovakia Plus One Year. 18. 8. 1969. s. 34.

For Moscow, the Unrest Has Ominous Portents. 24. 8. 1969. s. 183. •

Dubcek and the End of the 'Prague Spring.' 1. 6. 1970. s. 33. •

Polish Disorders May Have Impact in Moscow. 20. 12. 1970. s. 133.

Prague and Peking. 21. 8. 1973. s. 33. •

Články a komentáře Tada Szulce v The New York Times

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, od roku 1851. ISSN 0362-4331.

Archiv dostupný na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>.

Anti-Castro Units Trained to Fight at Florida Bases. 7. 4. 1961. s. 1 (2). •

Spain Seek Bridges East. 15. 1. 1967. s. 222.

Vatican Discussion With Czechs On Naming Bishops Said to Fail. 25. 7. 1967. s. 10.

Portugal's Restrictions Are Linked to Sex Scandal. 17. 12. 1967. s. 18. •

Czech Is Insistent on Liberal Stand.

President Affirms Policy at VE-Day Fete in Presence of Soviet Marshal. 10. 5. 1968. s. 1 (4).

Prague Says It Was Told In Advance of Maneuvers. Hostile Intent Dismissed. 11. 5. 1968. s. 1 (5).

Prague Twits Bloc On Moscow Parley. 12. 5. 1968. s. 1 (4).

A Prague Meeting Assesses Reform. 13. 5. 1968. s. 13.

Czech Score Critics in Bloc; Populace Polled on Democracy. Questionnaire Printed.

14. 5. 1968. s. 1 (4).

Prague's Leaders Outline Reforms; New Charter Due. 15. 5. 1968. s. 1 (4).

Yugoslav Hails Czech Aim; Prague Angry on Masaryk. Praise by Tito Aide. 16. 5. 1968. s. 1 (5).

Kosygin in Prague on Surprise Visit for Talks on Rift. 18. 5. 1968. s. 1 (13).

'Conservative' Czechs Striving for a Comeback. 18. 5. 1968. s. 12.

Czech Reassure Nation on Soviet. 19. 5. 1968. s. 1 (10). •

Tensions in Czechoslovakia. I – A Heady Taste of Freedom. 19. 5. 1968. s. 211. •

Kosygin, After Talks With Czechs, Rests at Spa. 20. 5. 1968. s. 9. •

Czechoslovak Prelate Says Government Is Restoring Three Ousted Bishops to Dioceses.
23. 5. 1968. s. 6.

Red Troops to Hold Games on Czech Soil. 25. 5. 1968. s. 1 (6).

Kosygin Leaves Czechoslovakia for Moscow, Cutting Visit 4 Days Short. 26. 5. 1968. s. 6.

Czechoslovakia. Kosygin Teaches Reality. 26. 5. 1968. s. 201.

U.S. Envoy to See Prague Official. Some Czech Leaders Hope for Reopening of Talks.
27. 5. 1968. s. 11. •

U.S. Cultural Life in Prague Is Thriving Amid Change. 28. 5. 1968. s. 6. ••

Czech Liberal Leader Seeks Workers' Support. 29. 5. 1968. s. 3. •

Czech Central Committee Ousts Novotny and 6 Aides. 30. 5. 1968. s. 1 (2).

Czech Party Is Investigating Novotny's Role in Purge Trials. 31. 5. 1968. s. 3.

Czechs Worried by Troops Moves. Soviet Units Enter Country to Take Part in 'Exercises'.
1. 6. 1968. s. 2.

General Gives Up Czech Party Post. Ex-Defense Chief Concedes He Tried to Aid Novotny.
2. 6. 1968. s. 13. •

Czechoslovakia. Russians and the 'Sand-Box Plot.' 2. 6. 1968. s. 173. •

In Prague, the Regime Never Loses at the Races. 3. 6. 1968. s. 10.

Dubcek Says Novotny Lied in Concealing Role in Czechoslovak Purges. 4. 6. 1968. s. 15.

A Soviet Army Convoy Rolls Casually Through the Czech Countryside. 6. 6. 1968. s. 11. •••

Dubcek Seeks 'Mandate'. 9. 6. 1968. s. 164. •

Prague Terms Full Ties With Bonn Still Far Away. 18. 8. 1968. s. 1 (14). •

Six Bishops Received by Czechoslovak President. 20. 8. 1968. s. 10.

Tanks Enter City. Deaths Are Reported – Troops Surround Offices of Party. 21. 8. 1968. s. 1 (14). ••

Soviet Authorities Impose a Curfew. 22. 8. 1968. s. 1 (16).

Rival Unit Set Up. Secret Party Congress Picks Presidium and Calls Strike Today.
23. 8. 1968. s. 1 (16).

A Dramatic Move. End of Crisis Is Sought in Direct Discussion With Soviet Chiefs.
24. 8. 1968. s. 1 (14).

How 1,200 Members Of Czech Congress Eluded Russians. 25. 8. 1968. s. 1 (36).

A 20,000 Increase. At Least 3 Divisions of Russians Believed Ringing Capital.
26. 8. 1968. s. 1 (16).

Svoboda in Prague. 27. 8. 1968. s. 2.

Appeal By Dubcek. He and Svoboda Urge Calm in the Face of New Restraints.
28. 8. 1968. s. 1 (17).

Soviet To Leave 2 Bloc Divisions On Czechs' Soil. Svoboda Tells the Cabinet Other Forces Will
Depart in 'Several Months.' 29. 8. 1968. s. 1 (3).

Czechs to Renew Curbs on Press and Nonred Clubs. Smrkovsky Discloses Plan for Restraint on
Reform Under Moscow Pact. 30. 8. 1968. s. 1 (2).

Czechs to Meet Bloc on Troops. Discussions on Withdrawal Reported Set for Dresden, Probably on
Sept. 10. 31. 8. 1968. s. 1 (2). •

Czech Party Is in Session To Revise Its Leadership. Central Committee Is Expected to Oust
Members Unacceptable to Soviet – Interior Minister Is Replaced. 1. 9. 1968. s. 1 (2).

A Spring of Freedom Is Cut Short in Czechoslovakia. 1. 9. 1968. s. 126. •

Invasion of Czechoslovakia. The First Week.

2. 9. 1968. s. 1 (6). Společný článek s Clydem H. Farnsworthem. •

Czech Party Adds Liberal Leaders in Surprise Move. Only 2 Backers of Moscow Kept in New 21-Member Pro-Dubcek Presidium. 2. 9. 1968. s. 1 (4).

Prague Aides Say German Red Units Left by Third Day. 3. 9. 1968. s. 1 (5). •

Prague Expecting Pullout in Cities Later This Week. 4. 9. 1968. s. 1 (5).

Czech Aides Are Relaxed in Implementing New Censorship. 5. 9. 1968. s. 4.

Russian Envoy in Prague Flies to Moscow for Talks. 6. 9. 1968. s. 1 (3).

Moscow Gives Conditions For Withdrawal of Troops. Kuznetsov Sees Svoboda. 7. 9. 1968. s. 1 (4).

Moscow's Envoy And Dubcek Talk on Czech Course. 8. 9. 1968. s. 1 (3).

'14 Million Counter-Revolutionaries.' 8. 9. 1968. s. 239.

Soviet Army in Action Impresses West. 10. 9. 1968. s. 1 (16). •

Many Tanks Leave Prague Amid Signs Tension Is Easing. 12. 9. 1968. s. 1 (8).

Czech Police Deny There Were Political Arrests. 13. 9. 1968. s. 2.

Czechs Reimpose Press Censorship as Bloc Insisted. 14. 9. 1968. s. 1 (10).

Dubcek Cautions Nation on Clashes With Bloc Forces. 15. 9. 1968. s. 1 (3).

It's Hard for Prague To Give Up Hope. 15. 9. 1968. s. 234.

Czechs Remember a 'Cruel Morning.' Poem to the Dead Is Read by a Soldier in Prague.

16. 9. 1968. s. 11. •

Czech Writers Protest. 19. 9. 1968. s. 12.

Foreign Minister in Prague Resigns on Soviet Demand. 20. 9. 1968. s. 1 (15).

Dubcek Puts Off Visit to Moscow. 21. 9. 1968. s. 1 (2).

Cernik Declares Bloc Will Begin Exit in Few Days. 22. 9. 1968. s. 1 (3).

A Spirit of Independence Despite the Russians. 22. 9. 1968. s. 183.

Russian Advisers Pour Into Prague; A Long Stay Seen. 23. 9. 1968. s. 1 (16). •

Prague Is Told Most Soviet Units Will Go by Oct. 28. 24. 9. 1968. s. 1 (12).

Visit to Moscow by Dubcek Is Off. 25. 9. 1968. s. 1 (4).

Prague Lets Press Reply To East German Attacks. 26. 9. 1968. s. 1 (2).

30 Years Later, Prague Remembers Munich. Parallel Inevitably Drawn. 30. 9. 1968. s. 1 (20).

Czech Army Unit Evacuates a Base for Russians. 1. 10. 1968. s. 10.

Press in Prague Charges Soviet Is Spreading 'Lies.' 6. 10. 1968. s. 1 (6).

NATO Council Urges New Policy Principles in Wake of Czech Occupation. 17. 10. 1968. s. 5. •

Hundreds of East European Intellectuals Entering U.S. 21. 10. 1968. s. 3. •

Spirit of Czechs Remains Defiant. 23. 10. 1968. s. 9.

Czech Scholars Denounce Soviet. 24. 10. 1968. s. 1 (6).

Prague Abandons Its Worker-Management Plan. 25. 10. 1968. s. 2. •

Prague Leaders Appeal for Calm. Seek to Avert Anti-Soviet Outbreaks on Holiday.
26. 10. 1968. s. 3.

Accord in Prague Sets Federation. Czechs and Slovaks to Get Equality in Parliament.
27. 10. 1968. s. 15. •

2 Ex-Presidents Hailed by Prague. Wreaths Placed at Graves of Masaryk and Benes
– Federation Approved. 28. 10. 1968. s. 1 (9).

Thousands of Czechs Rally To Protest the Occupation. 29. 10. 1968. s. 1 (16).

Czech Composers Urge Guarantees of Freedoms. 30. 10. 1968. s. 3.

Workers Backing Dubcek. 31. 10. 1968. s. 13.

Czech Press Asks Full Information. Newsmen Also Urge a Ban on Occupiers' Papers.
1. 11. 1968. s. 3.

Citizens of Prague, on TV, Rebut Soviet. 2. 11. 1968. s. 1 (12).

And Still They Defy. 3. 11. 1968. s. 210.

Party Meeting in Prague This Month Poses Dilemma for Liberal Leadership. 4. 11. 1968. s. 20.

Czech Reds Score Pro-Russian Wing. Dubcek Forces Denounce Faction – Pravda Hails It.
5. 11. 1968. s. 11.

Czechs Rip Down Flags of Soviet. Prague Police Out in Force on Russian Anniversary.
7. 11. 1968. s. 7. •

Crowds in Prague Burn Soviet Flags and Fight Police. 8. 11. 1968. s. 1 (3).

Prague Suspends Liberal Journal. Controls on Press Freedom Appear to Be Tightening.
9. 11. 1968. s. 3.

Freedom of Press a Key Czech Issue. 10. 11. 1968. s. 6.

Prague Police Rescue Russians During New Outburst by Czechs. 11. 11. 1968. s. 1 (5).

Czech Premier Warns Against Anti-Soviet Riots. 12. 11. 1968. s. 1 (7).

Czechs Prepare for Party Talks. 13. 11. 1968. s. 3.

Czech Party Opens Key Session Today. 14. 11. 1968. s. 1 (3).

Dubcek Proposes Compromise Plan. 15. 11. 1968. s. 1 (5).

Prague Tightens Security Steps. 16. 11. 1968. s. 1 (3).

Czech Party Reorganized; Centrists Surround Dubcek. 17. 11. 1968. s. 1 (7).

Czech Students Occupy Schools. 18. 11. 1968. s. 1 (11).

Prague Indicates Sweeping Curbs; Students Strike. 19. 11. 1968. s. 1 (7).

Curbs by Prague Sharpen Discord. 20. 11. 1968. s. 2.

Prague Regime Warns Workers Against Joining Student Strike. 21. 11. 1968. s. 4.

Students' Sit-Ins in Czechoslovakia Eng Quietly After 76 Hours. 22. 11. 1968. s. 12.

Czechs Postpone Protest on Curbs. 23. 11. 1968. s. 10.

Skoda Workers Seek a Manager. Czech Employes Advertise in an Unusual Move.
24. 11. 1968. s. 21.

The End of a Dream. 24. 11. 1968. s. 256.

Czechs to Limit Travel to West. All Trips 'Not in Interests of State' Are Banned.

26. 11. 1968. s. 1 (7).

Czech Intellectuals Warn on Curbs. 27. 11. 1968. s. 16.

Critical Weekly in Prague Wins Regime Approval to Reappear. 28. 11. 1968. s. 6.

A Spirit of Defiance Reviving in Prague Despite Occupation. 30. 11. 1968. s. 1 (9).

Czechs Ask Soviet to Ban Its Paper. 1. 12. 1968. s. 10.

Czech Labor Groups Challenge Basic Policies of the Regime. 2. 12. 1968. s. 22.

Prague Gets a Vast New Underpass for Pedestrians. 3. 12. 1968. s. 3.

Prague Opens Retrial of Executed General to Show West Aided in Liberation From Germans.

4. 12. 1968. s. 11.

Czech Interior Ministry Accused of Abetting Soviet Propaganda. 5. 12. 1968. s. 15.

Czechs Deny Rift Over Paper Led to Aide's Shift. 7. 12. 1968. s. 5.

Czechs May Visit Soviet in Dispute. 8. 12. 1968. s. 19.

Top Czechs Meet Russian Leaders for 2 Days in Kiev. 9. 12. 1968. s. 1.

Top Czechs Create New Government; Set Announcement for Sunday. 14. 12. 1968. s. 12.

Disunity Grows in Czech Party Over Compromises on Reforms. 15. 12. 1968. s. 6.

Cernik Is Reported Named Federal Premier in Prague. 16. 12. 1968. s. 1 (13).

The Occupation Has the Look of a Perilous Minuet. 20. 12. 1968. s. 127.

In Prague, a New Sense of Identity. 9. 1. 1969. s. 51 (64). •

The Czechs' Dubcek. The Aparatchik Who Made a Revolution.

12. 1. 1969. s. 90 (98, 331, 383-385). ••

Churchmen Split by Czech Invasion. Leader of Leftist Congress Assails Soviet-Led Action.

16. 2. 1969. s. 13.

Joint Staff Is Set For Warsaw Pact. Dubcek Discloses Details on Command Participation.

20. 3. 1969. s. 8.

Prague Praises Yugoslav Party For Its Independence of Moscow. 23. 3. 1969. s. 18.

Prague Spring. The Voices. The Czech Black Book. 4. 5. 1969. s. 125 (171).

Czech Party Moves To Put New Curbs On Press and Radio. 7. 5. 1969. s. 9.

Czech Party Paper Publishes Scientists' Attack on Censors. 8. 5. 1969. s. 19.

Refugees Crowd Camp in Austria. 22. 6. 1969. s. 8. •

Bloc Bears Scars of Czech Crisis. Invasion Sharpened Differences Among the Red Nations.
21. 8. 1969. s. 14.

Prague May Try Liberal Leaders. Czech Prosecutor Returns From Talks in Moscow.
7. 9. 1969. s. 17.

Czechoslovak Party Unit Takes Over Direct Control of Liberal Union of Journalists.
9. 9. 1969. s. 11.

Czechoslovak Conservative Assails the Premier. 11. 9. 1969. s. 11.

Sharpening the Long Knives of Purge. 14. 9. 1969. s. 256.

Czech Party May Sit This Week. 15. 9. 1969. s. 3.

Články dalších autorů v The New York Times

Všechny v poznámkách k diplomové práci použité články kromě autorů Clyda H. Farnswortha, Harryho Schwartze a Tada Szulce. Články jsou seřazeny abecedně.

The New York Times. New York City: rodina Ochs-Sulzberger, od roku 1851. ISSN 0362-4331.

Archiv dostupný na <https://timesmachine.nytimes.com/browser>.

(bez uvedení autora či tiskové agentury) Boris Shub Dead;

Writer on Soviet. Organizer of Radio Liberty – Editor and Author. 21. 4. 1965. s. 45.

(bez uvedení autora či tiskové agentury) David Shub Dies;

Expert on Lenin. Wrote Famous Study in '48 – Long on The Forward. 29. 5. 1973. s. 38.

(bez uvedení autora či tiskové agentury) Mrs. Irena Wiley, Sculptor, Author. 27. 4. 1972. s. 46.

(Special to The New York Times) A Times Reporter Barred by Lisbon. 16. 12. 1967. s. 4.

(Special to The New York Times) Another Newsman Is Ousted by Prague. 20. 12. 1968. s. 27.

(Special to The New York Times) Clyde A. Farnsworth, 76, Dies. 25. 5. 1984. s. 85.

(Special to The New York Times) Soviet Rent-a-Car Dies Of an Overdose of Rules.
27. 1. 1971. s. 74.

(Special to The New York Times) Yugoslav Expose Stirs Soviet Ire.
Camp Tragedies and Ills of Russian Life Depicted. 6. 2. 1965. s. 2.
(Autorem je David Binder. Viz Shub, An Empire Loses Hope, s. 260.)

AP. Times Reporter in Prague Ousted. Tad Szulc Denies Charge He Abused His Position.
17. 12. 1968. s. 11.

BLAIR, William G. Osgood Caruthers, an Ex-Bureau Chief Overseas for Times.
16. 10. 1985. s. B6.

DOUGLAS, Martin. Anatole Shub, 78, a Researcher and Reporter on Russian Topics, Dies.
8. 7. 2006. s. B6.

FARNSWORTH, Clyde A. Sleuth With 6 Million Clients. 2. 2. 1964. s. 234 (265-267).

LEWIS, Daniel. Tad Szulc, 74, Dies; Times Correspondent Who Uncovered Bay of Pigs
Imbrolio. 22. 5. 2001. s. C17.

MCFADDEN, Robert D. David Binder, 88, Dies; Chronicled the Cold War and Its Aftermath.
2. 7. 2019. s. A17.

MCFADDEN, Robert D. Harry Schwartz, 85, Times Editorial Writer, Dies. 12. 11. 2004. s. C 11.

MCFADDEN, Robert D. Henry Kamm, Pulitzer-Winning New York Times Journalist, Dies at 98.
9. 7. 2023. s. B5.

NECHEPURENKO, Ivan. Evan Gershkovich Sentenced to 16 Years in Russian Prison on
Fabricated Charges. 20. 7. 2024. s. 1.

PACE, Eric. Dana Adams Schmidt, Reporter Based in Europe and Mideast, 78. 26. 8. 1994. s. 36.

PACE, Eric. Sydney Gruson, 81, Correspondent, Editor and Executive for The New York Times, Dies. 9. 3. 1998. s. 28.

RANDALL, Francis B. A Lunge For Freedom Blocked. Prague's 200 Days. 20. 4. 1969. s. 117.

Reuters. Prague Expels Times Reporter and Closes Office. 22. 8. 1969. s. 3.

SALISBURY, Harrison. Stalinism without Stalin. An Empire Loses Hope. 29. 11. 1970. s. 337.

SULZBERGER, C. L. Czech Foreign Chief, Now at U.N., Said to Face Inquiry on 'Deviation'.

24. 10. 1949. s. 1 (4).

WEBER, Bruce. Richard Eder, Arts Critic and Foreign Correspondent, Dies at 82.

22. 11. 2014. s. A22.

Články dalších autorů v The Washington Post

Všechny v poznámkách k diplomové práci použité články kromě autora Anatola Shuba.

Články jsou seřazeny abecedně.

The Washington Post. Washington, D.C.: od roku 1877, v letech 1933-2013 rodina Meyer-Graham, od roku 2013 Nash Holdings Jeffa Bezose. ISSN 0190-8286.

Archiv dostupný na <https://www.proquest.com/>.

MEYER, Karl E. Czechs Expel N.Y. Timesman for Allegedly 'Abusing' Position.

17. 12. 1968. s. A16.

Reuters. Anti-Soviet Actions Laid To Reporter. 13. 6. 1969. s. A24.

(Washington Post Foreign Service) Post's Moscow Correspondent Expelled for His Reporting.

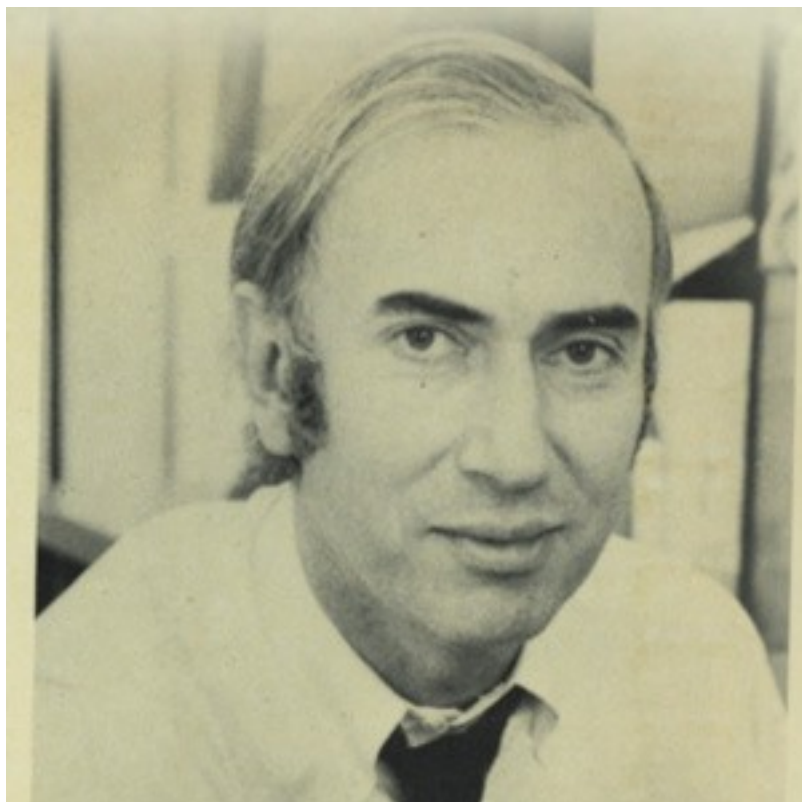
22. 5. 1969. s. A2.

(Washington Post Foreign Service) Czechs Expel Newsweek Writer; 2d Journalist Ousted This

Week. 20. 12. 1968. s. A19.

7. Příloha č. 2 – výběr fotografií a dalších relevantních materiálů

Clyde H. Farnsworth (narozen 1931)

Anatole Shub (1928-2006)

Harry Schwartz (1919-2004)

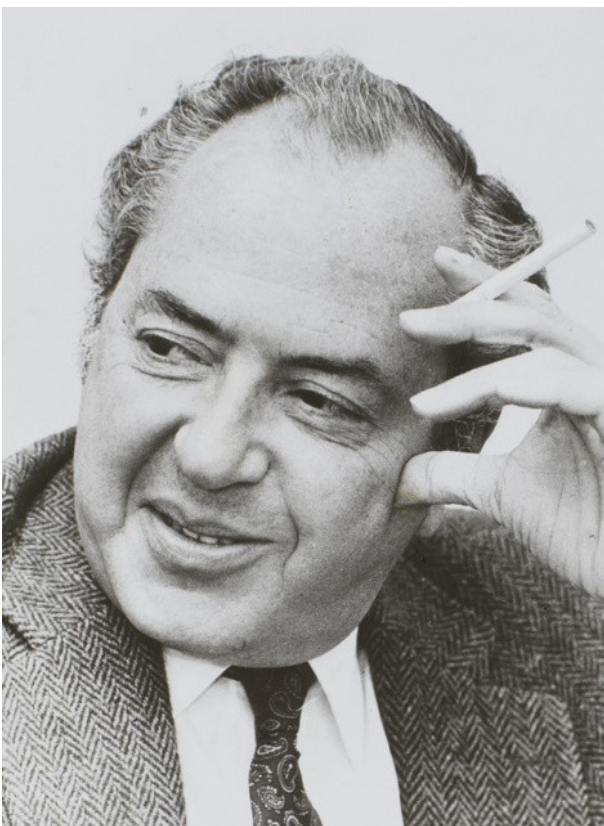
Tad Szulc (1926-2001)

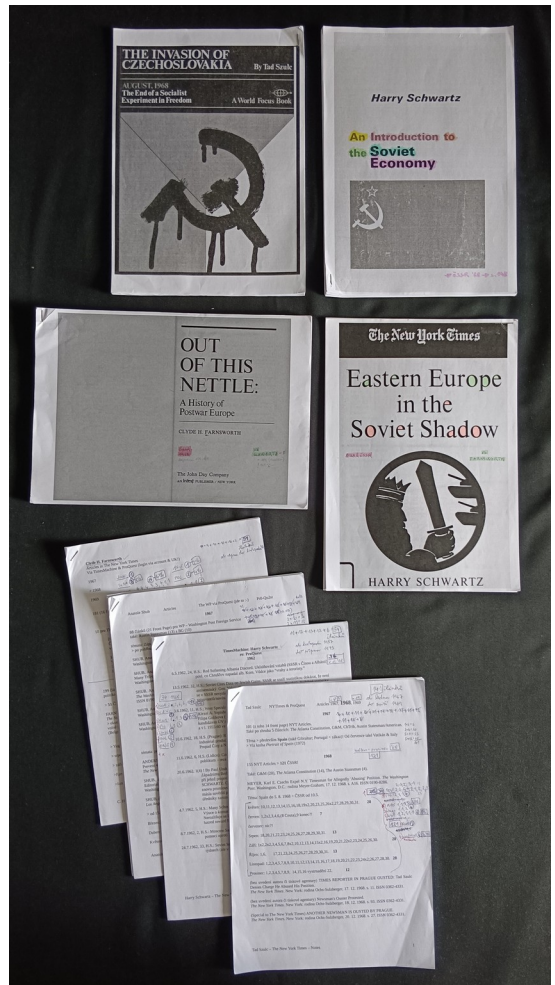
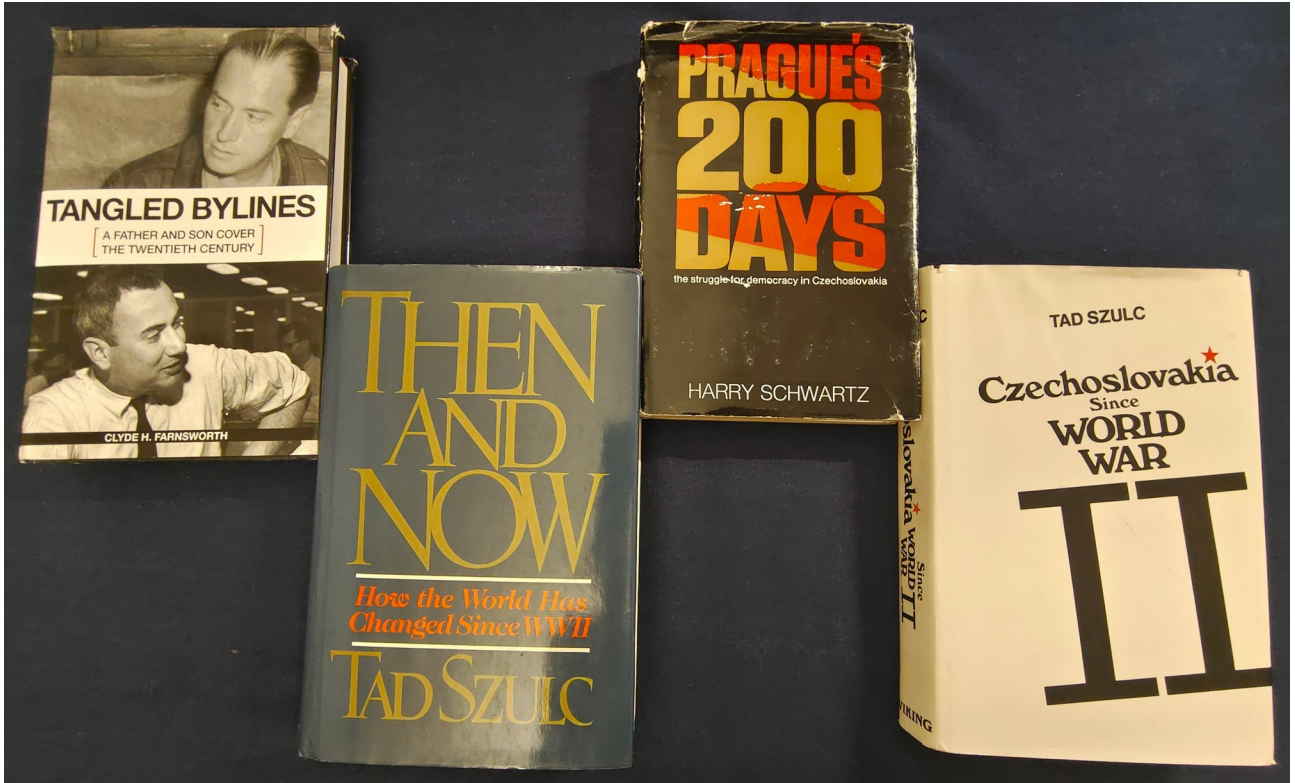
Anatole Shub a „neznámý voják“ na Rudém náměstí v Moskvě (nedatováno).

Tad Szulc v roce 1990.

Knihy Clyda H. Farnswortha, Anatola Shuba, Harryho Schwartze a Tada Szulce a poznámky.

"All the News That's Fit to Print"

The New York Times

LATE CITY EDITION

Wheeler, Bauer, with other; 1st. semi-weekly except on Sundays. Temp. range today 69-73; Sunday 61-72. Temp.-Hum. Index yesterday 81.75. Complete U.S. report on Page 10.

VOL. CXVII, No. 40,387

© 1968 The New York Times Company

NEW YORK, WEDNESDAY, AUGUST 21, 1968

33 CENTS

CZECHOSLOVAKIA INVADDED BY RUSSIANS AND FOUR OTHER WARSAW PACT FORCES; THEY OPEN FIRE ON CROWDS IN PRAGUE

33 INDICTED HERE IN RIGGING OF BIDS ON UTILITY WORK

Contracts Worth 48-Million Involved—14 Construction Companies Also Named

By MARTIN TOLSON

Prague, Czechoslovakia, Aug. 21—Czechoslovakia was occupied early today by troops of the Soviet Union and four other Warsaw Pact allies in a surprise attack, and air bombardments.

Democrats Debate Position on the War in Vietnam

Senator George S. McGovern of South Dakota was critical of the Administration.

Secretary of State Dean Rusk defended the Administration's policy at the hearing.

SOVIET EXPLAINS

Says Its Troops Moved at the Request of Czechoslovaks

By RAYMOND H. ANDERSON

MOSCOW, Wednesday, Aug. 21—Moscow announced today that Soviet troops moved into Czechoslovakia at the request of the party and Government leaders.

Versions of the Two Sides

Following are the texts of the Prague radio broadcast and the Soviet radio broadcast.

Czechoslovak Radio Broadcast
To the members of the Czechoslovak Republic: Wednesday, 21 August, around 2:00 (11 P.M.) local time.

TANKS ENTER CITY

Deaths Are Reported—Troops Surround Offices of Party

By TAD NIELS

Prague, Wednesday, Aug. 21—Czechoslovakia was occupied early today by troops of the Soviet Union and four other Warsaw Pact allies in a surprise attack, and air bombardments.

NIXON INCREASES GALLUP POLL LEAD

Texan Holds 49%, to 23, and Maintains His Margins Over McCarthy, 42 to 27

By DONALD J. TAMM

WASHINGTON, Aug. 20—Gov. Richard M. Nixon today led in a Gallup poll by a margin of 49 per cent to 23 per cent over Sen. Barry Goldwater Jr., who is in the lead in the Democratic primary.

Guard Is Called Up To Protect Chicago During Convention

By DONALD J. TAMM

CHICAGO, Aug. 20—Gov. Daniel R. Brien today called up the National Guard today to help police in the city during the Democratic National Convention.

KENNEDY BACKERS OFFER WAR PLAN

But McCarthy Group Balks at Compromise—Risk Is for General Statement

By JOHN W. FINNEY

WASHINGTON, Aug. 20—Supporters of Senator Robert F. Kennedy offered today a plan for a compromise between the two groups.

OUTLOOK GUARDED FOR EISENHOWER

His Condition Still Critical Despite Favorable Trend

By FRANK MELICAN Jr.

WASHINGTON, Aug. 20—Former President Dwight D. Eisenhower's condition today was guarded, but with a bright spot that his doctors acknowledged could mean a rapid turn.

Mississippi Seeks to Reel Democrats to Seat

By MAX FRANKEL

CHICAGO, Aug. 20—Mississippi's regular delegates to the Democratic National Convention were barred from the party by an overwhelming vote of the delegates.

13 Points in Delta Are Shelled by Fo

By JAMES RAYSON

SAIGON, South Vietnam, Wednesday, Aug. 21—The North Vietnamese shelled 13 points in the delta region today.

NEWS INDEX table with columns for category and page number.

JOHNSON SUMMONS SECURITY COUNCIL

Calls Emergency Session After Seeing Soviet Envoy

By R. DORRINGTON AYRES Jr.

WASHINGTON, Aug. 20—President Lyndon B. Johnson today called an emergency session of the National Security Council after seeing the Soviet ambassador.

Assessment by Moscow

This is indicated to some that party and Government leaders of the Czechoslovak Republic have asked the Soviet Union and other allied states to review the treatment of Czechoslovak people against assistance, including withdrawal of arms.

Soviet Turns Back Clock

By JAMES RAYSON

It had been observed closely by the American public. The Czechoslovak Government is reported to have turned back the clock on the Prague radio.

Reklama – odkazující na práci Tada Szulce v Praze – na The New York Times v časopise Foreign Affairs v lednu 1969.

“Solidly brilliant”

Commenting in a late August issue on British press coverage of the Czech crisis, the New Statesman had this to say:

“...The only other paper (apart from the Daily Express) to carry anything but agency messages for the first few days was The Times, which takes The New York Times news service and therefore had the good luck to find itself with the solidly brilliant dispatches of Tad Szulc, a New York Times Latin-American expert posted to Prague only a few days before. Szulc, a 40-ish Central European and a linguist, has kept up a remarkable flow of reportage on two levels—the political scene and the

street action, complete with ‘color’—that exposes the rivals’ limitations.”

Tad Szulc, chief of bureau, is being assisted in Prague by two other seasoned New York Times correspondents, Thomas J. Hamilton, long The New York Times United Nations correspondent, and Clyde Farnsworth, who went to Prague from The New York Times London bureau.

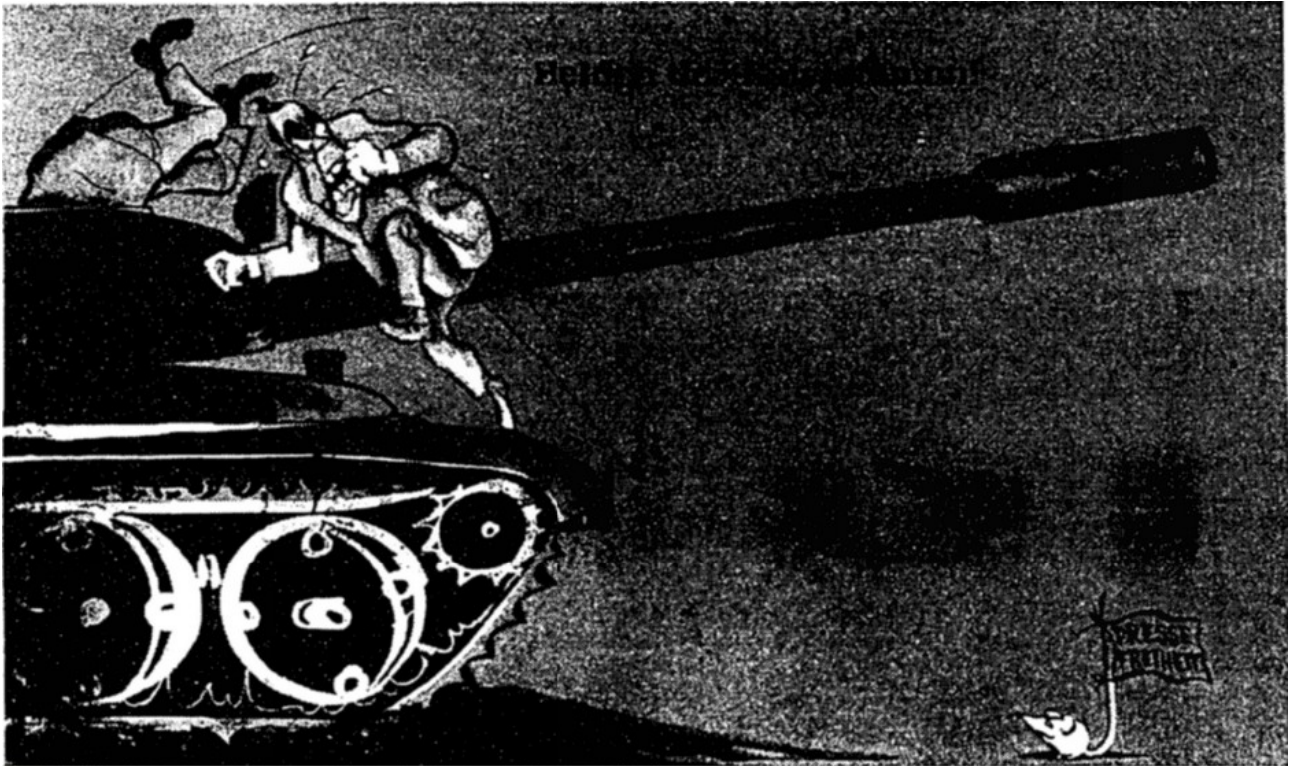
“Solid” (and sometimes “brilliant”) reportage from everywhere in the world makes and keeps The New York Times daily news report second to none.

The New York Times

“All the News That’s Fit to Print”

A několik dobových karikatur z *The New York Times* (šest převzatých z jiných titulů)

a z *The Washington Post* (od karikaturisty Herblocka).

Words above the cannon say "Heroes of the Soviet Union." The flag on the mouse's tail says "Freedom of the Press."

Czechoslovakia

The Occupation Has the Look of a Perilous Minuet

"Christmas in Prague."
Santa Claus is the Soviet Communist party leader, Leonid Brezhnev, and Zpravy on the tree is the Soviet occupation newspaper in Czechoslovakia.

That Sudek, who covered the invasion of Czechoslovakia for *The New York Times*, was expelled from Prague last week for what the Czechoslovak Government called abuse of his position as a journalist.

PARIS—No Soviet soldiers are visible in the wintry streets of Prague, Soviet diplomats stay away from the pre-Christmas embassy parties, and it takes an effort of imagination to remember that Czechoslovakia is a nation occupied by the Soviet Union.

But the occupation is a politically pervasive fact of Czechoslovak life. No amount of official fiction about the continued sovereignty of Prague can change this reality, no matter how bravely the Czechs struggle day after day to maintain their sense of freedom and independence.

As the Czechs and the foreigners in Prague keep remarking, it is a "drole d'occupation" — a funny occupation — because it does not have the nationally harsh and cruel features of what was 30 years ago the Nazi rule. In 1938, and with all the pressures of a changed world bearing upon them, the Russians prefer to be unobtrusive and almost hidden masters of the

Czechoslovak lands. It is, then, a sophisticated occupation. Because the Czechs fight and resist, however, even the Russians—with their formidable fire power concentrated 40 miles north of Prague in the plains of Mlada, Milovice and Mala Oleslav—must observe the rules of this "funny occupation."

When it comes to the basic political decision, as, for example, the composition of the top Prague leadership, Moscow can and does have its way. When it comes to small matters over which the Soviets have developed a specific obsession, as, for example, the expulsion of a Western news correspondent, the Czechs will give in.

Both the concessions, however, are a part of the game that the Czechs have been playing with the Russians since the Aug. 21 invasion. The game can best be described as a Czech minuet: a step forward, a step back, a concession made on one day to preserve the room for a new maneuver the next day.

Centers of Power

There are, to be sure, three centers of Soviet power in the Prague area. There is, first, the Mlada base that is so near the capital that a Soviet tank column can reach town in less than one hour, should the need ever develop. The second is the well-guarded Soviet Embassy compound in the Bubenec residential district where S. V. Cervonenko, the ambassador who recommended the invasion, holds forth as the political viceroy of Czechoslovakia. The third is the Ministry of Interior, two blocks away from the Soviet Embassy, where Soviet agents and their Czech

associates have finally succeeded in mounting an effective police-state machinery. Alexander Dubcek, the Communist party's first secretary, and Josef Smrkovsky, the National Assembly chairman—both Communist progressives—have been isolated and virtually neutralized in the real power sense.

Moscow "yes-men"—Premier Oldrich Cernik and his associates—are the inheritors of power.

Yet, the Soviet power instruments are not enough to reduce Czechoslovakia to the subservient status of a Poland or an East Germany. Mr. Dubcek and Mr. Smrkovsky no longer control the nation's destinies, but neither Moscow nor the Prague "yes-men" dare to fire them altogether. The reaction would be

too strong and too dangerous and the Soviets, anxious to regain the shattered world Communist movement, do not wish to see blood in the streets of Prague.

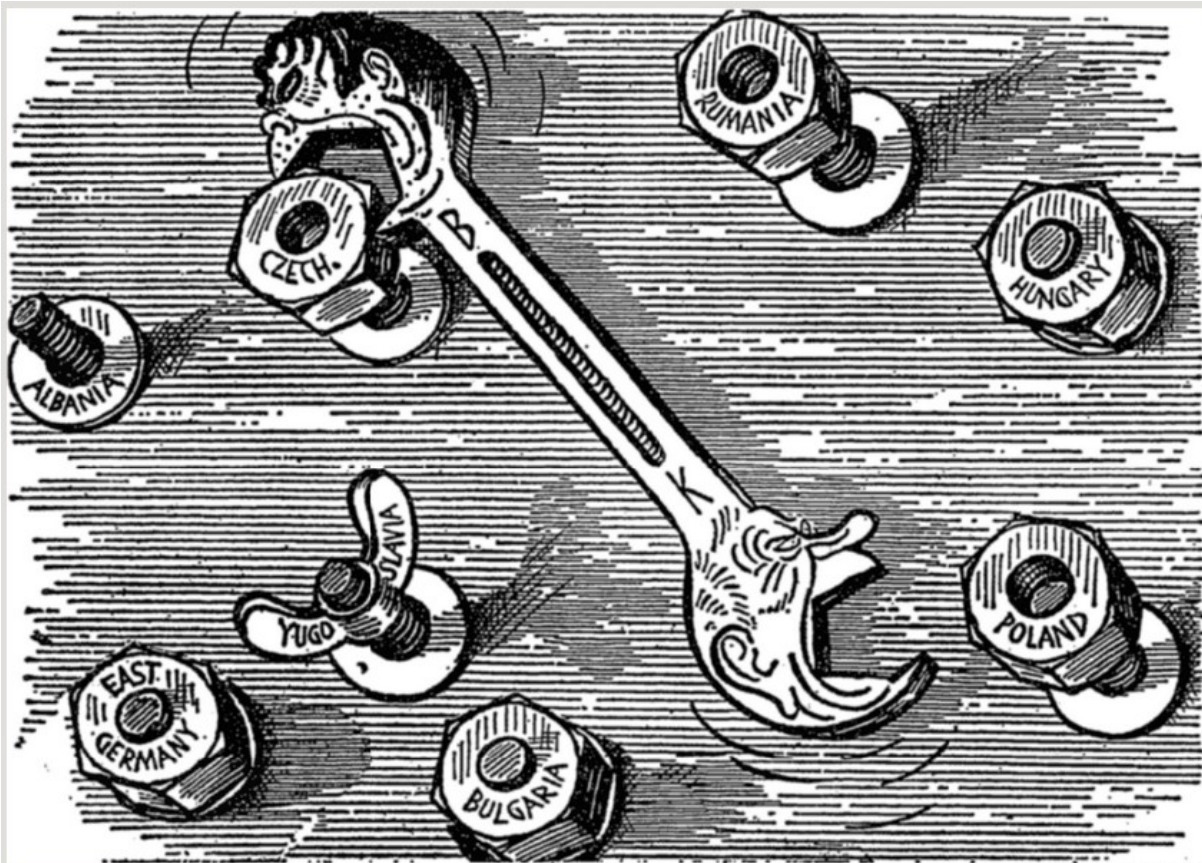
The press is still outspoken, and the Russians have to put up with it—at least for the present—while extracting the other concessions. The workers and the students remain restless and defiant; that, too, Moscow and the Prague leadership must take into account to stave off undesired violence.

Four months after the Soviet invasion, therefore, the "funny occupation" is an erosion process, slow, embarrassing to the Russians and mortifying to the Czechs.

—TAD SZLUC

CAN ISRAEL REALLY DO NO WRONG?

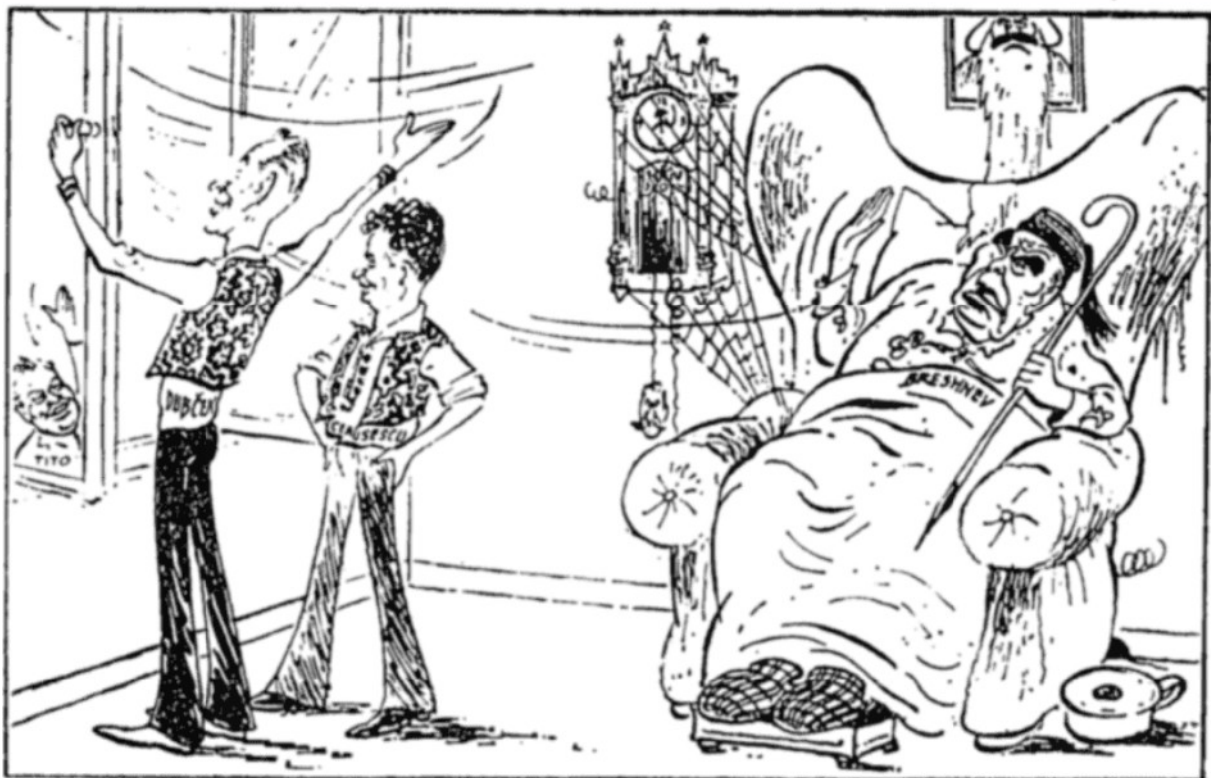
In Israel today, an attitude of gross conceit is being manifested by Jews to the point that the nation's political leaders have become arrogant and self-righteous. On the basis of their political and military successes in the past few years, they have developed a sense of superiority over all other nations. This attitude is being manifested in a number of ways. First, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Arab population in the occupied territories. Second, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Palestinian population in the West Bank. Third, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Jordanian population in the West Bank. Fourth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Syrian population in the Golan Heights. Fifth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Lebanese population in the South Lebanon. Sixth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Egyptian population in the Sinai Peninsula. Seventh, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Iraqi population in the West Bank. Eighth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Saudi Arabian population in the West Bank. Ninth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Kuwaiti population in the West Bank. Tenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Pakistani population in the West Bank. Eleventh, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Afghan population in the West Bank. Twelfth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Chinese population in the West Bank. Thirteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Indian population in the West Bank. Fourteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Japanese population in the West Bank. Fifteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Soviet Union population in the West Bank. Sixteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the United States population in the West Bank. Seventeenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the European population in the West Bank. Eighteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the African population in the West Bank. Nineteenth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Latin American population in the West Bank. Twentieth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Oceanian population in the West Bank. Twenty-first, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Antarctic population in the West Bank. Twenty-second, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Arctic population in the West Bank. Twenty-third, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Southern Ocean population in the West Bank. Twenty-fourth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Northern Ocean population in the West Bank. Twenty-fifth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Western Ocean population in the West Bank. Twenty-sixth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Eastern Ocean population in the West Bank. Twenty-seventh, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Southern Ocean population in the West Bank. Twenty-eighth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Northern Ocean population in the West Bank. Twenty-ninth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Western Ocean population in the West Bank. Thirtieth, the Israeli government has been making a habit of ignoring the rights of the Eastern Ocean population in the West Bank.

Feb in The Philadelphia Inquirer.

"Coming loose"

A view of Russia's Brezhnev (top) and Kosygin trying to tighten up controls in Eastern Europe.

Behrendt in Het Parool, Amsterdam

"Help—close that window!"

The Daily Express, London.

"Of course, Mr. Dubcek, we've had to bring a few lady stenographers,
one or two secretaries and some tea boys. . . ."

Het Parool, Amsterdam.

"The Threat Remains . . ."

"I Don't Care What 'The Other Kids' Are Doing —
You Can't Wear That Outfit!"

"On To The Past!"

"I Didn't Go Into Czechoslovakia — I'm
Still Dictating Policy Here"

"She Might Have Invaded Russia"

